49962/B

A. XXXIV

18/S

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS., NOSOCOMII SS. TRINIT.
PHYSICI ORDINARII, ET PROF. PRAX.
MEDICAE P. O.

APHORISMI

SIVE PRAECEPTA MEDENDI GENERALIA
EX PLURIBUS CASIBUS PARTICULARIBUS
ABSTRACTA, EX VARIIS AUCTORIBUS
COLLECTA.

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

Nova editio accuratior et emendatior.

TICINI MDCCXCII.

Apud Balthassarem Comini
Praesidib. rei lit. permitt.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

APHORISMI

SIVE

PRÆCEPTA MEDENDI GENERALIA

EX PLURIBUS CASIBUS PARTICULARIBUS ABSTRACTA, EX VARIIS AUCTORIBUS COLLECTA.

§. 1.

Despumatio morbosae materiae, sive, quod idem est, crisis morbi, definito febris tempore fieri solet.

§. 2.

Crises in morbo acuto imparibus ut plurimum diebus salutariter fiunt; quae paribus, fere lethaliter.

§. 3.

Chronici paribus fere tum diebus, tum mensibus terminantur.

§. 4.

Datur consensus quidam inter tibias & pectus.

Inter pudenda & pectus arcani quidam observantur consensus.

§. 5.

Ulcera, cauteria, aliaque tibiarum mala, intempestive aut imprudenter sanata in perniciosos pectoris morbos desinunt.

§. 6.

In morbis pectoris diuretica & pediluvia utilia sunt. Purgantia autem generaliter noxia.

§. 7.

Omnes pleuriticos sanatos vidimus, quibus in interiora auris dolor & exinde suppuratio supervenerunt.

§. 8.

Febres intermittentes, nullis nec digerentibus, nec solventibus, nec febrifugis cedentes remediis, facta venae sectione in salvatella, frequenter sanantur felicissime.

§. 9.

A dolore forti ad testes irruente tussis sicca solvitur.

§. 10.

Cum testis intumescit a tussi, memoriam renovat societatis pectoris, mammarum, geniturae, vocisque.

§. 11.

Si testium inflammationi tussis superveniat, inflammatio solvetur, & contra.

§. 12.

Hydrocele discussa supervenit hydrops pectoris.

§. 13.

Praeire & subsequi sternutamenta in morbis pulmonum, malum.

§. 14.

Infantes optimae sanitatis, vegetique ceteris paribus facillime & saepe inadvertenter dentiunt. Debiles vero, laxi, sive ob morbum aliquem praegressum, sive ob innatam debilitatem, difficillime dentiunt.

§. 15.

Pulſus ſenum ſaepe intermittit, accedente febrili morbo intermiſſio ceſſat, at fracto morbo redit pulſus intermittens, ſanitatis proxime adfuturae ſignum indubium. Hinc ex tali pulſu nil mali ſuſpicetur medicus.

§. 16.

Ubi diatheſis inflammatoria, ibi venae ſectio conducit, ſed nocet purgatio. Ergo in *angina inflammatoria*; item in *apoplexia ſanguinea* nunquam purgandum, ſed vena ſecanda. Vidi huius aphoriſmi veritatem in multis caſibus tum meis, tum aliorum, nunquam enim purgatio profuit, nocuit autem ſemper.

„ Corpora laxa, tumida, quaeque aut ſunt, aut fuerunt chlorotica, ſubinde valde febricitant: dolor capitis magnus lingua humida, glutinoſum os, ſitis aut nulla, aut exigua, inappetentia, urina flava valde, mucoſa; ſanantur cremore tartari leniter alvum movente, & oxymelle. Deinde vero firmandum corpus roborantibus. *Hydrops calidus* eodem modo curari debet. Rariſſime venae ſectio prodeſt“. *Stoll.*

§. 17.

Ventriculi dolor poſt potum Caffeé in homine robuſto, plethorico a turgore vaſorum ventriculi oritur. Juvat venae ſectio non autem ſic dicta ſtomachica.

Adeſt in hoc caſu praeter dolorem ventriculi etiam dolor capitis, aut vertigo.

Praeter plethoram universalem adest particularis ventriculi; subinde etiam intestinorum, tunc autem dolores colici, vel collica haemorhoidalis dicta, balneo tepido, emollientissimis decoctis, refrigerantibus & hirudinibus ano adplicatis curanda.

In sputo sanguinis menstrua nocent adstringentia; prosunt emollientia, alvum lubricantia, & hirudo ad anum. Item subinde movenda alvus est, per magnesiam nitri, quae alvum sollicitando motum humorum versus venas haemorhoidales determinat. Diaeta vegetabilis.

§. 18.

Si pleurisis sit ab apparatu humorum in primis viis purgandum est.

§. 19.

In pleuritide maligna & epidemica camphora cum *fervido* decocto rad. imperat. angelic. tussilag. fol. scabios. & tussilag.

§. 20.

Temperamentum puerorum pituitosum, improvisa, sine manifesta causa orta gravia symptomata, & apoplexia puerorum extremitatibus frigidis, pulsus valde exilis, qui fere semper signum est vermium, frequens contrectatio abdominis manibus, tormina, improvisa mania, singultus &c. signa sunt vermium. In tali casu nil potentius, quam statim dare cum brodio gr. XII, merc. dulc. & gr. v. Scamon. Sulph. in adultis. In pueris vero minoretur dosis, vel potius detur

mer-

mercurius crudus in brodio ad magnitudinem piſi. Nam exit ad miraculum.

§. 21.

Subito excitari ex somno cum trepidatione in infantibus, praecipue, est apud mulierculas signum vermium; hoc item tamen etiam contingit in eruptione exanthematum.

§. 22.

Lumbrici frequenter absconduntur in cavitatibus intestini colon, ad quas cum interdum difficulter perveniant medicamenta, ideo non mirandum, si non raro ex optimis medicamentis non semper optimos habeamus successus.

§. 23.

Vermes subinde subito non solum pueros enecant, & infantes, sed etiam adultos.

§. 24.

Anthelminticum Georgii Batei Angliae archiatri referente *Baglivio* est sequens.

R. Mercur. crud. recte purgat. un. j.
Aquae graminis
—— portulac. a — un. jjj
relique per duas horas mercurium, macerando ac saepe & fortiter agitando. Decanta aquam & cola.

§. 25.

Si circa quartum, cum iamiam erumpunt variolae, caput impetunt cum magno calore, anxietate, motibus tendinum subsultoriis &c. statim imperavi Baglivius cucurbitulas scarificatas scapulis; & momento omnia symptomata conquevere.

§. 26.

§. 26.

Si sanguis ad caput impetum facit in variolis (idem sors in aliis morbis acutis inflammatoriis magis conveniret, quam vesicantia, aut etiam epispastica), tensionesque in hypocondriis adsint, plantis manuum atque pedum spongias decoctis emolientibus tepidis turgidulas apponi jussit *Baglivius*, magno cum symptomatum levamine.

§. 27.

In pueris semper de duobus suspicandum, de lumbricis videlicet, & de variolis, ideo nunquam febris, antequam duo tresve dies elapsi sint, determinanda.

§. 28.

Dolor dorsi accutissimus, nonnulli motus convulsivi, tussis, oculi humidi, febrim ex genere variolosarum futuram denotant.

§. 29.

Qui in variolis maxime sputant, raro moriuntur, nullumque sputatorem in variolis mortuum vidit Walschmidius.

§. 30.

Adultiores aetate, nisi recte tractentur in variolis, saepe moriuntur phrenitici uti observavit *Baglivius*.

§. 31.

Ad foveas variolarum delendas optimum asserit Baglivius remedium fieri ex alio amygdalarum dulcium. un. jj. Spermat. cet.un. jjj. Ol. Still Rhodii gr. jv. M. f. Unguent.

§. 32.

§. 32.

Contrahuntur saepe hypocondria in acutis versus diafragma, ob id inflammatum, vel convulsivica oscillatione laborans: & semper malum est.

§. 33.

Pulsatio in praecordiis cum signis ariditatis in lingua, vel aliis partibus, delirium significat.

§. 34.

Si lumbis dolentibus veniat dolor ventriculi, futuras denuntiat haemorhoides.

§. 35.

Si in morborum, praesertim acutorum initiis, hypochondria tument aut dolent, sanguinem in supernis partibus expecta.

§. 36.

Nolite terreri, si aliquando videatis pus in morbis; nam non semper pus est, sed succus nutritius, qui ob intermissam exercitationem consuetam, vel ob victum copiosum in venis redundat; unde in forma puris tunc effluit per urinam, secessum, &c., teste *Avicenna*, quare non semper alba materies signum est ulcerum; quod serio notandum.

§. 37.

Datur etiam hydrops inter musculos abdominis, quando nempe serum non in eius cavitate, sed inter externos abdominis muscolos fluctuat, & ventrem elevat in magnum tumorem ruptis, laxatis, vel erosis talium

par-

partium vasis lymphaticis. *Hippocrates* eius primus meminit, dum ait, *Spatia musculorum sero & flatu replentur*. *Walschmidius* in sua praxi nonnulla quoque de eodem monet, ex ore praeceptoris sui habita.

§. 38

Hydropicis desperatis, si facies evadat plumbea, mors ostia pulsat.

§. 39.

Qui natura sunt stomacho debiles, & difficulter cibos coquunt, luridos & conspurcatos dentes habeant, cum aliquali oris foetore, sunt magis proclives ad somnum quam ad vigilias; hebetes sunt visu, remota non bene vident obiecta: a quovis copioso ciborum usu facile laeduntur

§. 40.

Potus caffee iis mirabiliter prodest, & apud me (ita Baglivius) pro secreto habetur. Continuo moerent aut dolore capitis laborant, & ob id impatientes sunt.

§. 41.

Ex auctoritate & praecepto magni *Hippocratis* non solum febres obnoxiae sunt viribus & potestati dierum criticorum, sed quam plures etiam alii morbi, ulcera, ophthalmiae, dysenteriae vulnera cum febre Typhos febris, eodem teste, sex mensibus iudicatur.

§ 42.

Si secundo die exacerbatis omnibus accidentibus, ruat aeger in peius, morietur quarto; si quarto, morietur sexto. Hippoc.

§. 43.

§. 43.

Crises ad articulos natura peculiari quadam lege sibi soli nota promovet ac perficit, & nos cum impropriis remediis, nil aliud efficimus, quam eam a debita crisi, cuius nos rationem ignoramus, divertimus, factaque metastasi ad interiora brevi iugulatur aeger. Id saepe verum observavi (Baglivius] quando tumores pedum, dolores, ac tumores rheumatici articulorum in impuris corporibus per diuretica, aut purgantia repetita a medicis curari solent in iis prae ceteris, quorum stomachus infelix est, debilis ac relaxatus, ut in quam plurimis in urbe est — — Stomacho in his prospice. Victum optimum impera & vinis vindemiarum tempore more nostro, medicatis, toto anno utere & sanabuntur.

§. 44.

Causam morbi praescire, dies criticos religiose observare, paucis uti remediis; cocta materia humores educere, dummodo non turgeant, quod si turgeant, statim purgandum; qui haec in acutis noverit, quam feliciter curaverit!

§. 45.

Plures remediorum usus necat quam vis & impetus morbi.

§. 46.

Pleuritis & pulmonia habent suos criticos *tertium*, *quintum*, *septimum*, *nonum*, *undecimum*, *&* *decimum quartum*.

§. 47.

§. 47.

Crises humoris meri & sinceri pessimae. Sanguis merus per tussim, bilis mera per alvum &c.

§. 48.

Crises umoris pauci, ut stillae sanguinis pauci vomitus, pauci secessus, pessimae; fiunt ab exsolutione vel oppressione partis.

§. 49.

Morbi acuti usque ad vigentesimum moventur per quaternarios; a vigentesimo ad quadringentesimum per septenarios; a quadragintesimo ad centesimum. In crhonicis per menses & annos.

§. 50.

Si quis sine causa, noctu multum sudat, repleetionem significat. Id.

§. 51.

Febres aestate non tandem fiunt ex nimio fructuum esu, & ex calore solis, quantum ob frequenter impeditam transpirationem.

Tussiculae cum sputatione abscessum circa aures submovent. Ideo gargarisma ex malvatico vino, quod mihi (Baglivius) familiare est, in paroditibus iuvat, & ea quae sputum movent, pariter prosunt, nam emungunt excretoria glandularum oris vasa, a quorum concreta lympha nascuntur parotides.

§. 52.

Parotides rubrae, & nimium dolorose, sive sint participes, sive expertes suppuratio-

nis,

nis, periculoſae, praeſertim ſi alvus non fluat bilioſa. Alvus libera in quibuscumque capitis mortis ſemper mirabilis, ſemper utilis.

§. 53.

Parotis, licet ad ſuppurationem etiam veniat, ſi tamen non adſint ſigna coctionis in urina vel alvus multum non fluat, malum.

§. 54.

Si crudo adhuc exiſtente morbo cum gravibus ſymptomatis, parotis veniat, & ob metum graviorum expectari non poteſt, ſuppuratio, candenti ferro ſtatim urenda, & ita procuranda ſtatim ſuppuratio, & exitus: Maligno humori ne mora raptum faciat ad caput, & vicinas partes, ac ſuffocet. *Walleſius* hanc methodum ſaepe felicem expertus eſt, uti & *Baglivius*.

§. 55.

Surditas alvum ſiſtit, & alvi profluvium; ſurditatem, ſolvit etiam ſanguis e naribus.

§ 56.

Surditas in acutis poſt ſeptimum diem cum aliis bonis ſignis, reconvaleſcentiae indicia praebet.

§. 57.

Quibus in febribus ardentibus aures obſurdeſcunt, his non ſoluta febre neceſſe eſt delirare. Solvit autem inter alia ſanguinis e naribus eruptio, aut alvus bilioſa.

§. 58.

Aurium morbi nunquam ſpernendi; ſolent enim nonnunquam eſſe acutiſſimi & poſt biduum iugulant. Ita *Halicarnaſſeus aeger Hip-*

po-

pocratis dolore auris correptus vehementiſſimo poſtridie obiit aphonus. Acutiſſimi ſunt ob apoſtema auris quod tunc fit; & ſi fit ex interna parte tympani, malum; pus enim difficulter expurgatur exterius, hinc malum, & pereunt; contra ſi ab externa tympani parte inflammatio fiat, in qua expurgatum pus facile prolabitur extra, & partem liberat, atque vicinum parti cerebrum etiam liberat.

§. 60.

Pariter rubris, & ſupra modum tinctis exiſtentibus urinis, cave cane peius & angue, ne chinam chinae praeſcribas, ſive ſint acute, ſive ſint intermittentes febres. Nam *acutae* adhibita china tranſeunt in inflammationes periculoſas; intermittentes vero fiunt continuae graves, periculoſae & chronicae. At ſi cum talibus urinis lingua ſit viſcida, ſicca; calor acris per totum corpus viſcera intenta, cum hypochondriorum calore, quae ſingula ſignificant incipientem viſcerum inflammatoriam criſpaturam, & oſcillationem morboſam, ab exaltatis ſalibus pendentem; in tali caſu ſanguinis miſſio etiam repetita, pro ratione accidentium ſupervenientium, conferre poterit, ad praecavenda deliria, capitis dolores variaſque huius generis acutas affectiones.

§. 61.

Urinae turbidae, quales iumentorum, ſemper mala capitis minantur in acutis.

Urina, quae, ſupprimitur in acutis ante rigorem, bonum; critica enim eſt: quae poſt ri-

rigorem ſubſiſtit, convulſivica, & letalis.

§. 62

Idem dicendum eſt de haemorragia, quae ut bona ſit & critica, rigori ſuccedere debet, non antecedere eundem.

§. 63.

Urinae, quae in acutis derepente & immerito coquuntur malae; quidquid enim immerito coquitur in acutis, malum eſt.

§. 64.

Urinae variae in acutis longitudinem ſignificant.

§ 65.

Ex urina rubra & nimium tincta non ſemper deſumenda eſt indicatio ſanguinem mittendi; nam non ſemper caloris ſignum eſt, ut ſupra notavimus. In viſcerum vera inflammatione urina perſaepe eſt alba, & tamen vena ſecanda, ſi morbus poſtulaverit.

§. 66.

Saepe obſervavi in iis, quibus obſtructiones ſunt in primis viis cum maximo humorum in meſenterio crudorum apparatu, urinam diminute procedere, & aliquando ſupprimi; quia humorum huiuſmodi in meſenterio haerentium cauſa, lymphae curſus in lymphaticis viſcerum turbatur, & impeditur. Diuretica quantacumque & cuiuſcumque activitatis dederis, urinam non educes, imo magis ſupprimes; purgantia repetita ex pilulis de hiera cum agarico &c., et lenia huiuſmodi purgantia educendo meſenterii impuritates, pro modulo quo tales educuntur impuritates,

uri-

urinae quoque cursus aperitur & aegri sanantur. *Idem ego vix non semper observavi in febribus biliosis hungarorum. Stoll.*

§. 67.

Pulsus intermittens in una pulsatione pessimus in acutis, & inflammatoriis febribus, praesertim si alia vigeant gravia accidentia. Non ita malus, si morbis pectoris superveniat, in quibus familiaris est, aut in morbis senum, aut in plethoricis, aut in pueris dormientibus, in quibus omnibus intermittentia fere cum familiaris sit non ita perniciosa aestimanda.

§. 68.

Diutius & salubrius vivunt, qui naturaliter pulsum habent exiguum, quam qui magnum, & vehementem. Salubrius quoque, qui pallidulo faciei colore sunt, quam qui rubicundo nimium & fere igneo: & quo magis rosea & rubicunda est facies in sanis hominibus, eo magis suspecta sunt sua bona. Periculosissimis rosei homines morbis subiiciuntur, levi de causa aegrotant, facile inflammantur. Longam vitam non habent, & si habeant, haemorrhoidibus, calculis, doloribusque articulorum erit labefactata.

§. 69.

Quando dolores alicubi ferociunt, statim pulsus parvi fiunt, & exiles. In stomachi morbis parvi etiam fiunt. Quique naturaliter sunt stomacho debiles, exiguum fere perpetuo pulsum gerunt; quod ad rite prognosti-

can-

candum in acutis, maxime iuvat praescire.

§. 70.

Si quando in acutis & malignis febribus pulsum tangis, aeger retrahit manum velut tremulam, pessimum est, & pauci evadunt; ita Baglivius saepe observavit in nosocomiis.

§. 71.

In senibus pulsus est varius & mutabilis naturaliter, ideo ne terreat te in iis curandis. Mutabilis quoque est in pueris copia vermium laborantibus, & in stomachi affectionibus cum ingente repletione, & apparatu primarum viarum.

§. 72.

Si quando in acutis & aliquando in chronicis post longam inappetentiam derepente ingens excitetur apetitus, nulla praecedente bona crisi, aut alio bono signo, postridie mortem praedicito.

§. 73.

Homines diu inappetentes in gravem morbum brevi incidunt.

§. 74.

Si post curatos morbos inappetentia remaneat, recidivam praedicito.

§. 75.

Bonus appetitus bonam viscerum naturalium oeconomiam denotat, unde semper bene sperandum. Nec lubricus sis in promittendo curationem felici eventu, nisi fundamentum habeas in bona appetentia.

§. 76.

Cephalalgiam tollit expurgatio per na-

res, & sputa crassa odore carentia. Quin etiam eam solvit ulcusculorum ubertas, nonnunquam & somnus & alvi profluvium.

§. 77.

Si dolor capitis ante febrim invadat, atque si gravis, continuus & posteriorem capitis regionem occupat, periculum est, ne caput idiopathice laboret, ac per essentiam si vero post aliquot, licet breves ab incepta febre dies, superveniat dolor, per consensum fit, id est febris symptoma est, & occupat partem capitis anteriorem, ut saepe observavi (Baglivius); in summa gravis est, si statim cum febre incipiat, & quotidie crescat, vel in eodem gradu persistat.

§ 78.

Coma non turbulentum, sed placitum, licet duraverit diu ebriorum instar, non est malum, sed sedat & arcet maiora mala, delirium scilicet, dolores capitis, & in pueris febrem.

§. 79.

In morbis capitis indicium ad salutem, vel ad mortem sumas ex urina: si alba sit, & tenuis, malum.

§. 80.

Alvus stricta semper exacerbat capitis morbos. Pediluvia semper bona. Alvus lubrica, bona.

§. 81.

In faciei & faucium morbis cauteria valde iuvant in brachiis; arteriotome in capi-

pite, ſecretum magnum in deſperatis capitis doloribus eſt.

§. 82.

Hirudines ano adplicatae capitis morbos ſublevant: & hypochondriorum mala ex acrimonia, impetu, & difficili circuitu ſanguinis in eis.

§. 83.

Hippocratis, liber de morbis, mire deſcribit quam plures capitis morbos ab aliis autoribus non deſcriptos, quos utile eſt videre.

§. 84.

Potus nimius caffee capitis morbos producit; vigiliam, tremorem, calorem &c. Attamen potus caffee eſt ſecretum infallibile ad tollendum capitis dolorem poſtmeridianum, qui vitio ſtomachi male digerentis, nonnullas poſt prandium horas venit. Aliquibus enim, idem etiam *Baglivio* ipſi contigit, tribus poſt prandium horis dolores capitis, gravitas, moeror moleſti ſint, quibus potus caffee eodem tempore mirifice prodeſt.

§. 85.

Chocolatae uſus, prout obſervatione didicit *Baglivius*, ad roborandam ſanguinis maſſam, eiusque vim, tonum & ſuccum eiusdem nutritium deperditum reſtituendum, proſtratos a coitu ſpiritus reſtaurandos maximopere iuvat. Nocet ſanguineis, inflamabilibus.

§. 86.

Ut valent oculi, ſic & homo.

§. 87.

Erectum sedere velle in acutis, malum; pessimum in pulmonicis, pulmone inflammato, docente *Hippocrate*, quod frequenter verum expertus est Baglivius.

§. 88.

Cuicumque hydropico ascitico facies derepente plumbea evadit, mors ostia pulsat.

§. 89.

Facies nimis colorata, & praeter rationem rubra & succi plena, suspecta est ista bonitas; nam praesentis morbi sunt signum, aut futuri praesagium. Fit enim illa rubiconda facies ab humorum redundantia, & illorum quodam veluti strangulatu, praesertim circa pulmones.

§. 90.

In chronicis morbis, si facies naturalis sit, & boni coloris, nunquam crede adesse obructiones in visceribus. Si mutata sit a naturali, id obstructionum signum, & turbatae oeconomiae naturalis est.

§. 91.

Omnis robor faciei vel sanguinis copiam vel internam phlegmonem, vel calidam intemperiem vel visceris corruptionem denotat. Alvus dura esse solet iis qui nimium facie rubent.

§. 92.

Rigor bonus & criticus est ille, qui cum urinae pepasmo sive coctione, significatur,

catur quique solvit febrim & symptomata mitigat, rigoremque sequitur sudor vomitus, vel alia evacuatio. Malus contra, qui frequenter adparet, nam semel adparere debet, qui criticus est; malus quoque, si vires inde langueant, nam indicat naturae debilitatem, & frustraneum eius conatum; malum enim est, quod frustra movetur, si quidem raptum ad caput facit, & diaphragma.

§. 93.

Omnis rigor fere semper in lumbis incipit primo, deinde per dorsum ad caput fertur, iisque rigor a lumbis fere semper in febribus est. Si vero aliunde quis frigeat, abscessu latente rigebit In phthisico ex peripneumonia male curata observavi, sensum frigoris, & aurae afflantis frigidae ad latus thoracis sinistrum, qua parte id ex ulcere laborabat interno. Idem aeger latus totum, & crus illius partis sibi facilius frigere aiebat, eumque se sensum habere, ac si quis follem certe cuidam parti lateris sinistri adplicaret, auramque frigidam admitteret.

§. 94.

Rigor qui antecedit urinae suppressionem & haemorragiam, salutaris, qui vero iisdem succedit, malus.

§. 95.

Aliquando in febribus continuis frequens est rigor seu horrescentia. Putant medici, id fieri ab abscessu latente. Sed falso; nam producitur, a magna humanorum cacochymia &

paratu, quae a febrili calore in motum acta, dum hinc exinde ad exteriora discurrit, partes vellicando, horrorem facit. Omnes enim cacochymi, dum nimium incalescunt, horrent. Ita si cacuchymus soli exponatur, paulo post horret & febrit.

§. 96.

Quibus in febribus rigor accedit, febris solvitur, & ideo, quando in febribus continuis est; nam significat morbum mutari, eiusque acutiem esse remissam, ut saepissime observo in praxi mea.

§. 97.

Rigor symptomaticus aut suppurationis internae signum est, aut translationis materiae in caput, aut principium materiae superatae a morbo.

§. 98.

Frequens horror in sanis, signum est cruditatis aut cacochymiae; in febribus vero motus morbi, aut suppurationis in ea parte, unde excitatur.

§. 99.

Flatuosa ventris intumescentia, sive hydrops siccus ventris non gignitur a vapore detento intra viscerum & abdominis claustra, ut vulgo putant. — — adsunt fibrae viscerum & partium abdominis intensae nimium, crispatae & exsiccatae, valdeque elasticae. Inde ingens distentio solidi. — Fibres autem exsiccat, crispat, convellit materies acris, salina, piperina, mordicans;

hinc

hinc ſicciditas & diſtenſio. Ventoſitatem flatuoſam ſalvit phlebotomia. Sanatur per balnea & humectantia. Hydrops ſiccus ſive flatuoſus *Hippocratis* tunc dicitur, quando adeſt alvi ſiçitas cum foecibus ſtercori caprino ſimilibus; nec non adſunt tormina, & dolores magni circa ombilicum & lumbos, febris, ſitis, tuſſis ſicca. Peſſima ſtranguria in hoc malo fit ab haectica inteſtinorum intemperie, ſequitur alios morbos, potiſſimum acutos. Catharrtica perniciosiſſima ſunt. Uſus nitratorum, ſerum lactis, lac aſininum; & generaliter omnia humectantia intus, foriſque iuvant.

§. 100.

In iis, qui hydrope ſicco moriuntur, obſervantur glandulae meſenterii aridae, exſiccatae & tabefaçtae; unde cauſa mali morbus acutiſſimus, & difficillimus, citoque interimit; alvus & urima ſtatim ſupprimuntur; & nihil magis pernicioſius remediorum copia, & farragine -- *videtur morbus hic, ſive hydrops ſiccus eſſe inflammatio inteſtinorum, praecipue tenuium, vel forte etiam colica haemorrhoidalis, quae in inflammatoriam abit. Stoll.*

§. 101.

Quibus tormina & circa umbilicum dolores fortes, deſinunt in hydropem ſiccum.

§. 102.

Criticus ac bonus icterus eſt, qui coctione indicatur, qui febris finem affert die

critico, nec relinquit hypochondrii duritiem post se, & cum urinis ac deiectionibus naturaliter coloratis existit.

§. 103.

Icteri numquam spernendi, nam sub larva ac persona icteri saepe magni, periculosi, ac repentini morbi abscunduntur; & saepissime moriuntur derepente icterici, ut ait *Dodonaeus*.

§. 104.

Icterus febribus superveniens semper timendus, raro enim sunt sine malignitate. Si sint signa coctionis, & appareat circa septimum, bonus est; est enim criticus: si signa cruditatis, & si circa quartum malus est, & symptomaticus, & si febris non remittat, letalis, vel gravium morborum nuncius.

§. 105.

Hystericis, calculosis, colicis, & in fine intermittentium facile superveniunt icteri.

§. 106.

Icterus semel curatus, denuo aut pluries recidivans, a calculo vesicae felleae est.

§. 107.

Qui calculo renum pereunt, circa finem convulsionibus aut delirio pereunt, ut in nonnullis observavit *Baglivius*.

§. 108.

Infantibus tertio aut quarto a partu die oritur icterus, fitque ex retentione meconii in intestinis, unde etiam oriuntur epilepsiae.

§. 109.

§. 109.

Spiritus salis ammoniaci acidus quamplures sanavit icteros. Absynthium ponticum iusculo incoctum *Baglivio* familiare fuit. Carduus benedictus, marubium, chelidonium maius. Paronichia folio rutaceo pro secreto laudatur a *Boile*

§. 110.

In curatione icteri tota medici prudentia dirigi debet in investigando, an pendeat a bile viscida, vapida amurcosa, & inerti circa iecur impacta; an vero a bile acri, tenui, ignea, inflammabili, pro quorum diversitate humorum toto coelo diversa esse debet curatio.

§. 111.

Signa viscidae bilis sunt lingua alba, umida inappetentia extrema debilitas virium, pauca vel nulla febris, flatus ingentes post pastum: quae causae praecesserunt, & temperamentum, ad congerendas visciditates, apta ad id esse debent.

§. 112.

Acris contra tenuisque bilis signa sunt sitis cum aliqua linguae siccitate, ardor, calorque hypochondriorum, aliqua in pulsu mutatio, tensiones hypochondriorum, siccum temperamentum cum macie aegroti; causae quae praecesserunt, calide fuerunt; vina generosa, aromota, saccharata &c. Icterum a visciditate curat veluti pro secreto aqua Te-

tu-

tucii quae Salina est. Si febris non adsit, dat potionem purgantem ex hac aqua aliisque indicatis compositam.

§. 113.

Si nimium fuerit amurcosa bilis, per duas aut tres vices haec purgatio alternis diebus repeti debet. Deinde veniendum ad serum lactis cum marrubio bullitum, & singulo mane calide dandum. Et si magna fuerit viscide nigraeque bilis copia, addi poterit cum sero in maceratione drachma una hellebori nigri, vel cochlear syruppi cacheltici Fernelii cum helleboro, qui syruppus magnarum est virium in chronicis: & demum omni bile expurgata ad chalibeata & roborantia veniendum. Sequens vinum medicatum Baglivium nunquam fefellit. R Limaturae ferri non rubig. petia ligat. unc. sem. Fol. sennae mundator. dr. xvj. Epithimi incis. & rhabarb. elect. incis. āā unc. jjj. Absynth. pont. Centaur. min. āā M. jj. Bacc. iuniperi cont. Mj. specierum trium santal. & spec. diarrhod. abb. āā Scrup. jjj. Vini albi veteris non admodum generosi libr. vjj. Macere biduo ad cineres fervidas, deinde cola per manicam Hippocratis, ut vinum optime clarificetur; de quo capiat unc. jjjj. mane bihorio ante prandium per quindecim dies aut plures; singulis diebus vel alternis, prout magis vel minus purgaverit. Hoc vinum medicatum maxime etiam confert in scirrhis, & obstructionibus viscerum, potissimum ubi visciditas regnat, nec multa febris adest.

§. 114.

Contrario modo procedendum in ictero, quando a tenui, acri, & inflammabili bile producitur, atque in fibris iecoris, partiumque vicinarum oscillatoriam parit convulsionem. Utendum enim erit tunc radicibus temperantibus, aperientibus, ut fragarum, graminis, Indibaccarum &c. cum sero lactis bullitis. Succi aperientes potus aquarum acidularum, quae bilem diluunt, coercent, & viam ei praebent per urinam aut per seccessum; accidulas in ictero a pluribus laudatas vidit *Baglivius*.

§. 115.

Quibuscunque in febribus ante septimum icteri fiunt, malo sunt loco. Hippocr. 6. Aph. 42. Icterus ante septimum diem insidiosus. At septimo, nono, undecimo, decimoquarto, prorumpens salutaris, dummodo non adsint hypocondria indurata, sin autem adsint, anceps est. *Hippocr.* Coac. 127.

§. 116.

Exigua sanguinis stillicidia omnia prava; in acutis nil paucum criticum; prava sunt, nisi indicent futuram hemorrhagiam copiosam die critico, quod dignoscitur ex urinae coctione eodem die stillicidii.

§. 117.

Rigor, qui post hemorrhagiam venit, quam iure naturae praecedere debet, ut bonus sit, signo & causa funestus. §. 118.

§. 118.

In morbis longis exigua ſtillicidia ſupervenientia, lethalia.

§. 119.

Haemorrhagiae quartanae, ſeu quarti diei copioſae, malae, aut morbi longi indices ſunt.

§. 120.

Sanguinis eruptio quartanas non ſolvit, neque morbos, qui per alvi egeſtionem ſanari ſolent.

§. 121.

Febres ardentes in iuvenibus ſanantur per haemorrhagiam; in ſenibus per dyſenteriam.

§. 122.

Peſtifera eſt omnis, quae non iuvat, haemorrhagia; Nam labeſcit natura defraudata ibi, ubi levamen expectabat.

§. 123.

Vomitum ſanguinis ex ſuppreſſione menſium, mulierculis familiarem, non eſſe timendum aſſerit *Baglivius*.

§. 124.

Signa, quando ſanguis vomitu, reiectus venit ex hypochondriis, potiſſimum jecore, ſunt: palpitatio hypochondrii, dolor, ardor, tenſio; ſigna obſtructionum, color ſubflavus, viridis in facie, aut reliqua cute, palpitatio coeliacae, aut umbilici: vomunt ſanguinem nigrum non vero ſpumantem.

mantem. Motus ſanguinis ab hypochondrio venientis manifeſto percipitur, & ſurſum aſcendere manu percipitur, quod in ſuo aegrotante obſervavit *Ballonius*; iuvenibus familiaris eſt hic exitus loco haemorrhagiae. In hujusmodi ſanguinis vomitu ex jecore adſtringentia non iuvant: ſed primae viae a colluvie purgandae, quae viſciditate ſua obſtructionem in vicinis locis pariendo ſanguinem ad ſuperiora regurgitare faciunt; purgandae autem decoctis aperientibus & ſolventibus cum tamarindis, mirobalanis &c. deinde chalybeatis perficienda curatio. (*Innuit* hic *morbum nigrum Hippocratis a Tiſſoto ſaepius viſum deſcriptumque in epiſtola latina ad cel. Zimmermannum. Eſtque vomitus cruentus, vel & alvus cruenta grummoſa, ex ruptis vaſis venoſis potiſſimum, iiſque varicoſis. Varix rupta, & ſanguinem ad primas vias effundens omnium horum ſymptomatum cauſa eſt Stoll.*)

§. 125.

In ſputo & exitu ſanguinis per os, ne dentur ſtatim ſtringentia: nam niſi prius uſu rerum mellitarum, hordeatarum, abſtergentium purgaveris, pulmones ea ſanguine, qui extravaſatus eſt, & moram tranit in pulmonibus, in ſuppurationem deſinet, ac phthiſin.

§. 126.

Doloris acerbitas verſa in gravitatem, leipothymia, febris nocta maior, rigor de-

derepente citatus, qui ante non erat, sunt signa phymatis purulenti interni.

§. 127.

Vomice omnes, seu empyemata partium, cognoscuntur per rigores & febres de novo supervenientes. Sola pulmonis recondita est, & clanculum serpit absque dictis signis, imo tunc cognoscitur, quando repente manifestata, hominem ad mortem brevi deducit, ut *Willifius* & *Tulpius* prae ceteris hoc animadverterunt.

§. 128.

Abscessus ad aures & pedes boni in vomica pulmonum.

§. 129.

Dolores surae, sive cruris intolerabiles, nullis cedentes remediis, oriuntur, a pure per partium spatia in crus ab hepate transmisso: *Bauhinus*, & *Hollerius* id observarunt.

Hepatitidem *Hippocrates* de internis affectionibus his verbis describit. Dolor acutissimus in iecore ad nothas costas, humerum & claviculam, suffocatio fortis; dolet, dum tangitur iecur, febris, rigor & horror; vomitus bilis, color cutis sublividus. Cibi torquent, & urunt ventrem, progrediente morbo remittunt, sed dolor derepente suffocat aegrum, potissimum circa septimum diem, in quibus desinit morbus, & si eos effugerit, sanatur. Balnea, lac, serum & diaeta sanant morbum.

§. 130.

§. 130.

Jecinoris inflammatio aliquando ſimilis pleuritide, & medicos frequenter decipit ſimilitudo. Differunt tamen, nam in hepatitide dolor infra eſt — — gravativus eſt non pungitivus; reſpiratio non multum laeditur, color faciei citrinus, tuſſis ſicca ſine ſputo, pulſus non durus. Foeces liquide & ſubcruente. Contraria ſunt in pleuritide.

§. 131.

Si inflammatio iecoris ſit in parte gibba, urgent ſymptomata pleuritica; ſi in eius cava, ſtomachica urgent.

§. 132.

Si ex uſu nitri fixi copioſa ſequatur urina bonum in hepatitide: nitrata in hepatitide, & omnibus inflammationibus fere ſpecifica ſunt. Ideo ſerum lactis iuvat in inflammationibus, quia abundat nitro plantarum.

§. 133.

Qui quotidie ſcribendo vitam ducunt, phthiſici moriuntur, & phthiſis incipit raucedine moleſta, ac nullis cedente remediis, donec tandem fere poſt annum phthiſici moriantur — — — quotidiana experientia certum eſt, ſtudiis nimium applicatos, & ſcribendi ſtudio deditos in phthiſin facile deſinere. — — — Varii pulmonum morbi oriuntur in ſtudioſis.

§. 134.

Bona reſpiratio in variolis eſt unum

ex

ex optimis signis, licet alia sint gravia ut centies observatur, ita Baglivius. Cum bona respiratione semper bene spera in variolis.

§. 135.

Spiritus magnus multo tempore durans, delirium significat.

Difficultas omnis respirandi terrifica est quando excusationem non habet, aut perturbationes criticae aut crisis ipsius.

§. 136.

Ut magna & rara respiratio certissimum est delirii argumentum; sic parva & rara mortis iamiam futurae.

§. 137.

Inter morbos pulmonis notabiles est pulmonia lethargica ab Hippocrate ita denominata; ait itaque ipse: *Pulmoniae idem status ac letargi, qui letargici evadunt, pectore suppurantur, Hippocrat., in coac.* Invadit itaque pulmonia cum lethargo statim in ipso morbi initio; oritur a pituita putri & viscida, pulmones syderante, tussis tenet cum sopore; cum moriturus est aeger, liquescit alvus, ut in libro de morbis describit. Quare non est prospiciendum letargo per expectorantia. Bagl. (*ex exemplis ibi allatis constat morbum esse senilem, & forte appoplexiam pituitosam cum peripneumonia senum notha. Stoll.*

§. 138.

Pulmonum morbi in fine desinunt in soporosos affectus; sanguine enim a superio-

rioribus ad pulmones morbo obseſſos difficilius recirculante sanguine, viis impeditis, haeret in cerebri moeandris; hinc sopor facile accedit.

§. 139.

Saepe moriuntur pulmonici graviſſimis affecti accedentibus, & in cadavere nihil morbosi reperitur in pulmonibus — in siccis, adustis aridis, temperamentis id potiſſimum contingit. Hinc etiam oriuntur pleuritides siccae, asthmata sicca, hydropes sicci, flatulentae & dolorosae partium affectiones, & reliquae hujus generis, in quibus non flatus causa mali est, sed solidum natura siccum, arridum & violento praeditum elatere; quod ab acri humore magis irritatum vehementer oscillat, & oscillationibus istis fluidorum circulum mille modis turbat. (*dictorum morborum eadem causa & curatio, ac hidropis sicci, sive tympanitidis superius descriptae*). Hydrops ille siccus verius poſſet vocari: *timpanitis inflammatoria; Stoll.*

§. 140.

Erysipelas pulmonum ab *Hippocrate* l. de affectionibus describitur. In pulmonis erysipelate adsunt vomitus aquosi, acidique humoris, frequens leipotymia, dolor acutus, anteriora & posteriora pectoris occupat, sitis ingens, aeger respirando nares aperit, veluti aequos a cursu delaſſatus, & linguam foris exerit, veluti canis aestate, calefactus ab ardore solis; rubet facie, jac-

tatio magna per lectum, septima die moritur. Gravis est morbus & pauci effugunt mortem, teste *Hyppocrate* (*gravissima pulmonum inflammatio utriusque lobi cum inflammatione mediastini videtur absolvere totam erysepelatis pulmonici ideam. Stoll.*)

De morbis solidorum superius descriptorum haec adhuc dicenda sunt. His in morbis sanguis missus crusta inflammatoria saepissime caret, saltem initio; hinc idea malignitatis oritur, quae medicum ad praescribenda antiseptica: camphoram; corticem &c. determinat; sed male. Nam repetita venae sectio, potusque emollientes mucilaginosi, fibras nimium crispatas, irritatasque relaxabant felicissimae. Vitium enim est potissimum in solidis nimium elasticis, nimium vivida irritabilitate praeditis, quae accedente stimulo, etiam tenuiori quam qui in sanguine educto observari possit, crispantur, & *veram inflammationem* faciunt. Ad inflammationem gignendam solida plus conferunt quam liquida. Crusta phlogistica videtur esse potius effectus inflammationis quam causa. Vera enim adest persaepe inflammatio absque crusta. Patet quam male cortex, & camphora his in casibus darentur. *Stoll.*

§. 141.

Fol. 92. lib. 1. prax. medicae describit *Baglivius* catarrhum suffocativum, tanquam peripeumoniam sanguineo-serosam gravissimam, subitoque ortam, repetita ve-

nae

nae ſectione, dein aqua hyſopi calida decoctis pectoralibus calidiſſime ſumptis; infuſo calidiſſimo florum ſambuci, cum liquore cornu cervi ſuccinato &c. curandam.

§. 142.

Scorbuticis & hypocondriacis ſaepe fiunt dolores lumborum, qui calculum mentiuntur, ſed calculus non eſt; rheumatiſmi ſpecies eſt, a ſero acri, muriatico, hinc inde vagante dependens; pete ab aegro, ſi dixerit alias partes huiusmodi quoque dolore vexatos fuiſſe; dic, lumborum dolorem eſſe a fluxione vagabundi humoris acris ſalini, non autem a calculo. Viola, ſerum lactis, lenes ex caſſia purgationes in principio iuvant. In progreſſu morbi ſerum cum ſcabioſa coctum, vel cum vipris recens mactatis curationem perficit & complet; promoto leniter ſudore.

§. 143.

In lumbis aliquando afficitur muſculus pſoas, aliquando ren; muſculi externi & frequenter meſenterium; hunc dolorem lumborum vitio meſenterii in aere romano in aegris almae urbis frequenter obſervavi [Bagl.]; in hac urbe nulli morbi tam copioſe regnant, quam morbi meſenterii ex repletione, congeſtioneque putris cacochyliae crudorumque humorum, in eiusdem glandulis pendentes, & quoniam meſenterium forti ligamento alligatur lumbis in medio eorum &c. Ex lunga alvi ſuppreſſione, vel alvo praeter

morem retardata, ex sapore linguae mutato, levi inappetentia, gravitate totius corporis certior medicus fit dolorem lumborum a repletione mesenteri pendere. Clysteribus & fomentationibus ventris curationem incipit, dein purgationibus absolvit *Baglivius*; quod vult, ut bene sibi notent medici.

§. 144.

Impotentia veneris ut plurimum pendet ab impotentia & debilitate imaginationis, quacunque id de causa succedat, metu pudore, iudicii defectu, nimia adplicatione ad studia, aut ad negotia. Et qui forti imaginatione praediti sunt, uti sunt, qui in arte sua supra caeteros excellunt, & praestant, ut plurimum luxuriosi & ad venerem potentes observantur. — — — nisi tamen vis corporis studio & applicatione frangatur, quo in casu iudicium acre cum veneris impotentia iungitur.

§. 145.

Qui gonorrhea laborarunt in iuventute, solent in senectute diro urinae stillicidio vexari.

§. 146.

Nimius vini & aquaevitae abusus impotentiam veneris, paralises, tremores, aliosque capitis morbos parit, qui dimisso eodem facile solent sanari.

§. 147.

Dolor fixus in medio pectoris diu perseverans, ac moleste, sine tussi &c. signum est luis gallicae latentis multis ante annis ab

aegris

aegris susceptae, & hoc signo se solum manifestantis.

§ 148.

Si debitis adhibitis remediis aliquis morbus minime cedat, suspicari rite poterit de lue gallica, & tunc antigallicis forsan cedet, ut saepe observavi (ita Baglivius).

§. 149.

In febre lenta cum doloribus vagis partium macie, temperamento acri, & lue gallica fruente serum lactis ita praescripsit *Baglivius*: R. Seri lactis optime depurati Lib j. vel plus vel minus, sarsaeparill concis. & contusae dr. jj. macera per noctem in cineribus fervidis; mane adde coriander. praeparat. parum bulliat, colletur & bibat.

§. 150.

Acidum venereum virulentum saepe intacta massa sanguinea succum nutritium & lympham inquinat, indeque partes nerveas & glandulosas potissimum narium, faucium, inguinum, invadit, & quoniam sanguis intactus a lue supponitur, nil mirum, si observaveris tales gallicos vivaces, rubicundas facie, vegetos, ac veluti mullam interius habentes affectionem ac proinde triumphantes de morbo, sed sine ratione. — — morbus difficilior est, quam si resideret in sanguine.

§. 151.

In morbis lymphae, glandulas occupantibus, si nimium siccaveris, malum; si nimium

mium humectaveris, malum. Per intervalla itaque diluendum, humectandum, ad alvi vias vel sudorem ducendum, et cum prudentia exsiccandum.

§. 152.

Pro varietate conditionis ac status personarum lues gallica variis in locis sedem figit, eosque prae aliis vehementius molestat. In baiulis & plebeiis victum labore quaerentibus sedem figit in articulis, unde articulorum doloribus, motus impotentia, similibus articulorum morbis maxime afficiuntur, viris literatis, & studiosis in capite sedem figit. Musicis ob pulmones cantu exercitatos, debilitatosque in pulmonibus; mulierculis, atque etiam matronis ob vitam otiosam, & congestos in mesenterio pravos succos, ibidem. Hinc vexantur cruditatibus, obstructionibus, inappetentia, pallore vultus hectica mesenterica, tabe, hydrope, & similibus ex lue gallica.

§. 153.

Dantur dolores lateris ex lue gallica, qui solo sanantur mercurii litu, & decocto lignorum, noctu rigent, consuetis remediis non cedant.

§. 154.

Radix bardanae a pluribus doctissimis viris pro magno secreto habetur ad curandam luem gallicam.

§. 155.

Ex mente *Baglivii*, *Etmulleri* opera

semper prae manibus habenda, utpote practici, ut ait praestantissimi.

§. 156.

Lues gallica, struma, & elephas aliquid habent cognatum. Tres has hydras unus alexicacos Hercules hydrargirosis vincit, docente optimo *Ballonio*.

§. 157.

Si aegroti corpus repletum sit viscidis, crassis ac pituitosis humoribus, cave ne dederis mercurium intus vel extra, nisi prius visciditates illas solveris, praeparaveris, & repetitis purgationibus eduxeris; alias enim occultatis in illis visciditatibus mercurius, paulo post refervescentibus humoribus, & in motum actis, gravisa parit accidentia caries, ossium, atrophias, glandularum tumores, tremores, continuam salivationem &c.

§. 158.

Dolor collicus fere semper mitescit in semicupio; ideo in doloris pertinacia utere semicupio.

§. 159.

Dolores ventris a deambulatione nudis pedibus super nudum pavimentum facta, appositis lateribus, calidis plantis pedum statim sanantur, crescente namque calore in pedibus minuitur sensim dolor in ventre.

§. 160.

Arcanum quemdam ac inexplicabilem consensum observavimus inter morbos ventris

ac

ac morbos cutis. Dolorem colicum vidimus mutatum in arthriticum; & e contra dolores arthriticos per supervenientem diarrhaeam & collicam solutos: hinc quadrat illud Hippocratis, alvi laxitas, cutis densitas; cutis raritas, alvi densitas. Ideo observamus in praxi, quod diuturnae diarrhaeae irritis aliis per diaphoretica potissime sanentur.

§. 161.

Diaphoretica cum opiatis mixta felicissima sunt in colicis.

§. 162.

Colica habitualis & endemica a vini acido praesertim oriunda, solis sanatur sudoriferis, vesperi tamen interposito anodyno remedio.

§. 163.

Purgantia quandoque bene cedunt in colica, praesertim si nulli adsint vomitus & febris, denturque in forma liquida.

§. 164.

In aere Romano per adhibita phreniticis vesicantia plures vidimus mortuos, quam sanatos; magisque nocuisse, quam profuisse, ceterum longiorem usum res haec magni momenti meretur.

§. 165.

In eodem aere observavimus vesicantia mulieribus delirantibus admota profuisse magis, quam viris & plures sanatas esse.

§. 166.

Dum imminet delirium, vel iam factum

tum est, loco vesicantium secare soleo. (Baglivius) venam pedis, vel salvatellam interutra manu, exinde diluentia ex seminibus frigidis praescribo, brevique iugulatum vidimus delirium.

§. 167.

Delirantibus cum febre acuta, lingua arida, & indiciis magnae viscerum inflammationis, si applicentur vesicantia, omnes fere in peius ruunt, & magna ex parte moriuntur convulsi; iisdem e contra si venam frontis vel bracchii secandam imperaveris, & exinde larga dederis diluentia, facilme sanabuntur.

§. 168.

Malum, si phrenitis mutetur in lethargiam, non ita, si lethargus in phrenitidem.

§. 169.

Multi dementes & maniaci sanati fuerunt demergendo eos in aquam eadem methodo, qua merguntur hydrophobi, quorum unica curatio est repetita in aquam immersio; methodum hanc sanandi mente captos in Anglia expertus est Dominus Robertson maxima felicitate. (*Fors proliciendo copiosos sudores prodeste. Stoll.*)

§. 170.

Si difficulter spiraverit, venam brachii tundito, etiamsi hydrope laboraverit. Baglivius ex Hippocrate.

§. 171.

Si quis vesperi hora somni, sed praeci-

pue

pue poſt tres aut quatuor horas ſomno impenſas, derepente expergiſcatur ingenti aſthmate, ſive ſuffocatione correptus, atque feneſtras aperiat, liberumque aerem deſideret; pro certo habeto illum hydrope pectoris laborare, multo magis, ſi pedes aut manus tumere coeperint, cum faciei a nativo colore receſſu, & prae ceteris ſi accedat torpor, ſeu incipiens bracchii paralyſis; huiuſmodi brachii torporem in aliis quoque pulmonum morbis, praeſertim peripneumonia obſervamus; aſthmate laborantibus ſi pleuritis vel peripneumonia superveniat, fere ſemper moriuntur.

§. 172.

Aſthmaticis dyſuria, ſuperveniens bonum, ceſſante iſchuria, denuo aſthmate corripiuntur. Exinde magis confirmatur, quod pluries adnotavimus; nempe in morbis pectoris, ſemper ducendum eſſe ad vias urinae natura id monſtrante; nec non magnum conſenſum eſſe inter tibias & pudenda & pectus, morboſque harum partium ad invicem commutari.

§. 173.

Diuretica ex ſalibus lixivialibus & acidis parata in morbis pectoris non adeo tuta ſunt, nam tuſſim movent, & morbum exaſperant; contra pulvis millepedum, therebinthina.

§. 174.

Balſamum peruvianum, decoctum radicum aperientium, ſyrupus de althaea Fernelii, urinam potenter movent, nec tenellis pulmonum membranulis infenſa ſunt.

§. 175.

Aſthmaticis ſi excitentur apoſtemata in cruribus, forſan ſolvetur morbus; ideo iuvant cauteria in cruribus.

§. 176.

Acceſſiones aſthmatis frequentiores ſunt coelo frigido & humido, praecipue inter crapulandum.

§. 177.

Aſthma frequentius invadit obeſos & otio maceſcentes.

§. 178.

Pulſus inaequalis familiaris eſt pulmonum morbis quam plurimis.

§. 179.

Morbi ad crura & pudenda ſolvunt aſthmata. Tument pedes aſthmate ceſſante.

§. 180.

Ex ſcabie retropulſa ſi fiat aſthma, cum ſcabioſo dormiendum eſt, ut ſcabies revocetur, vel urticis cedenda cutis, Baglivius.

§. 181.

Vomitoria iuvant in aſthmate umorali & ſtomachico, quia ea concuſſione e pulmonibus eiiciuntur viſciditates &c.

§. 182.

Magnam aſthmatum humoralium crudorumque partem a ſtomacho pendere obſervavi; hinc iuvant pillulae de hiera, & ſingulo mane cochlear oximellis ſquillitici, ſu-

per

perbibendo iusculum cichoreatum, addito pauxillo cuiusdam roborantis. Gummi ammoniaci, oximel squilliticum, iulep tabaci in asthmate humorali & stomachico omnibus preastant.

§. 183.

Asthmaticas mulieres fere semper cum uterinis, mixtis pectoralibus, curato.

§. 184.

Diluentia, serum lactis, viola, emulsiones seminum melonum, gelatina cornu cervi, lac in caduco pulmonum morbo, sive asthmate sicco prae ceteris iuvant. Saccarata, remediorum copia, purgantia fugienda tanquam pestis.

§. 185.

Asthmate convulsivo laborantes melius manent aestate, quam hyeme.

§. 186.

Diarrhaeae frequenter oriuntur ex moerore, et animi pathematis, suntque fere incurabiles, praesertim si causa moeroris perstiterit.

§. 187.

Perniciosae sunt diarrhaeae in morbis pectoris. Curationem diarrhaeae non incipias per adstringentia, nam introduces viscerum obstructiones et intestinorum, difficile solubiles, quibus tandem succedit hydrops pertinax.

§. 188.

Carnium esus auget diarrhaeas, cave igitur ab iis, quantum poteris.

§. 189.

Nil magis alvum ſtipticam reddit, quam uſus veneris, quod etiam cognovit *Hipp.* 7. epid., aliique.

§. 190.

Maſticando tota die cinamomum et deglutiendo ſalivam illam diarrhaeis & languoribus ſtomachi cum dyſenteria brevi ſanantur.

§. 191.

Inveteratis alvi fluxibus, diſenteria, teneſmo, relaxatione ani &c. excipiatur per inferiora vapor therebinthinae prunis ardentibus iniectae, & ſanabuntur.

§. 192.

Bonum, ſi diarrahea irae ſuperveniant, & ſi haec non ſuperveniat, febris ſuperveniet.

§. 193.

Cave in cura dyſenteriae a nimia remediorum farragine; pauca ſint & ſimplicia; ideo ſaepiſſime dyſenterias profligavi ſolo ſero lactis intus dato, & per cliſteres quoque iniecto, multique autores pro magno ſecreto habent hoc remedium in dyſentericis.

§. 194.

Clyſteres copioſius dati in dyſenteria, morbum exacerbant.

§. 195.

Si ſtatim poſt dolorem excretio non fiat (in dyſenteria) ſcito, quod inteſtina tenuvia ſint laeſa.

§. 196.

§. 196.

Differt dyſenteria a ſanguinis fluxu haemorrhoidali; in hoc enim ſemper ſanguis praecedit foeces, in dyſenteria vero ſanguis vel cum vel poſt foeces; excernitur.

§. 197.

Dyſenteria in puerperis non eſt mala, nam lochiorum materiam per vicina loca optime minuit. Cave igitur ne ſtringas, nam per eam lochia expurgantur,

§. 198.

Febris raro ſupervenire ſolet apoplexiae, praeſertim pituitoſae.

§. 199.

Si catochus in ipſa acceſſione febris intermittentis, aut remittentis ſuperveniat, durante acceſſione nulla contra eum praeſcribantur remedia, nam omnia erunt in perniciem aegrotantis, exceptis frictionibus & revulſionibus, quae adhiberi poterunt in acceſſione: finita acceſſione deſinit quandoque & cathochus, ſi vero non deſierit, ſtatim ſanguis mittendus, aut purgandum pro indicatione utrorumque: ſi vero ſecundo ſupervenerit, mortem affert; neminem enim liberatum vidimus, cui ſecundo catochus ſupervenit, ut notat Dodonaeus in ſuis doctiſſimis obſervationibus.

§. 200.

Rhodius in *Septalium* refert ex *Ballonio*, quod in omnibus affectibus comatoſis prae-

praecipue lethargo & apoplexia, pulsus dum ex parvo fiebat magnus, & sensim in magnitudine crescebat, aegrotantes brevi moriebantur. Idem etiam observavit Wallisius: hac de re serio monet *Baglivius*.

§. 201.

Observavimus in Xenodochio anno 1694. hyemali tempore Romae, quod quando apoplexiae erant gravissimae, etiam confirmatae, vesicantia non admodum conferebant, imo omnes fere tales aegroti moriebantur.

§. 202.

Spuma omnis lethalis est in apoplexia. *Hipp.* 2. Aphor. & *Tulpius* l. observ. med. 6. & *Forestus* 10. observ. 74. idem etiam *Rhases*.

§. 203.

Si dolores in quacunque corporis parte periodice exacerbantur, & stata quaque hora recurrunt; peccans illorum materies in loco affecto non generatur, sed aliunde venit: in his casibus tribus horis ante invasionem detur lenis potio purgans, & sanabuntur; praecipue si imo ventre haec fiant.

§. 204.

Doloribus externarum partium, si alia non proficiant, ad causticum devenias. Ipse uti soleo foliis ranunculis vel mixtura ex calce viva & sapone liquido. Hoc ischiaticis summopere confert, imo & aliis doloribus, iuxta illud Hipp. l. de intern. affectionibus §. 19. & l. de affect. §. 30.

§. 205.

§. 205.

Ter aut quater obſervavit (*Baglivius*) dolores capitis pertinaciſſimos & fere ad maniam accedentes, irritis aliis, ſolo pulvere de gutteta (de quo vide *Riverius* cap. de epilepſia) ad drac. j. circiter dato cum brodio alterato florum primulae veris, beton. vel cum decocto Thée &c. feliciter ceſſiſſe.

§. 206.

Ad dolores externos ſpiritus ſalis ammoniaci cum oleo amygdalarum dulcium mixtus breviter & feliciter proficit, & didici per experientiam, quod ſpirituoſa cum unctuoſis mixta doloribus optime medeantur, non ita ſola ſpirituoſa.

§. 207.

Omnes fere convulſiones infantum a ſtomaco ſunt, unde iis ſtatim morbum ſolvunt lenia purgantia, praeſertim infuſum rhabárbari.

§. 208.

Ex abortu convulſae mulieres raro evadunt, ut notavimus.

§. 209.

Utile eſt obſervare, num ſemper eo tempore quo infans corripitur epilepſia, matri fluant menſes, nec ne.

§. 210.

Tuſſis infantum fere ſemper a ſtomacho cruditatibus ſcatente eſſe ſolet; quo in caſu ſemper ſtomacho proſpiciendum, non poſt habitis tamen pectoris remediis.

§. 211.

§. 211.

In tuſſi ſicca ex humorum acrimonia, eorumque tenuitate producta, uſus lactis praeſtantiſſimum eſt remedium; ego uti ſoleo lacte cum iure carnium vel aqua violarum cocto.

§. 212.

Si tuſſis cum febre pertinaciter afficiat aegrum, & nullis cedat remediis, in tabem migrat, etiam ſi ſanguis non ſpumatur.

§. 213.

In tuſſi praeſertim pectorali purgantia datam practicorum fidem non liberant; imo ſi ex aeris inclementia tuſſis contracta fuerat, plus nocent.

§. 214.

Boli ex butyro recenti cum ſaccharo mixti & veſpera ſumpti vehementiſſimas tuſſes catarrhales demulcent.

§. 215.

In tuſſi convulſiva infantum decoctio ex muſco arboreo praeſertim ex quercu pendente omnium praeſtantiſſima eſt, ut nos experi ſumus, monente *williſio*. Valet quoque in aliis morbis convulſivis.

§. 216.

Spiritus cornu cervi contra tuſſes vehementiſſimas mirabilis eſt. *Boyle* de utilit. philoſophiae.

§. 217.

Dolorem lumborum rheumaticum a nephritico per hoc certiſſimum ſignum diſtinguere poteris: pete ab aegro, an dum in terram incurvatur, & exinde erigitur, cum

difficultate erigatur, adeo, ut per medium quasi scindi videatur; si haec adsint, pro certo habeto, dolorem illum non esse nephriticum, sed rheumaticum, productum scilicet ab acribus, & muriaticis salibus, per serosum humorem illinc depositis.

§. 218.

Ad rheumaticos hos lumborum dolores potum lactis cocti cum aquae decoctione Theae & mane sumptum ad libr. j. circiter, felicissime sum expertus. Hoc idem remedium podagricis & calculosis forsan non obesset.

§. 219.

Melopeponum comestio podagricis & calculosis maxime prosunt, dummodo venus, vinum & otium absint.

§. 220.

Dolores renum a quinque causis potissimum fiunt, fluxione scilicet (sive humoris seroso-acris & corosivi depositione) ulcere, inflammatione, lapide, & abscessu.

§. 221.

In nephritide sensus subitaneus rei pungentis, veluti aculei in regione ureteris signum est certissimum calculi hac parte iam impulsi.

§. 222.

Potus aquarum mineralium calculos pellit, & ab iisdem praeservat: ubi vero hae in promptu non fuerint, substitui poterit decoctum ex multo eryngio parum contuso factum, quo vinum album diluatur, & copiose bibatur. Siquidem hoc remedium potenter subleva-

levat calculoſos & podagricos, teſte *Cheſneau.*

§. 223.

Haemorrhoidum internarum dolor mentiri ſolent dolorem calculi in veſica latentis; hic tamen multo eſt atrocior & frequentior, quam ille.

§. 224.

Si frequenter mentulam contrectet patiens, & cum mingere, incipit deſidendi quoque voluntate teneatur; ſi dum per urbem incedit, divaricatis cruribus obambulet, ex tribus hiſce ſignis de calculo veſicae certior fias.

§. 225.

Facto ſemicupio, & praeſertim poſtquam dolor quieverit, ſi eadem vehementia die ſequenti ſerius aut citius revertatur cum vomitu, dolorem eſſe nephriticum pro certo habeto. *Cheſneau.*

§. 226.

Nuper arthriticus quidam Romae excrevit urinam craſſam & copioſam, quae paulo poſt in conſiſtentiam gelatinae coagulata fuit, & ita liber evaſit ab arthritide.

§. 227.

In ipſo paroxyſmo doloris nephritici, lithontriptica & aperientia medicamenta obſunt potius, quam proſunt. Conferunt contra emolientia, laxantia, & anodyna &c.

§. 228.

Lenia purgantia & clyſteres ſummum levamen afferunt calculoſis & podagricis.

§. 229.

Dolor fixus in regione renis, & vomitus continuus ſunt praecipua ſigna doloris

renalis a calculis; cetera ſunt dubia & aliis ventris doloribus communia.

§. 230.

Pleuritici, quibus abſceſſus fiebant ad aures, omnes ſanabantur, ut pluries vidimus.

§. 231.

Obſtructione viſcerum laborantibus, ſi facies vividum & naturalem ſervat colorem, talium hominum curationem ſuſcipito; nam facile ſanabuntur. Si vero &c. Uteri tamen cancro affectis aliter ſe res habet: in iis namque faciei color a naturali non recedit, ſed genas perpetuum roſeas habent.

§. 232.

In peripneumonia ſi febris, tuſſis, & reliqua ſymptomata exacerbentur quinta die, quo maior exacerbatio, eo mors citior die ſeptima.

§. 233.

Si ructas acidum, abſtine a vino, & ſanaberis: loco vini aquam aniſo aut cinamomo alteratam ſumito; ſanatus vero, denuo vinum aſſumas.

§. 234.

Iſchiade coreptis eadem hora vel paucis elapſis a prima doloris invaſione, ſi purgans medicamentum dederis, vix abſoluta hac, aut ad ſummum altera, quam propinaveris purgatione, aeger certo ſanabitur; non ita vero, ſi morbus ad plures dies vel menſes fuerit protractus.

§. 235.

In morbis nunquam ab aegro diſcedas,

do-

donec linguam inspexeris: haec statum sanguinis prae aliis signis & apertius & certius nobis indicat &c.

§. 236.

Petechie quo tardius & fere circa morbi statum erumpunt, eo meliores sunt, ad crisin enim & coctionem iam vergit morbus, contra si appareant in principio morbi, malae sunt &c.

§. 237.

In febribus intermittentibus, si secundus paroxysmus erit vehementior primo; tertius vero maximopere mitis, scias febrim circa quartum paroxysmum totaliter cessaturam: si quartus paroxysmus vehemens fuerit: quintus vero magna ex parte remissior, tum in septimo paroxysmo integra febris solutio expectanda.

§. 238.

Constans est doctissimorum medicorum observatio, nonnullos morbos pertinaces & chronicos, praesertim a longo moerore & animi pathematis productos, nullis aliis remediis celerius obtemperare, quam equitationi in aere rustico.

§. 239.

Equitationem commendat ante Sydenhamum *Hippocrates*. Libr. de diaeta.

§. 240.

Filii magnatum ferequentius ex inutili remediorum copia, quam ex vi morbi pereunt;

reunt, praeſertim ſi acute laboraverint; paucis utaris, & cum prudentia.

§. 241.

Iliacae paſſioni ſi ſpontaneus alvi fluxus ſuperveniat, aut acuta febris, brevi morietur aeger.

§. 242.

Iliacae paſſioni quo fortiora adhibueris remedia, ſive purgantia, ſive clyſteres magis irritantes, eo magis obſtruetur alvus ob auctam ab illis fibrarum inteſtinalium criſpaturam, & contracturam; conveniunt magis anodyna, emolientia & diſſolventia, &c.

§. 243.

Si illo ſuperveniunt urinae ſuppreſſae, ſtranguria, ſingultus ventris inflati, aut convulſiones, malum erit lethale.

§. 244.

Mulieres gonorrhea laborantes vel menſtruantes circulum lividum, ſive plumbeum ſub oculis habent, quod inter diagnoſtica morborum muliebrium eſt reponendum.

§. 245.

Urina ſubiugalis, quando in acutis febribus, aut morbi apparet, ſemper mala capitis praenuntiat &c. — Sicut urina ſubiugalis mala eſt in acutis, ita contra bona eſt in nonnullis chronicis, utpote rheumatiſmo, doloribus articulorum.

§. 246.

Inter ſigna foetus mortui in utero ab auctoribus recenſita certiſſimum & fere infalli-

bi-

bile est tenesmus, sive crebra voluntas foeces deiiciendi, mulieri superveniens, ut alibi quoque notavimus.

§. 247.

Saccarata hypochondriacis, hystericis & pueris non conducunt.

§. 248.

Lingua sordida & manus tremulae, in acutis semper periculum portendunt.

§. 249.

In malignis febribus, in quibus a centro ad ambitum corporis noxius humor pellendus est, ante expulsionem respiratio laboriosa est, & ingentes praecordiorum anxietates adsunt. Facta expulsione paulatim declinant: idque in febribus petechialibus, morbillosis, variolosis, scarlatinis & similibus observavimus non semel.

§. 250.

Pruritus narium est infallibile signum synochi simplicis, nec non lenis mador cutis. Ex *Waldschmidtio Baglivius*.

§. 251.

Observavi lypiriam febrim superveniente cholora statim ac prorsus pluries feliciter cessisse; non ita apparentibus sudoribus, aut urina &c. *Lypiria febris est febris biliosa, sive ea, quae a saburra putrida biliosa primas vias, occupante oritur*; frequens est *mense Augusto, in Hungaria praecipue vidi ipsemet saepissime sponte orta cholera cito cessisse. Curatur optime emeto catarrfi, quale medi-*

camentum habetur in tartaro emetico magna aquae quantitate soluta, & per epicrasin sumto. Plura vide apud Tissotum in libello de febre biliosa, Lausannensi. Stoll.

§. 252.

Cum petechiis nunquam salutarem vidimus haemorrhagiam &c.

§. 253.

Guttas rosaceas aliasque faciei morbosas rubedines, irritis aliis, cauterium cruribus affixum sanat, *Baglivius ex Mercuriali*; idque quibusdam pro secreto est.

§. 254.

In faciei morbis purgantia omnem absolvunt paginam, ut praeter experientiam testatur divinus senex in coacis, item l. c. de diaeta.

§. 255.

Febres, quae cum magna sincope, singultu & vertigine incipiunt, vocantur a medicis *syncopales*, *singultuosae*, & *vertiginosae*; harum curatio statim inchoanda a vomitoriis est; nam fomes febrilis in ventriculo latet.

§. 256.

In febribus, vel aliis quoque morbis, qui cum magna anxietate incipiunt, aegri inquieti sunt, loco stare nesciunt, hinc inde per lectum agitantur &c. acris humor tunicas ventriculi afficiens accusari debet, unicum remedium est vomitivum antimoniale, nam absoluto vomitu statim liberatos vidimus;

mus; multo magis si cardialgia & affectibus stomachi sensibiliter laedatur patiens: post vomitoria ad praecautionem dari poterit pulvis March. cornachini.

§. 257.

In lethalibus pulmonum morbis, cum febre & sine febre, fere semper circa finem observavimus affectiones capitis; sopores nempe, lethargum, vertigines, oculonem caligines &c.

§. 158.

Erysipelate faciei laborantes vidi brevi curatos post praescriptum purgans remedium, naturae aegri accomodatum. Idque in secretis erat medico Patavino mihi amicissimo.

§. 259.

Protest venarum haemorrhoidalium apertio iis praecipue, qui hypochondriorum morbis, doloribus scilicet & caloribus eorundem, gravitate lumborum, flatibus, tensionibus, borborygmis, aliisque huiusmodi naturalium viscerum, & quam plurimis vitalium, & animalium laborant. *Hippocrates* autem ait l. de humoribus et *6.* epidem. qui rhaemorroidibus laborant ii neque pleuritide, neque furunculis, neque tuberculis a ciceris magnitudine Therminthi dictis ac forte, nec lepra nec vitiliginibus laborant.

§. 260.

Si pleuritici non repurgari incipiant die quarta, sed febris augeatur cum aliis symptomatibus, nec non magna spirandi difficul-

tas cum stertore superveniat, septimo die moriuntur: in hisce pedes tumefieri incipiunt ante mortem, & oculi caligant.

§. 261.

Calculum vesicae ad amussim mentitur scirrhus vesicae, ut bis in cadaveribus vidimus.

§. 262.

Urina crassa, & sedimentosa, albicans, viscida, matulisque adhaerens inter, signa calculi in vesica non infimum locum obtinet.

§. 263.

Qui aneurismate interno laborant, vel ex sputo sanguinis, vel derepente moriuntur: caveant hi omnes a nimio motu, ira, venere, liquoribus spirituosis, & quidquid sanguinis motum adauget, & perturbat. Utendum diaeta lactea, cibis aliquantum viscidis, & motu moderato.

§. 264.

Pulsus durities semper comitatur pleuritidem, mollities vero alios pulmonum morbos: quod tibi sit inter signa distinctiva morborum pectoris difficillime cognoscibilium.

§. 265.

Si quis tussiendo alba quaedam veluti granula excreaverit, & granula illa compressa digitis sumopere foeteant, vomicam pectoris latentem certo denuntiant, praesertim si alia quoque aderint signa; hi rupta vomica, ut plurimum derepente moriuntur, ut observat *Forestus*.

§. 266.

§. 266.

Omnes aliarum partium ſuppurationes manifeſtantur per rigorem & febrim ſupervenientem; ſola pulmonum ſuppuratio, id eſt vomica eorundem, clanculum, & ſine praedictis ſignis ſupervenit; quod ſerio notent iuvenes.

§. 267.

Si angina vera inflammatoria, & ut vocant, ſanguinea, bina ſanguinis miſſione non cedat cucurbitulas ſcarificantes ſcapulis imperato, & in melius ſtatim abibit, ut pluries vidimus.

§. 268.

Mulierem frequenter angine obnoxiam, irritis aliis, liberari excitato cauterio in brachio; imo in morbis circa collum, & faciem proficua ſemper ſunt cauteria, & ſcarificationes ſcapulis &c.

§. 269.

Si in morbo aliquo appetitus ſit proſtratus, poſtea vero derepente ſuperveniat maximus non procedente ulla criſi, nec iminutione morbi paulo poſt moriuntur aegri; ſignificat enim cerebri laeſionem & virtutis ſenſitivae extinctionem. Eſt hoc monitum *Sennerti*.

§. 270.

Nemo ante Baglivium vim corticis peruviani expertus eſt in clyſtere. Hic enim primus puerum quinqueni omnia remedia per

os

os sumenda respuenti, in tertiana duplici, iniecto mane clystere avacuante, post elapsam semihoram curavit iniici aliud ex aqua hordei & drachmae unius corticis. Idque repetiit singulis diebus. Post iniectum tertium clysterem febris cessavit.

§. 271.

In pleuritide & puerperio tanquam pestis fugienda sunt purgantia.

§. 272.

Praecipui puerperarum morbi fiunt a suscepto frigore, ab animi passionibus, victu copioso ac frigido.

§. 273.

In superpurgatione statim prodest theriacae drachma una in vino data. Ita observavit *Dodonoeus* & *Baglivius*.

§. 274.

Duo maxima remedia in chronicis obstructionum morbis sunt, chalybs & rhabarbarum. Ita praescribit *Baglivius* R. Chalybis sulphurati vel alterius gr. xv. Rhei elect. scrup. j. M. Sumat pro dosi, & superbibat.

§. 275

Morbi ab animi pathemate pendentes blande & leniter tractandi sunt: a nimia medicamentorum copia & vehementia quam maxime abstinendum

§. 276.

Desideramus historiam morborum ab animi curis provenientium, in qua scilicet explicetur, qui potissimum morbi a quovis animi

mi motu oriantur &c. nam e. g. moeror nil aliud frequentius producit, quam diarrhaeas, qua diu persistente moeroris causa fiunt incurabiles, quibus denique febris eratica supervenit, & atrophia ac mors.

§. 277.

Ad iram pariter diarrhea supervenit, & si haec non superveniat, febris supervenit, dummodo ingens fuerit ira.

§. 278.

In gallia sutura tendinum vulneratorum, operatio bubonoceles, cura ulcerum chronicorum feliciter succedunt, contra in aere romano, etiamsi a solertissimis chiriatris institutae fuissent dictae operationes, in summum vitae discrimen coniiciebant aegrotantem. Febres semitertianae, quae alibi raro in malignas transeunt, Romae magna ex parte sunt malignae, vel potius valde periculosae, quod & olim *Galeno* Romae degenti innotuit.

§. 279.

Vetus latium desertum fere hodie est, & squallidum; austri flatibus immediate obiicitur, & variis eiusdem in locis insaluberrimus aer observatur — — Aestivo praesertim tempore pernoctantes ibi febre maligna corripiuntur — — estque febris sui generis — — signa coagulationis in eodem apparent; ideo observatur, usum vesicantium & alexipharmacorum eidem summopere prodesse, contra sanguinis missionem esse quam maxime perniciosam. *Coagulatio* Baglivio id fuit,

quod

quod nobis *putredo* aut *dispositio ad putredinem est. Stoll.*

§. 280.

Qui copiosis ciborum ingurgitationibus absque noxa indulgere cupiunt, opportet ut vel multum exerceantur, vel alvum bis terve per diem solutam procurent.

§. 281.

Purgantia forma pilulari exbita nec copiose, nec feliciter alvum solvunt. Contra forma potabili, & mediocri dosi magnam afferant utilitatem.

Si etiam purgantia forma ſicca praescribantur, tamen incipiente operatione bibatur aqua leniter purgans, saltem brodium tenue, aut e.g. Robitiensis. Diluentium usus non tantum in purgantibus forma ſicca praescriptis, sed & in aliis forma ſicca & spirituosa indole praeditis. Stoll.

§. 282.

Romanis alvum liberam & exercitationem summopere suasit *Baglivius*. Doctissimus *Petronius* adinvenit electuarium purgans, ab eius nomine alexandrinum dictum: nobile quoque dedit opus de victu Romanorum —— atque tria urbis incolis familiaria mala esse, scilicet 1. capiplenium 2. membrorum lassitudinem, & 3. alvi siccitatem.

§. 283.

In curatione vulnerum atque ulcerum cavendum erit ab unguentaceis remediis, per quae saepius in peius ruunt. Post vero bal-

sa-

samica, decoctiones vulnerariae, spiritus vulnerarii.

§. 284.

In acutis conctatio & sagax medici in agendo iudicium, magnam vim habent ad sanationem, & quamvis saepissime sponte sua solvantur nunc casu, nunc natura favente, nullibi tamen graviores committunt errores medici, quam in acutorum curationibus.

§ 285.

Inepta Galenicorum hypothesis fuit in affectione hypochondriaca de *hepate calido* & *ventriculo frigido*.

§. 286.

Duretica in morbis pectoris generaliter optima sunt, reiectis tamen diureticis acidis, quae noxia & infida, pulmonemque erodentia, ac sanguinem in eo figentia, ut experientia constat.

§. 287.

Chinchina remedium est profecto herculeum in curatione intermittentium, dummodo tamen non detur si aderit, suspicio inflammationis alicuius visceris, vel abscessus interni, vel etiam morbosa partis alicuius debilitas & dispositio; nam talibus in casibus non tollit, sed auget febrim, omnem materiam morbosam in affectum locum deponendo, ac figendo &c.

§. 288.

Ad demulcendos vehementes partium dolores insigne remedium est bezoardicum io-

ioviale, momento namque impetum spirituum & salium furentium coercet, cave tamen ne dolores illi podagrici sint, aut venerei, vel similes, quorum detecta materia peiores morbos posset excitare: cave pariter, ne illud adhibeas in nervorum & nonnullis gravibus capitis morbis v. g. apoplexia, paralysi &c. quippe quod nervis & cerebro infidum est ac noxium.

§. 289.

Flatus qui prius non aderant, si in dysenteria per inferiora exire incipiant, brevi sanitatem promittunt. Ut aliquoties observavit *Baglivius*.

§. 290.

Iliaco pessimo habenti si flatus multi & foetidi pedendo erumpant, brevi mortem minantur.

§. 291.

Si puer ventrem frequenter manu contrectat, vermium ibidem latentium signum est.

§. 292.

Quibus circa dentes in febribus quidam lentores nascuntur, iis fortes fiunt febres. Hippocrates Sect. 4. Aphor. 53.

§. 293.

Nares rubras habentes lubrici sunt corpore *Hipp. epidem.*

§. 294.

Sudor multus per somnum, citra causam manifestam factus, copiosiore alimento cor-

corpus uti significat. Quod, si cibum non assumenti hoc accidat, vacuatione indigere significat, *Hippocr.* Sect. 4. Aphor. 41.

§. 295.

Saepe observavit *Baglivius*, periodicos quosdam dolores, ac morbos, periodice scilicet exacerbantes, si quasi essent soboles febrium periodicarum urinam, lateritio colore, sive impense rubro tinctam, comitem habere irritisque aliis remediis per diuretica, incidentia, amaricantia, et febrifuga prudenter, id est, tempestive et cum diureticis et purgantibus mixta, more febrium intermittentium feliciter curatas esse.

§. 296.

Sensus frigoris in vertice capitis inter maxima hystericarum diagnostica recenseri meretur.

§. 297.

Ante paroxysmi podagrici insultum nulla insignis intumescentia partis observatur, sed duntaxat quaedam venarum protuberantia affecto loco circumpositarum, quae quidem omnibus paroxysmi insultibus familiaris est, et singulos praecedit; estque signum veluti characteristicum jamjam advenientis podagrici.

§. 298.

Pluries observavit *Baglivius* in nonnullis podagricis, quod cum repente materia podagram efficiens evanuerit sive retrocesserit, inciderint in vehementissimos ventriculi dolores, et vomitus biliosos, exinde vero in icteritiam, a qua brevi evaserunt, repetito ter quaterque rhabarbari usu.

§. 299.

Multis ante invasionem paroxysmi podagrici superveniunt dolores colici, quibus evanescentibus statim manifestatur podagra.

§. 300.

In tumoribus pedum (qui oedematosi adparent) ante vel post podagram apparentibus nullum, omnino, nullum inquam, neque internum, neque externum adhibeas remedium, eo potissimum nomine, ut materiam illi a pedibus averteres: siquidem observavimus saepissime post exhibita purgantia, diuretica, aut sudorifera materiam illa a pedibus ad interiora retrocessisse, et apoplexiam, asthmata, febres, aut mortem repentinam produxisse, idque infallibiliter sit topica, aut resolventia, aut alterius generis (ut fieri solet) externa remedia oedematosis pedibus adhibueris. — — — Conducit igitur in podagricis hoc pedum oedematismo, omnia naturae committere, primis coctionibus prospicere, diaetam et exercitium instituere.

§. 301.

Purgantia et sudorifera fortiora non ita bene cedunt arthriticis, et quantum diligenti observatione colligere potui (Baglivius) optima rerum sex non naturalium diaeta, nec non remedia stomachia omnem absolvunt paginam in podagricis et arthriticis.

§. 302.

Circa aequinoctia et solstitia podagra exacerbari solet.

§. 303.

Desideratur historia morborum vere incurabilium, vitio solidi, vel ex impossibilitate, non autem vitio liquidi aut ex ignorantia.

§. 304.

Desideratur historia morborum, in quibus aegroti liberum sensum et rationis usum usque ad ultimum vitae ſpiritum exercent, et in qui-

bus illum prorsus amittunt multis ante morbum diebus etc.

§. 305.

Hortatoria ad medicos in describenda perpetuo historia morborum a nobis, et generalibus aëris influentiis, et antecedenti anni temporum statu pendentium.

§. 306.

Coelius Aurelianus, sectae methodicae princeps, videtur in detegendis signis et morbis a se invicem distinguendis ceteros graecos et latinos longe superasse — — illius enim opera gravium praeceptorum seminarium sunt.

§. 307.

Fluor albus uterinus et gonorrhoea gallica adeo similibus concomitantur symptomatis, ut quilibet medicorum fere semper decipiatur in illorum diagnosi. — — *Baglivius* dat hoc infallibile signum tales morbos ab invicem distinguendi. Pete a muliere, an superveniente menstruo sanguinis fluxu perseverat quoque eodem tempore fluor illae albae materiae; si dicat quod sic, significato eidem, quod morbus, a quo divexatur, sit gonorrhoea gallica. Si vero durante menstruatione fluor albus evanescat, et eadem finita denuo regrediatur, pro certo habeas, mulierem fluore albo uterino laborare, cetera signa fallunt.

§. 308.

Inter signa foetus mortui in utero haec potissima judicantur ab auctoribus, nempe frigiditas pectinis muliebri, foetor oris cadaverosus, conversio foetus hinc inde ad latera, et alia hujus generis; quae quoniam saepissime decipiunt medentes, infallibile omnium recenset *Coelius Aure-*

lianus: si mulier gravida ingenti conatu foeces evacuandi, id est, tenesmo detineatur, aliaque signa etiam aderint, pro infallibili habeto, foetum in utero esse mortuum. Hujus asserti veritatem ipse quoque *Baglivius* observavit semel Patavii et iterum Romae.

§. 309.

Signa hydropis pectoris valde obscura sunt et dubia; si tamen aeger dyspnoea afficiatur, hora somni potissimum ingravescente, ita ut post paucas horas somno impensas de repente expergiscatur, expergefactus suffocari se sentiat, fenestras aperiat, et liberum aërem exoptet, pro certo et infallibili signo habeas, aegrum hydrope pectoris laborare, nam et pedes intumescent, aliaque signa minus constantia aderunt. Nullius membri affectiones tam obscuris ad invicem confunduntur signis, quam morbi pulmonum, unde saepissime unum pro alio curare solent ignari practicantes; prae ceteris tamen magnam errandi occasionem praebet tuberculum pulmonum, de quo Hipp. I. de medic. haec habet: tubercula equidem pulmonem *deprehendere*, et *dissolvere* posse, maxime artificiosum habetur itemque collectiones illorum impedire; ita *Willisius* cap. de vomica pulmonum, disserens de tuberculo ait: *vitium hoc latet inter initia ita clanculum, ut vix ulla sui proferat indicia, sed tota ejus res in insidiis est:* eadem fere symptomata habet cum tuberculo morbosa pulmonum adhaesio ad costas. Verum tamen, quae nos observare potuimus inter constantiora signa, haec potissimum sunt recensenda: tales aegrotantes de cetero bene se habentes difficulter spirare incipiunt; difficilis spiratio sensim augetur, inter spirandum non ster-

tunt, et nihil exſpuunt, dolorem quoque in pectore ſentiunt continuum, et dolentem in locum decumbere non poſſunt; ſicca tuſſi laborant; tandem genae rubent, febricula ſupervenit; et negotio ad ſuppurationem vergente, alia ſuppurationis ſymptomata accedunt. Duo tamen pathognomica crudi et adhuc incipientis tuberculi ſigna ſunt, tuſſis ſicca, et dolor lenis in alterutro pectoris loco, cui arridet illud divini ſenis text. 63. l. de morbis; *et quamdiu quidem uberculum adhuc crudius fuerit, dolorem exilem, et tuſſim ſiccam inducit etc.* Qui tuberculo pulmonum laborant, ſaepiſſime de repente moriuntur, nam ſuppurato tuberculo pus erumpit in tracheam et ſuffocat. In tabidis ſi dolor vehemens lateris de repente superveniat, brevi delirabunt, febris magna accendetur, et paucis poſt diebus moriuntur.

§. 310.

Phthiſis ſaepe eſt morbus ſecundarius a variis morbis principalibus v. g. lue venerea, ſcorbuto, ictero, chloroſi, aſthmate, ſputo ſanguinis, ulceribus internis et externis, febribus, melancholia, variolis, hydrope, dyſenteria, animi pathematis, ſtudiis ſeverioribus vel aliis innumeris hujus generis occaſionibus pendens. Hinc varia phthiſeos ſymptomata, varia medendi methodus, pro varia ſcilicet origine mali.

§. 311.

Hyſteria non contenta incedere accidentibus ſibi familiaribus, repentina ſcilicet ſenſuum oppreſſione, gulae ſtrangulatione, ſenſu frigoris in vertice capitis, convulſionibus partium etc. ſaepiſſime imponit medicis ſub ſpecie doloris capitis, apoplexiae, palpitationis cordis, aliarumque

ejusdem affectionum; tussis, asthmatis, affectionis colicae aut nephriticae, vomitus et diarrhaeae, tumoris, dolorisque tibiarum, suppressionis urinae, refrigerationis partium externarum, gravissimorum dorsi dolorum, et hujusmodi quam plurium morborum. *Baglivius* curavit foeminam asthmate hysterico laborantem, ubi omnia antasthmatica irrita fuere, praescripto sale jovis in aqua meliss. item apposito empl. matrical. Mynsichti; erat haec foemina aliis hysteriae symptomatis etiam obnoxia.

§. 312.

Asthma convulsivum fit a convulsione musculorum thoracis, aut diaphragmatis, aut fibrarum carnearum pulmonibus intermixtarum.

§. 313.

Colicam convulsivam non a frigidis intestinorum humoribus, secundum antiquos, sed a convulsione et irritatione nervorum mesenterii provenire, primus detexit *Fernelius* 6. pathol. 10. eamque purgantibus, clysteribus, calidisque remediis magis exacerbari, mitescere contra antinervinis, dulcificantibus, et mere anodynis.

§. 314.

Baglivius vehementer hortatur medicos, ut aegros suos sedulo examinent de causa *procathartica*, quae internam ad actum provocavit.

§. 315.

Febris ardens a nimia venere producta non curatur purgantibus, nec venae sectionibus.

§. 316.

In ischiade venerea profuit decoctum sarsaparillae, antimon. crud. et cortic. nucum.

§. 317.

Ait *Baglivius* diſpoſitionum internarum occultarum indolem vix detegi poſſe, ex ante acta tamen vita, et ſex rerum non naturalium uſu aut abuſu divinare poterimus generalitatem quandam talium diſpoſitionum, terreaene ſint, an acres, acidae, humidae, inflammabiles, tenſae, coagulabiles.

§. 318

Lingua prae ceteris sc. indicat intimiorem morboſi ſanguinis ſtatum; ſi acidus ſapo in ea redundaverit, acidum ſanguinis, vel aliorum humorum ab eodem derivatorum conſtitutionem manifeſtabit; ſi ſalſus ſalſam; ſi amarus, amaram; ſi viſcidus, mucoſus, et inſipidus, talium partium copiam; ſi humida humidam; ſi ſicca ſiccam et inflammatoriam diatheſin. Demum pro ſecuro ſibi ſit lector, me certiorem de ſanguinis ſtatu indaginem aliunde non haurire, quam ex lingua — — reliqua enim ſigna frequenter fallunt, haec aut nunquam, aut raro. Cave igitur, ne diſcedas ab aegro in cujuscunque morbi curatione, niſi prius linguam inſpexeris, praeſertim, ſi de internis inflammationibus ſuſpicio fuerit, quas tibi certiſſime explorabit lingua, utpote quae in minima inflammationum ſuſpicione ſtatim reſiccari incipit, et creſcente inflammatione creſcit pariter et ſiccitas linguae.

§. 319.

Wepferus exercitat. de apoplexia fol. 429. ait, ſe in cadaveribus febri continua extinctorum aliquoties, nonnunquam et in malignis ſanguinem fluidum, nec poſt obitum coagulabilem obſervaſſe. *Simon Pauli* de febribus malignis §. 2. notat ſanguinem phlebotomia emiſſum maxime rubi-

cundum, et colore proxime accedentem ad colorem floris cardinalitii, sive Trachelii Indici, nec non pauco perfusum sero se pluries in aegrotantibus observasse, qui cum tali sanguine semper de vita periclitabantur. *Baglivius* (idem etiam *Huxham*) hoc idem in peste a plurimis notatum esse, testantur historiae recentiorum.

§. 320.

Nemo curationem febrium feliciter absolvere poterit, nisi ante quaelibet adhibita remedia certior factus fuerit de statu sanguinis febrientis, scilicet an sit nimium concitatus, tenuis, inflammabilis etc. (id est an adsit dispositio sanguinis phlogistica) vel contra coagulabilis, lentus, malignus etc.

§ 321.

Cura intermittentium optime peragitur solventibus; id est roborantibus salinis, et leniter alvum moventibus, nocent mucilaginosa, mere aquosa, purgantia fortiora, venae sectiones. Hinc optime convenit decoctum gramin. tarax. cichor. cum oxymelle, roob sambuci et sale medio. Neutrum seorsim sufficit. Stoll.

§. 322.

In febribus intermittentibus praestant summopere amara, acria, lixivo-alcalina; *amara haec calidaque materiam febrilem altius impingerent, nisi ter, quaterve per diem alvus moveatur. Alvum autem moventia etc. sine amaris calidisque debilitando nocerent. Stoll.*

§. 323.

In plurimis febribus diuturnis ac chronicis nonnullis morbis magnam afferunt utilitatem medicamenta quaedam austero amara de genere fere adstringentium, uti sunt chinchina, tormentilla,

radix pentaphylli, alumen crudum, chalybeata, cortex fraxini, medicamenta vitriolico-martialia, aliaque hujus generis, quae adstringendo operantur. Haec enim mala ab elanguido solidorum fluidorumque tono, non autem a decantata viscerum obstructione pendent.

§. 324.

Multiplici experientia didici (ait *Baglivius*) colicas convulsivas pertinacissimas et veluti ab orgasmo spirituum productas post venae sectionem institutam et remedia anodyna maxime diluta brevi ac feliciter sanari.

§. 325.

Ubi sudor necessarius est et irritis quibusvis remediis non erumpit, mitte sanguinem, et statim erumpet.

§. 326.

Baglivius ait, morbi a strangulatione sive, ut ita dicam, arctatione humorum aut spirituum in aliqua parte, nullis aliis remediis adeo facile solubiles, quam per sanguinis missionem *in loco affecto vel proximiori institutam*.

§. 327.

Arthritis facile mutatur in colicam, omnes calculosi facile fiunt icterici; ex scabie retropulsa vel male curata quam plures infausti morbi proveniunt, uti sunt sputum sanguinis, apoplexia, hydrops, febres longae etc. Scabies quartanario superveniens bonum.

§. 328.

Apoplexia pituitosa correpti facile pallescunt, gravissimo sopore corripiuntur, pulsus habent exiles; vomitoriis, purgantibus optime cedunt, a sanguinis missione ingravescunt; contra in sanguinea, rubore suffunditur facies, vasa sanguife-

ra capitis maxime turgent, sopores non sunt vehementes, nec pulsus adeo exiles etc.

§. 329

In colica biliosa contingit saepissime aphonia, et vox rauca, duratque interdum per totum morbi decursum; haec eadem vox rauca observatur pariter in febribus a bile ortis, quamobrem arguere merito possumus, raucas hujusmodi voces et aphonias in acutis et similibus morbis subindicare nobis causam proximam illorum pendere a bile, sive partibus acribus, volatilibus, sulphureisque. Ista aphonia solet non raro esse prodromus convulsionum epilepticarum in colica. Dolores nonnunquam observantur stata periodo adinstar intermittentium invadentes; si haec succedant, pro certo habeas causam proximam illorum aliunde advenire, nec in affecto loco generari: irritisque quibusvis remediis observavi (Baglivius) quod si tribus horis ante invasionem doloris lene purgans exhibeatur, praesertim in imo ventre tragoediam excitat et brevi, feliciterque subripietur; imo quicunque alii periodici dolores per repetitas hujusmodi purgationes protinus recedent.

§. 330.

Abscessus latentes hepatis per intolerabiles cruris aut surae dolores nullis remediis cedentes manifestantur. Vide *Hollerium* com. 2. ad l. 2. Coac. Hippocrat. fol. 348. idem pariter observarunt *Jacotius* in Coac. *Hippocr.* et *Bauhinus* in suis observationibus, et tabulis anatomicis.

§. 331.

Observavimus nos, quamvis in tertiana magna bilis copia evacuata fuerit, febrim magis atque magis exacerbari, et ex simplici duplicem,

ex duplici chronicam aut lethalem demum evadere (Ita Baglivius). *Lenia eccoprotica, salina, roborantibus juncta, et forma liquida propinata propria solventia dici merentur, nequaquam autem stricta purgantia. Solventia talia vere indicantur, non autem purgantia. Stoll.*

§. 332.

Teste *Henrico Heer* aqua spadana, quamvis in promovendis diu suppressis menstruis expertissima sit, eorundem tamen nimium fluxum quovis alio remedio facilius etiam feliciusque sistit.

§. 333.

Febres intermittentes ab adhito in principiis purgante in pejus ruunt, continuae fiunt, et si purgantia repetantur, diuturnae et lethales evadunt.

§. 334.

Baglivius sequentia remedia vocat specifica: in intermittentibus corticem peruvianum, in dysenteria serum lactis; in lue gallica mercurium et sarsam; in affectione hysterica sal aut bezoardicum, aut jovis. In doloribus post partum tinctura succini cum aqua cinammomi extracta, et exigua syrupi cinammomi quantitate addita. In ictero flavo spiritus salis ammoniaci acidus.

§. 335.

Lac est specificum remedium ad sanguinis acrimoniam compescendam: tutius exhibetur verno et autumnali tempore quam aestivo. Si diarrhaea ex ventriculi cruditate viget, abstinendum pariter ab illius usu erit; aegrotis ex nervorum capitis affectionibus noxium maximopere est lac. Lac nervis et capiti contrarium; pectori familiare, infimo demum ventri flatuosum.

§. 336.

Saepissime observat *Baglivius* in praxi, methodum recentiorum per remedia spirituosa volatilia, et impetum facientia, morbis chronicis summopere conferre, acutis contra summopere obesse.

§. 337.

Limaturam martis, cinnammomum et saccharum *Baglivius* saepius adhibuit: item succos cichorii, borraginis et sonchi.

§. 338.

Multa scire oportet medicus et pauca agere, dum ad curationem morborum vel nimis acutorum, vel complicatorum descendit. Errant, qui putant, morbos facilius luis non sanari, quam per grandia et copiosa remedia.

§. 339.

Hippocrate et experientia teste certum est, tertianas simplices septem circuitibus sua sponte recedere.

§. 340.

In rusticis et qui medicorum opera non utuntur, jucundo sane documento hujusmodi crises, sive despumationes peccantis materiae per sudores, alvi fluxus, urinam, aliasque naturae vias perfici, et motu prorsus ordinato fieri videmus.

§. 341.

Hippocrates ipse in febrium praecipue acutarum curatione paucissimis utebatur medicamentis, et si excipias lene vomitorium, clysteres, aut simile remedium, quod circa initia adhibere cogebatur, in progressu morbi sola ptisana ad morbi genium varie temperata contentus, et naturae reliqua committens, adsidens illius spectator crisin expectabat, ut constat ex illius libro de diaeta acutorum etc.

§. 342.

Hippocrates diuturna edoctus experientia, naturam esse morborum, praecipue acutorum, medicatricem, in illorum curatione, post praescripta paucissima in principio morbi medicamenta, dum res ad statum tendebat, a remediis prorsus abstinebat (*dummodo tamen morbi genus et malignitas idem permitterent. Stoll*) et omnia naturae comittens securus crisin exspectabat.

§. 343.

Pauca sunt curandis morbis necessaria remedia, si morbus curam recipit; si vero fuerit incurabilis, usu remediorum vires acquiret, aegrotumque conjicit in discrimen; incongruis enim remediis digestionis facultas extenuabitur, et comparabitur in dies novus morbo fomes in aegri detrimentum. Cum febres aliique morbi in longum protrahuntur tempus, nulla est ratio medendi melior, quam pharmacis abstinere, adhibito tantum conveniente victu, quo foveatur natura etc.

§. 344.

In chronicis pauca requiruntur remedia, ejusque sint generis, quae parti affectae conveniant quasi specifica. Semper tamen in morborum diuturnitate consulendum est digestionibus.

§. 345.

In curandis febribus universalibus, id est, quae ipso de sanguine suscitantur, non admodum laborandum est circa partem affectam, ut inde curativae deducantur indicationes: febrium siquidem primordia partesque affectae in iisdem nos plerumque latent, et si unquam paterent, oportet indicationes dirigere ad constitutionem massae sanguineae febricitantis potius, quam ad so-

phisticam speculationem causarum proximarum — — — ideo si primae viae sint obductae eaeque egerendae atque expurgandae fuerint, danda opera, ut febrium fomes tollatur; si vero sanguis febricitans sit exaltatus et vehemens, ejus reprimendus est impetus; si nimis crassis humoribus irretitus, atque coagulatus, exaltetur ac dissolvatur. In his enim tribus praeceptis omnium prope illarum febrium cura versatur, quae ortum non ducunt ab organi laesione, verum ab humorum congluvie, aut in ipso sanguine, aut in primis viis, et cum ad crisin natura vergit, aut eam jam excitaverit, tum a remediorum copia, tanquam a peste cavendum. Ex odore, quem aegri spirant, soleo saepe, ait *Baglivius*, utrum morbus facilis aut difficilis, brevis vel diuturnus vel alterius generis futurus sit, judicare.

§. 346.

In aegris, qui morituri sunt, nonnullis ante mortem diebus, solet, dum pulsum tangimus, ab eorum exhalare corpore foedus quidam ac veluti cadaverosus odor, qualem spirant in templis cadavera, et saepe observavi, et velim, ut serio animadvertant medici.

§. 347.

Vidit *Baglivius* singultus frequenter excitatos a nimio stibii diaophoretici abusu.

§. 348.

De morbis pulmonum, etiamsi peritus in arte sis, vel censearis, noli cum jactantia practice de illis disserere, vel facilem promittere curationem. Acuti namque licet curabiles sint, derepente tamen aegrum jugulant, medico stupente ac ne cogitante. Chronici vero derepente quoque necant, curatuque difficillimi sunt, et si curan-

tur, non ab ignaris, sed ab acerrimo praeditis judicio curantur.

§. 349.

Hippocrates in morborum curis nil magis praecipit, quam balnea, fricationes, exercitationes, unctiones, ustiones, incisiones partium usque ad ossa. Ablutiones capitis, purgationes per sternutatoria. Ejusdem lotiones, vellicationes, succussiones, ac hujusmodi remedia in solidis humani corporis facta vim suam exercentia, quoniam iis praecipue adhibentur, non autem in fluidis nisi solidorum ope. Per os etiam, si helleborum excipias, et frequentem seri usum, et lactis in morbis plurimis, pauca alia remedia adhibebat.

§. 350.

Quibus capite vulneratis, letargi avertendi caussa, vesicantia adplicantur, ii confestim pereunt. Vesicantia nocent delirantibus viris magis quam foeminis. Potus tunc juvant, balnea tepida et emollientia ventri, pedibus et palmis adplicata. Sectio salvatellae etc. Imminente vel actuali delirio hypochondria sunt intro pressa. Bulbus oculorum immobilis, et quasi saxeus, lingua balbutiens, et plerumque tumescens, arida et sicca. Totum corpus veluti tensum et parum flexile. Praeterea semper praeit gravis capitis dolor, suppressis tunc etiam ordinariis excrementis. Dum aeger delirat, filtra omnia glandularum parum segregant etc.

§. 351.

Vidit *Baglivius* foeminam, quae frequenter tubercula in osse menti habuit, imo durante menstruatione ossa clavicularum tumescebant, eaque desinente evanescebant.

§. 352.

Ossa facile rumpunt in gallicis et scorbuticis etc.

§. 353.

Ostendemus itaque *cor* — *particularem* super iis potestatem, et a *cerebro independentem* habere.

§. 354.

Morbi, qui nerveis et membranosis in partibus fiunt, graves, periculosi, et difficillimae curationis sunt, et fere semper capiti consentientes; et quod sane mirum atque notatu dignum, nulla tunc temporis in partibus sanguineis, in ipso sanguine et in corde apparente mutatione.

§. 355.

Pulsus serrinus et durus semper indicat vitium in partibus membranosis ac nerveis, subinde autem periculosus erit, si cum periculosis conjungatur accidentibus; in doloribus capitis vehementibus pulsus fiunt parvi et imperceptibiles pene, idem fit in doloribus aliarum partium membranosarum. Quod tamen medicum terrere non debet, nam familiares sunt pulsus parvi in talibus doloribus. In pluribus aegris pleuritide laborantibus observavi saepe pulsum manus positae a latere partis affectae semper esse parvum et exiguum; in rigore febrium pulsus contracti quotidie observamus.

§. 356.

Paralyses universales vitio affectionis hystericae relatae a *Boile* de utilit. philosoph. nat. f. 154.

§. 357.

Tympanitides universales ob vulnus partium nervosarum ex *Villisio* Tom. 2. fol. 145.

§. 358.

§. 358.

Novit *Baglivius* vetulam septuagenariam diro asthmate cum tussi continua laborantem: haec quoties ambabus manibus fortiter comprimit verticem capitis, toties cessant statim pro tempore, quo durat compressio, et asthma et tussis catarrhosa, statim vero ac manus aufert, iidem morbi denuo redeunt etc.

§. 359.

Membranarum morbos magna ex parte periodicos observavit *Baglivius*; cephalalgiae exacte periodicae frequentes sunt.

§. 360.

Observavit *Baglivius* in iis, qui anevrismate interno laborant, ex ea parte, in qua est anevrisma, sive eam partem, cui arteria anevrismate laborans respondet ac prospicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum ac demum paralysi laborare; adest et palpitatio cordis, vertigo, frequens syncope, spirandi difficultas, inaequalitas pulsus.

§, 361.

Fol. 303 de fibra motrice hoc exemplum hominis calculosi, odore oris vitriolico, mictu sanguinis atri, foedissimi, vitriolici laborantis et sanati. Fors morbus hic idem est cum prima specie morbi nigri *Hippocratis*, de quo *Tissotum* vide: folio 304 de fibra motrice vide plura apud *Baglivium* de fluxu nigri sanguinis per alvum. Ubi dicitur, hunc fluxum a morbo mesenterii, uti et lumborum liberare. Juvat serum lactis cum succis herbarum, et lenia purgantia per intervalla.

§. 362.

Pleuritides siccae, asthmata sicca, hydropes sicci, solidorum vitio magis, quam fluidorum oriuntur.

§. 363.

Qui nimium sanguinei sunt, et facie rubicundi, in convulsivos morbos aetatis progressu incidunt. Mulieres nimium sanguineae, calidae et rubicundae, doloribus uteri atrocissimis circa tempus menstruationis vel quolibet alio tempore ob dictam causam patiuntur.

§. 364.

Ex abusu purgantium in hydrope sicco, crescit magis pedum, ventrisque tumor. — Laxandum potius est solidum nimium crispatum, deinde remedia danda sunt; ideo saepe hydropes sicci circa finem hydropes humidos post se trahunt.

§. 365.

Medicamenta purgantia, diuretica, et aperientia nimium acria, quae reserandis viscerum vasis praescribuntur, si morbus a solidis, non a fluidis coeperit, non reserant vias, sed magis intercludunt, — — resque desinit in cancros, scirrhos, et lethales viscerum obstructiones. Quod saepe experimur post partum difficilem, post diuturnos mensium, lochiorumque suppressiones, et hic de reliquis liquidorum suppressionibns, solidi vitio productis, discurrendum.

§. 366.

Delirium a fortissimo durae matris elatere productum, nullo remedio citius sedatur, quam fomento aquae tepidae pedibus, ventri, et volis manuum per spongias facto — — quod usu vesicantium potius exasperatur.

§. 367.

Post molesta pedum erysipelata nascuntur oedemata diuturna et incommoda; quae vix cedunt remediis intus sumptis, sed tantummodo fomentationibus herbae alicujus vulnerariae et mollientis.

§. 368.

Maniacorum vis incredibilis a maxima fibrarum excitatione producitur. *Baglivius* (*hinc prosunt balnea tepida, potus emollientes, relaxantes; nocent per se vesicantia. Stoll*). Hujusmodi homines plerumque sicci sunt, nigris capillis praediti, cutis colore nigro, naturaliter impatientes, volubiles, et ad operationes promptissimi.

§. 369.

Quid aliud quaeso est, quod pluribus in locis memorat magnus senex, *plures mulierum morbos ab utero inverso pendere*, nisi merum solidi, sive fibrarum uteri vitium, quae semel nimium crispatae raro pristinam recuperant mollitiem. Et ab hujusmodi morbosa crispatura quotidianae menstruorum, lochiorumque etc. suppressiones persaepe oriuntur (*huc pertinet pertinax mensium suppressio in Domina de F***, et in Comitissa M** Stoll*).

§. 370.

Lochia ob nimios dolores post partum statim supprimuntur, nec non ob dolorem mammarum; nec fluent, nisi prius dolor cessaverit, id est, lenita solidorum morbosa oscillatione. Ob hanc causam renibus dolore vexatis urinae fluxus frequenter intercipitur.

§. 371.

Mulieres nonnullae magnum in corpore calorem fere continuo sentiunt, praesertim hystericae, hypochondriacae etc. crispatis enim interna de causa viscerum fibris, fluidorum cursus tarde per ea incedit, et ita caloris sensum in ea producunt. Pedum immersio in frigidam, poculum frigidae, perfrigeratio pedum, actu fluentia menstrua intercipit, scilicet ob crispatas fibras; juvat hoc in casu balneum aquae tepidae, et in eo vena pertusa.

§. 372.

Binas mulieres ob hysteriam vehementissime affectas, vigiles et innumeris lacessitas symptomatis sola gestatione currus per plures menses; et hominem nobilem, et alium divitem hypochondriace affectos ac pene desperatos equitatione super asinum in aëre rusticano facta, perfecte sanavit *Baglivius*.

§. 373.

Diarrhoea cum variolis in principio non nocet etc. In puerperis superveniente ardente febri lochia supprimuntur, nec redeunt nisi remisso calore febris. Lac in mammis, pus in ulceribus, et reliquae ordinariae evacuationes, nec non sudoris, secessus, sputi etc. eodem febris ardore durante silent.

§. 374.

Ubi catarrhi sunt, ibi statim suspicandum est lympham peccare: ea enim sola sedes catarrhorum est — — membranae vocari possunt telae pituitariae, quae quando longo catarrhorum cursu nimium laxantur, iidem curari non poterunt, nisi restituatur tonus laxatis fibris. Lignum sassafras remedium ad id praestantissimum est;

catarrhi ex lympha acri et tenui noctu potissimum affligunt; ex crassa indifferenter.

§. 375.

Juveni nimis rerum salitarum et victus prorsus exsiccantis usu alvus taliter exsiccata fuit, ut difficillime solveretur, adhibitis quibuscunque humidis cibis et oleribus; cum *Baglivius* existimare coepisset, ventris stipticitatem non vitio fluidi, sed fibrarum intestinalium fere convulsivarum et exsiccatarum ob ante dictam diaetam provenire, usu butyri recentis in formam boli cum saccharo praescripti, perque dies multos assumpti, nec non balneis aquae tepidae per totum ventrem, pristinam lubricitatem recuperavit. Plures hujusmodi alvi exsiccationes observantur in praxi.

§. 376.

Qui ulcera in cruribus, aliisque in partibus gerunt, si generosum biberint vinum, eodem vix ingesto plaga inflammatur.

§. 377.

In febribus syncopalibus, vertiginosis, et singultuosis, quarum causa est acre quid corrosivum tunicis stomachi impactum, easdem crispando ac vellicando, gravissima mala producuntur, communicata capiti, cordi et diaphragmati, vehementi ac morbosa oscillatione; unicum remedium est emeticum ex oleo amygdalarum dulcium, quod et fibras crispatas laxat, et acre cicurit lenitque.

§. 378.

Saepe observavit *Baglivius* in calculosis pulsum manus reni affecto respondentis parvum esse, depressumque.

§. 379.

In nephritide quoque, qua parte est calculus, eadem succedit in capite hemicrania. Et in pleuritide pulsus ex parte lateris affecti depressus magis observatur, quam ex parte sani; idem forsan succedit in doloribus aliarum partium.

§. 380.

Pulsus parvus in maximis doloribus neminem deterreat; familiaris enim est iis oriturque vitio solidi vasorum, fibrarumque irritati, crispatique, non vero fluidi.

§. 381.

Post dolores partus excitantur colicae sive intestinorum dolores, communicatis crispaturis ab utero ad intestina.

§. 382.

Erumpentibus dentibus in pueris lactantibus gravia succedunt symptomata vitio solidi tantum.

§. 383.

Dolentibus mammis post partum lactis causa lochia supprimuntur frequentissime. Remittente autem mammarum dolore, redeunt lochia.

§. 384.

Incipientes oscillationes spasmodicae in mesenterio in hystericis, si successive cerebro communicentur, excitant in eo vertigines, vel dolores, sopores, aliasque similes affectiones.

§. 385.

Convulsiones infantum et puerorum ex abdomine putris ac congestae cacochyliae causa fere semper excitantur.

§. 386.

Cum morbi convulsivi e. g. hysterici in vitio solidorum potissimum resideant, hinc sanari debent juxta regulas solidi curativas.

§. 387

Vidit *Baglivius* calculum magnum in renibus, et tamen patiens in vita de nullo renum dolore unquam conquestus est, sed tantummodo de gravi ac vehementissimo genuum. Pariter idem *Baglivius* cadaver mulieris aperuit, quae atrocissimis uteri doloribus extincta, et utero post mortem examinato, nihil in eo morbosi reperit, sed tantum in emulgente dextra abscessum, in qua nullum unquam doloris indicium praebuit.

§. 388.

Mulieres sanguineae et virilis naturae post 50. annum, cum menstrua eisdem naturae lege cessant, menstruis haemorrhoidibus per plures annos subjacent.

§. 389.

Suppressa haemorrhoidum evacuatione secuta est apoplexia letalis. Mictus sanguinis periodicus ac menstruus, incaute suppressus, letalis fuit. Ulcera imprudenter clausa mille mala pariunt. Hinc saepe fit, ut fluidum excrementitium, si per vias sibi proprias evacuari non possit, locum sibi faciat per vicinas. Hinc monialis, per sex menses ischuria laborans, vixit commode, quia quotidie sudabat in abdomine. Puer ischuria vexatus urinam per alvum educebat. Menstrua suppressa viam sibi faciunt per alvum, vel vias vicinas.

§. 390.

Si menses instant, vena brachii secanda, et fluent; si iisdem fluentibus eadem secetur, supprimentur; non supprimentur autem, si secetur saphaena.

§. 391.

In partu difficili, vena secta brachii, foetus prodit, et in ischuria eadem secta urinam profluere facit teste *Foresto*, quem *Baglivius* tanquam summum observatorem laudat.

§. 392.

Quibus in praecordiorum dextra aut sinistra parte tenditur aliquid in febre, cum dolore capitis, idque neque cum dolore praecordiorum, neque cum inflammatione, sanguis e naribus fluet. *Hippocr. l. praenot.* n. 25.

§. 393.

Sicuti purgantia in morbis capitis summopere proficiunt, ita diuretica in morbis pectoris. Morbi cutis, uti dolores artuum, foede ac pruriginosae ejusdem maculae, in alvi morbos solvuntur. Alvi affectiones, uti diarrhaeae, colicae etc. in cutis affectiones migrant, et per cutis vias, nempe per diaphoresin, sanantur frequentissime.

§. 394.

Jecore affecto dolores ad jugulum e directo fiunt, tusses inanes spirandique difficultates; imo hydropes, qui ex morboso jecore pendent, vehementissimam sed inanem tussim conjunctam habent, quae in aliis hydropum speciebus vix aut raro adparet.

§. 395.

Si pulmonicis tota lingua sit alba, et aspera, ambae partes pulmonis sunt inflammatae, si medietas linguae sit aspera etc. ea pulmonis pars aegrotat. Ita si dolor ad jugulum est, si fuerit ad dextrum, dextra, si ad sinistrum, pulmonis sinistra pars aegrotat.

§. 396.

Quidam, quoties tuſſiunt, mingunt.

§. 397.

In nephritide calculoſa interdum adeſt haemicrania ex parte capitis, quae dolenti reni e directo reſpondet; ſtupor quoque crurum e directo, retractio teſticuli e directo eandem ob cauſam fiunt.

§. 398.

In calculo veſicae adeſt in glande penis dolor, pruritus et irritatio continua, quod inter pathognomica ac certiſſima calculi veſicae ſigna eſt.

§. 399.

Dolores iſchii, dolores lumborum ex infarctu congeſtioneque pravorum ac crudorum humorum in meſenterio orti, ad genua et ultimos digitos protenduntur.

§. 400.

Dum febrilis horror aut frigus univerſam cutim convellit, tunc oleum deſtillatum caryophyllorum epigaſtricae regioni illitum remiſſionem horroris procurat undequaque.

§. 401.

Qui difficile ſudant, appoſito plantis pedum latere calefacto, mirifice ſudor illis promovetur.

§. 402.

Rigores et horrores, qui futuras ſuppurationes praenunciant in partibus, in pulmonibus vel a tuberculo, vel a vomica, vel alia ſuppuratis de cauſa aut nunquam, aut raro obſervantur.

§. 403.

In contusionibus cranii et laesionibus meningum, si septimo vel undecimo die gravis supervenit opthalmia, signum mortis imminentis. Ex gravi capitis percussione, impotentia ad venerem.

§. 404.

In collectione puris in cavitate capitis aliquando succedunt vomitus, nausea, aliquando metastasi ad jecur facta; jecur suppurat frequenter in capitis vulneribus et contusionibus.

§. 405.

Phthisi supervenit tumor testium.

§. 406.

Succus sempervivi scroto illitus tollit haemorrhagiam narium. Acetum quoque eidem illitum tollit ebrietatem et narium haemorrhagiam.

§. 407.

Haemorrhagiae narium subito terrore sanantur.

§. 408.

Gaudium et ira menses promovent; pavor autem et moestitia stringunt. Verecundia partum reddit difficilem. Mulieres gravidae territae, verecundae post partum lochia sibi supprimunt. Uteri laxitas solo terrore sanata fuit.

§. 409.

Quam pauci mesentericas febres curare, aut dignoscere sciunt! — — eas curabitis, solida nimium intenta laxando, nimium laxata intendendo, liquida nimium concreta solvendo, ac per intervalla purgando etc.

§. 410.

Pueri in eruptione dentium alvi fluxu corripiuntur, vel convulsionibus, genua eisdem intumescunt, nec detumescunt, nisi diarrhaea superveniente copiosa fluit saliva; stertor viget, adest febricula cum vigiliis, variisque aliis accidentibus, quae sola parit solidorum irritatio.

§. 411.

Saepe observamus, quod si calculus post 10. vel 15. dies non descenderit ad vesicam, imprudenti diureticorum usu et nimia remediorum praescriptione, ut vulgo faciunt medici — — — magis magisque figitur calculus — — — quo in casu, crede mi lector, unicum remedium est, abstinere a medicamentis, nam sola quiete calculus tendem prosiliet. Idem esto judicium in difficili lochiorum, menstruorumque etc. suppressione; quo plura enim dederis aperientia, eo magis crescet suppressio. In iliaca affectione, quae oritur a forti crispatura fibrarum intestinalium ab ano ad gulam, pauca juvare solent remedia, ex classe anodynorum et stomachicorum; nocent contra clysteres acres, remediorumque ingens copia. Revera igitur, dolores omnes nephritici, dolores omnes ante et post partum, hysterici, quique instantibus menstruis purgationibus succedunt, a spasmodica fibrarum oscillatione pendent, totiusque curationis scopus dirigi statim debet in ea primum tollenda per fotus, balnea, et anodyna, laxantia remedia, denique fluido peccanti incumbendum.

§. 412.

Saepe tamen intentio haec, ingensque fibrarum veluti induratio pendere solet a nimio impetu, orgasmo et acrimonia humorum, quo ca-

su, laxata sanguinis compage per phlebotomiam, laxatur quoque intensio duritiesque solidorum.

§. 413.

Ventositatem flatuosam venae sectione sistito. *Hippocr.*

§. 414.

Quicunque de repente voce destituuntur, si sine febre fuerint, venam secato. *Hippocrat.*

§. 415.

In hydrope quoque flatuoso sanguinem mittito. *Hippocr.* Hujusmodi etiam sunt urinae suppressiones, quae sanguinis missione solvuntur; suppressiones lochiorum, menstruorum etc.

§. 416.

Sunt, qui ob nimium fibrarum sensum et mollitiem facile syncopyzant et resolvuntur; facile quoque ob nimium sensum, sive fibrarum ariditatem capitis dolore laborant; in quo casu, quoniam dolor solidi vitio potius quam fluidi oritur, ad narcotica libenter veniendum, nam tuto adplicari possunt, quoniam non aliud debent efficere, quam obtundere nimium fibrarum sensum. Pariter qui magis sensibiles fibras obtinuere, catarrhis fluxionibusque vitio solidi sunt magis obnoxii, ut inter ceteros pueri. Et quibus hectica intestinorum intemperies flatuum procreatrix naturaliter est, ob dictam fibrarum sensationem doloribus lumborum, et aliis. alvique extrema siccitate facile corripiuntur et facile in hydropem siccum tympanitidem cum atrocissimis doloribus et horrida viscerum tensione terminantur; quarum affectionum occasio et causa, licet ab extra venire possit, augetur tamen summopere morbus ob nimiam eamque naturalem fibrarum sensationem, vividumque elaterem, Quare non

erit negligenda in posterum a medicis, prout hactenus factum est, cognitio atque doctrina solidorum cujusque corporis aegrotantis etc.

§. 417.

Nota. Nimia ergo fibrarum muscularium irritabilitas morbos producit hypochondriacos et hystericos. Occasio vero et causa excitans varia admodum esse potest. Stoll.

§. 418.

A tono languido et relaxato fibrarum in habitu corporis succi nutritii assimilatio debitusque cursus perturbantur, nasciturque phthisis, quam dicimus nervosam, sive phthisis in habitu corporis ob tonum eversum solidorum, in qua quidem curanda neque lactea, neque humectantia praescribenda, sed chalybeata, antiscorbutica, cephalica, et amara etc. — — — Lienteria interdum fit ob nimiam pylori laxitatem, et aliarum partium ventriculi irritationem nimiam.

§. 419.

Epiphora sive laxitas glandularum oculi serosam facit lacrimationem, irritisque aliis stringentia juvant vulneraria, quae tonum restituant.

§. 420.

A fibrarum nimia laxitate in tubulis renum sive atonia renum, lethales urinae suppressiones saepe oriuntur. Verum quoque diabetes aliquando succedit ob laxitatem viarum ab intestinis ad renes, curaturque per adstringentia et aromatica.

§. 421.

Ischuria sive urinae suppressio contingit ob torporem fibrarum vesicae: curatur per acria suppositoria, clysmata stimulantia et similia, quae fibras vicinas jure consensionis ad motum excitant.

§. 422.

Plura lymphae vitia a sola glandularum laxitate fiunt atque dependent, et medici sibi fingunt mille obstructiones, et mille falsas obstructionum chymeras. Idem in mesenterio quotidie observo (*Baglivius*) quando illi pallorem levis momenti in vultu vident, qui languidi stomachi, viarumque intestinalium laxatarum comes est indivulsus, putant ab obstructione fieri; mille statim dant inutilia remedia ex chalybe, ex amaris omnis generis — — — cum morbus sola masticatione cinnamomi, vel seminum citri, vel potu coffee, roboratis per haec fibris laxatis, non vero, ut ipsi putant, obstructis, prompte tolli potuerit.

§. 423.

Hydrocephali oriuntur in infantibus recens natis a nimia fibrarum cerebri laxitate, ob longam moram infantis in utero capite prono, dum vim facit, ut foris exeat in partu difficiliori.

§. 424.

A nimia pulmonum laxitate saepe oriuntur phthises etc.

§. 425.

Fibrarum vesicae laxitas in pueris vesicae calculum producit, quia nequit ingentem visciditatum copiam, qua pueri scatent, oscillando propulsare.

§. 426.

Quidam ob naturalem pulmonum mollitiem et laxitatem sanguinem spuunt. De hoc corporis habitus te certum fortasse reddit.

§. 427.

Caelius Aurelianus de morbis solidorum optime scripsit.

§. 428.

Sicuti vocis exercitatio conducit nonnullis pulmonis et capitis morbis, ita globulorum lusus calculo et renibus; sagitatio pulmonibus et thoraci; lenis deambulatio ventriculo; equitatio capiti et mesenterio. Quibusdam navigatio, venatio, rusticatio, ambulatio, iter longum per montana, vel per campestria, aliis musica vel saltatio; paucis vero, dum longo morbo tenentur, imprudentissimus remediorum abusus conferre poterit.

§. 429.

In colica pertinaci conducit iter aliquod, ut corpus plurium dierum equitatione excitetur, fibraeque mesenterii longo morbo relaxatae pristinas reassumant oscillationes. Id quod a remediorum acervo vix potuerit exspectari.

§. 430.

Cantus et vociferatio juxta Doctissimum *Mercurialem* convenit iis, qui humiditate occupatas interiores partes, quique corporis habitum frigefactum habent. Convenit et stomachicis, vomentibus, acidum ructantibus, aegre digerentibus, cibos fastidientibus, atrophia laborantibus, languidis, cachecticis, hydropicis, asthmatibus, phthisicis, apostemata rupta habentibus in thorace, difficile parturientibus, quartanariis, pituitosis, convalescentibus, fere omnibus. *Galenus* stomacho laborantibus unctiones, exercitia et vociferationem praescribit. Vide plura in *Mercuriali* de gymnastica, ubi pulchra leguntur de effectibus lecti pensilis, cunarum, natatione etc. item de balneis.

§. 431.

Laudat *Baglivius* usum balneorum publicorum, ad quae plures aegros misit, alios ut laventur, alios, ut strigili pelliceo fortiter fricentur; alios, ut primum paulum sudent in stupha balnei, dein balneum tepidae statim ingrediantur etc.

§. 432.

A quibus morbis ad quales transitus fiat, investigare oportet, *Hipp.* L. de morbis. Transitus fit in his ex pleuritide in febrim ardentem, ex phrenitide in peripneumoniam; ad dysenteriam tenesmus transit, et a dysenteeia lienteria; ex lienteria in aquam inter cutem transitus fit. Ex pituita alba in aquam inter cutem; ex pleuritide et peripneumonia in pectoris suppurationem; si rigor corripuerit, ardor igneus supervenit. Nervus dissectus convulsionem facit, neque coalescit et fortiter inflammatur. Si sauciatum cerebrum fuerit, febrim necesse est supervenire, et bilis vomitum, et aliquam corporis partem sideratam fieri, ac perire. Sanguis in supernum ventriculum affusus in pus convertitur.

§. 433.

Febris ardens desinit in pulmoniam frequentissime. Phrenitis, pleuritis, et pulmonia eodem modo curandae. *Hipp.* de morbis.

§. 434.

Judicari in morbis est, quum morbi augescunt, aut marcescunt, aut in alium morbum transeunt, aut desinunt. *Hipp.* de affection. n. 8.

§. 435.

Melancholia mutatur in epilepsiam et contra. *Hipp.* 6. Epid. Sect, 7.

§. 436.

§. 436.

Dysenteria male curata convertirur in tertianas, varicem, testem, crura, coxam. *Hipp.* de victu acut. Podagra mutatur in dysenteriam et alias infernas eliquationes, per quas sanatur. *Hipp.* 2. *praedict.* Dysenteria a variis magnis mòrbis liberat, quos vid. 2. praedict. Colici et dysenterici non raro fiunt arthritici. *Duret.* fol. 223.

§. 437.

Dysenteria, si intempestive sistatur, facit abscessus ad viscera, vel articulos; cruenta, ad viscera; biliosa, ad articulos, quae conversio certa est, et evidens. *Hipp.* Coac. 1. Dysenteriam bis mutatam vidit *Baglivius* in ulcera pedum et manuum foeda, semel in quartanam diuturnam. Dysenteria desinit in volvulum ex observatione *Baglivii Romae*. Dysenteria biliosa intempestive sanata desinit in abscessum ad articulos. In fine pulmoniarum et aliorum quamplurimorum pectoris malorum, comatosos videbis affectus. Vomitus diarrhoeam sistit. *Duret.* Gravis est omnis hydrops, gravissimus tamen, qui alteri morbo, potissimum quartanae omnium vetustissimae. *Duret.*

§. 438.

Quartana mutatur in rheumatismum, scabiem, et foeda ulcera.

§. 439.

Quae juvant pectori, juvant renibus ait *Baglivius* ex propriis observationibus.

§. 440.

Febres acutae ex aurium dolore sunt letales.

§. 441.

Quartana sanat epilepsiam, febris convulsionem, vel etiam catarrhum, asthma etc. sic etiam ophthalmiam diarrhoea, lienteriam ructus acidus, pleuritis pulmoniam, et phrenitis letargum.

§. 442.

Omnis accessio gravis mali ad grave malum, lethale est.

§. 443.

Spinae tuberculum dysenteria curat. Icterus frequentissime mutatur in tympanitidem. Tartareae et calculosae bilis concretiones, affectionesque in suis organis, tympaniticae sunt, ut fere decies observavit *Baglivius*.

§. 444.

Quae per sympathiam accedunt, omniaque epigenomena morbum primigenium omnino non solvunt.

§. 445.

Panaritium index pruritus cutis et futurae scabiei.

§. 446.

Saepe febres longas intermittentes per spirituosa et volatilia remedia in continuas mutare conatus fuit *Baglivius*, ad hoc ut continuitate celerius refermentescat, et digeratur peccans materies.

§. 447.

Hydrops siccus ventris; hydrops siccus pulmonum, sive asthma convulsivum; mola uteri convulsiva, sive hydrops siccus et vanus uteri non bene adhuc a medicis cognitus, nec examinatus; icteritiae convulsivae ad invicem convertuntur. Singulorum idem status, eaedem pene

singulis indicationes, remedia, et id genus alia: spasmodice irritatae fibrae gravia haec mala pariunt, ut saepe vidit *Baglivius*, in principio fluidorum irritans morbum producit: in praegressu et statu in solidis irritatis intentis, crispatis unice consistit, liquidorum cursum mille modis turbantibus.

§. 448.

Observatum refert *Baglivius* anevrismatis latera procedentibus temporibus ossea et fere cartilaginea evasisse, et aegrum convaluisse; ergo natura aliquo saltem modo anevrismata sanat.

§. 449.

Quando incidimus in morbos vel omnino incurabiles, vel cognitu curatuque difficiles, nihil magis curandum, quam ut a nimia remediorum, vel inutilium, vel minus proficuorum copia abstineamus.

§. 450.

In morbis obscuris medicus indicationem curativam ex levi quolibet signo, aut judicio a morbo prodeunte arripiet. Curandi veram rationem colligere debet ex occasionibus, quae aegrotum impulerunt in morbum.

§. 451.

Multi mentis abstractionem molestissime ferunt, caput caloribus repletur, labefactatae digestionis damna sentiunt, deinde et alios morbos, qui a chylo male digesto, praveque sanguefacto proveniunt. Qui hoc cognoverit, cognoverit veram radicem malorum mesenterii, hypochondriorum, dentium, foetoris oris, saporum linguae depravatorum etc.

§. 452.

Apparatus in primis viis laesarumque digestionum indicia lingua monstrat cum sapore depravato, ut plurimum amaro, vel ingrato, inappetentia, affectiones circa hypochondria, potissimum aliquot horis post pastum, digestione pene peracta.

§. 453.

Animadvertes in praxi, aliquos aegros fluxionibus et diuturnis morbis obnoxios tempore quadragesimali convalescere; paschate iterum languescere ob usum carnium. Observabis etiam quosdam morbos ab obsoleto usu caulium, leguminum, olerum, piscium, aliorumque ciborum hujusmodi evanescere, cibis vero boni succi exacerbari et crescere.

§. 454.

In gonorrhaeis, singulisque uteri atque vesicae catarrhis sive fluoribus, ipsis quoque calculosis et urinae affectionibus, ad alvum semper ducendum.

§. 455.

Nihil magis confert asthmaticis, quam debita equitatio, et mora in aëre rusticano. Aër montanus, campestris et marinus, juvant; varius tamen debet esse pro varietate asthmatis et temperamenti aegri. Nonnullis montanus, aliis campestris conducit etc.

§. 456.

Febribus mesentericis pueri, item opipare viventes obnoxii sunt, curantur fomentis, balneationibus, repetitis purgationibus, et demum educta omni cacochilia, sero lactis cichoreato; usu vero corticis peruviani desinunt in hecticam. Juvat potius herbis stomachicis, leniter amaris,

et aperientibus curationem inchoare, quae cacochyliam solvere, movere ac digerere valent; sicque praeparatam singulis diebus apozemate leniter purgante clysteribus repetitis, fomentationibus ventris ad exitum quam celeriter sollicitare. At si aut testacea aut chinchinam dederis, tria exspectato, aut inflammationem, aut lentam ac diuturnam febrim, aut mortem. Chinchina adhiberi potest in fine morbi, corpore jam purgato; item scopo roborante. Praeterea in aegris humidi, crassique corporis habitus: ita *Baglivius* praescribere solebat.

℞. Salis ammoniaci scrup. j.
Pulo chinchinae ʒj.

§. 457.

M. F. pilulae capiendae initio paroxysmi, quoties urget necessitas.

§. 458.

Hoc salis ammoniaci cum cortice peruviano connubium infallibile febrifugum a *Baglivio* audit, ab ipso excogitatum et expertum. At si ipsum fallat hoc remedium certe non fallet aliud ex floribus chamomillae peculiariter paratum; vocat id arcanum maximum ad febres intermittentes, quod nunquam fallit, estque princeps omnium febrifugorum. Eodem quartanas profligavit. Id suo tempore se manifestaturum promisit.

§. 459.

Negotiosis hominibus et studio deditis, singulis diebus debita hilaritas, animorumque laxitas est concedenda.

§. 460.

De usu et abusu *diluentium* et *oleosorum* parca quaedam, sed bene notanda *Baglivius* scripsit, aitque oleosis et aqueis solida laxari, et flaccescere, fluidorumque cursum tardiorem reddi; hinc esse apoplexias, hinc obitus repentinos magis hodie, quam olim Romae frequentes. Vires ventriculi his prosternuntur. Stomacho prius prospice etc.

§. 461.

In cadavere viri anni 30. aetatis *Baglivius* sequentia observavit: ren dexter solummodo, in dextera lumborum regione positus inventus est; sinister deficiebat; ejusdemque lateris ureter, vasa emulgentia, spermatica, et vesiculae seminales pariter deficiebant; ren erat solido major, ut sinistri partes et officium suppleret, prout in alio cadavere semel viderat, in quo unicus ren aderat in medio lumborum positus, sed ingens et amplus, ut duos pene magnitudine sua aequaret.

§. 462.

Ea pars, cui arteria aneurismate laborans respondet ac prospicit, frequenter formicatione, torpore, impotentia ad motum, ac demum paralysi laborat, non alia de causa, nisi ob impeditum liberum sanguinis circuitum per eam ob suppositum arteriae aneurisma. Adsunt etiam cordis palpitatio, vertigines, frequentes syncopes, spirandi difficultates, inaequalitas pulsus etc. hemiplegia, tumor pedum oedematosus, respiratio impedita, tussis etc.

§. 463.

Baglivius in homine octuagenario ex apoplexia demortuo observavit vasa cerebri dura, tumida et varicosa, et dum secaretur cerebrum, manifesta durities cultro percipiebatur.

§. 464.

Pythagoreorum balneum ex ligno cedrino pro retardanda senectute, leniendisque artuum morbis adhibitum, et odorosa cedrina pice temperatum, incredibile quantum arriserit *Baglivio*.

§. 465.

Hippocrates magnam solidorum rationem habuit, de nullo remediorum genere meminit frequentius, quam de balneationibus, lotionibus, embrochis, frictionibus, unctionibus, succussionibus, sacculis exsiccantibus, vel humectantibus, et cujuslibet modi exercitationibus, quae immediate agant in solida et ipsorum, uti et fluidorum per ea circulantium vitium corrigunt. — — Sed facto prius solidorum et fluidorum examine, ab utro ipsorum morbus pendeat investigandum.

§. 466.

Vitium solidorum deprehenditur praecipue in diuturnis intermittentibus, ubi crudus primarum viarum apparatus adest, laxusque intestinorum tonus; juvant amara: lixivo-alcalina, chalybeata etc.

§. 467.

Aliud vitium solidorum est eorum siccitas, irritatio, crispatio et convulsio, unde fluidorum cursus, ob fibrarum videlicet nimiam resiccationem, impeditur. In quo casu non acria et volatilia remedia juvant, sed anodyna, emollientia, humectantia, balneationes nempe, lotiones pedum, calida fomenta emollientia utero, emulsio-

nes seminum, decocta radicis altheae et seminis lini copiose per os sumptae, oleum amygdalarum dulcium, gelatina cornu cervi etc. Tali ratione curabitur suppressio menstruorum in foemina macilenta, sicca, facie rubicunda, colore fusco, crasi sanguinis sulphurea, et calido ut ajunt temperamento praedita. Nocent enim ibi amara, acria, aperientia. Si ante usum remediorum optimorum sanguis mittatur, remedia magis celeriusque conferent, ut experientia saepe docuit.

§. 468.

Ait divinus senex Epid. Sect. 2. nihil temere affirmandum; nihil contemnendum; contraria, paulatim facta accessione adhibenda sunt, et inter quiescendum.

§. 469.

Putat *Baglivius*, salem acidum et acidam primarum viarum cacochyliam in chronicis regnare, hosque morbos ab hac cacochylia produci; salem vero urinosum in acutis et inflammatoriis affectionibus.

§. 470.

Semper in curatione morborum observandum est, an mutatum sit solida inter et fluida aequilibrium; et si mutatum, an solidi magis quam fluidi, vel potius utriusque vitio, ac defectu.

§. 471.

Virum ventriculi languore, febricula et ictero flavo laborantem *Baglivius* curavit infusione rhabarbari et aliquando decocto radicum helen. marubii albi, aliquando vero decoctum fragariae, chelidonii major. et cardui bened. quibus utpote appropriatis remediis, alvo et urina libere solutis, convaluit.

§. 472.

Magni refert scire, quis fibrarum status sit, in singulis morbis, *laxusne* sit, an *intentus*: an fluidum *sui* et *solidi* culpa haereat alicubi; et si solidi, an *laxati*, vel vero crispati, contractique.

§. 473.

Foemina 40. annorum aetate corripitur dolore renis sinistri cum vomitu et urinae suppressione, omnia signa calculi renum ab *Hippocrate* descripta aderant. Remedia varia nil juvabant. Dolor renum crescit. Circa hypochondria sentiebat fortissimam et summe dolorosam constrictionem, perinde ac si funibus esset constricta. Respirabat veluti singultiendo. Convulsiones internae frequentes. Tinnitus aurium in principio. Inappetentia maxima. Sapor oris pessimus. Nulla vel levis febricula. Circa septimum omnia in deterius. Venter tumere coepit. Ab umbilico ad costas circa stomachum pessime habebat, ac si canes ibi roderent. Nono die pessima omnia. Tumor pedum, respiratio singultuosa. Nil juvabant remedia, sapor linguae omnis malus. Inquieta, anxia. Sedere magis quam decumbere volebat. A motu pejus habuit. Irritis balneis aliisque remediis, convulsa vehementissime paulo ante mortem, die undecimo periit, singultiendo. Secto cadavere calculus magnitudine digiti pollicis incurvatus et partim in pelvi, partim in principio ureteris existens, in *dextro rene* inventus est, cum tamen dolor sinistrum duntaxat renem molestaret. Alibi nil morbidi inventum est.

§. 474.

Saepe expertus est *Baglivius*, eos, qui proximi sunt, ut in febrem vel gravem viscerum, praecipue naturalium affectuum incidunt, plures ante dies nulla in parte evidentius, quam in lingua futurae affectionis signa percipere; in qua, loco naturalis saporis, amarum, viscidum, acidum, aut salsum, praesertim circa horas matutinas cum magna virium lassitudine, et inappetentia observant, — — certo indicio, hujusmodi affectuum caussam vel a vitiata pendere saliva, vel eam esse laesae chilificationis et inde nati morbi primum ac praecipuum signum. Neque solum saporem, sed et colorem linguae mutatum morborum initio cernimus, nam ex naturali rubro mutatur in fuscum, viscido — nigrum, flavum cum siccitate, et asperitate.

§. 475.

Item ex halitu oris spirantis odorem vitrioli, aluminis, cibi corrupti, vel aliorum odorum nares ferientium medicus, in cognitionem venit peccantis limphae, crudi apparatus mesenterici, stomachici, scorbutici.

§. 476.

Placet *Baglivio opinio* existimantium morbos epidemicos et contagiosos mediante saliva ab infecto aëre conspurcata communicari, cui pariter experientia suffragatur: contagio affecti conqueruntur incommoda circa ventriculum et hypochondria, scilicet nauseam vomituritionem, pravum linguae saporem, anxietates, vomitus, cardialgias, calores viscerum.

§. 477.

Baglivius ex linguae, salivae, et totius oris habitu febrem lymphaticam, vel mesentericam cognovit.

§. 478.

Baglivius in Dissertatione de salivae natura, usu et morbis accurate morbos ex peccante lympha ortos describit.

§. 479.

In defectu bilis, vel ejus inertia optime profuit saepius masticatio rhabarbari statim ante prandium.

§. 480.

Ingens morborum series pendet a depravata chyli in duodeno purificatione; chronici morbi enim fere omnes ab hoc fonte originem trahunt, et a morboso primarum viarum acido; item innumeri viscerum naturalium *acuti morbi* cum lumborum et hypochondriacorum pravis affectionibus; ut et omnes fere cutis, et quam plures aliarum partium affectiones, quas obstructiones vocant medici.

§. 481.

Experientia didicit *Baglivius*, pueros lenta febricula cum macie, siti, inappetentia, pallore vultus, tensione caloreque hypochondriorum et alvo nunc lubrica, nunc adstricta laborantes, usu remediorum, quae stomachica dicuntur, aromatica et deobstruentia, pejus habuisse praefatisque symptomatibus accessisse sudores nocturnos, maciem majorem, et magis acrem febris calorem; ac fere proximos fuisse, ut marasmo corripiantur, sed re perpensa non erat tam ventriculi debilitas, quam potius amurcosa bilis, acris, viscida, circa jecur, vicinasque partes collecta etc. Danda potius sunt medicamenta bilem diluendo temperantia et per alvum subducentia. Juvat infusum foliorum sennae, manna, serum lactis tamarindinatum, et rheum. Subinde emollientia in-

terna et externa adhiberi debent, ut crispatae ab acri materia fibrae relaxentur. *Nota*. Saepe enim perperam intus dantur medicamenta, nisi, habita solidorum ratione, per externa obviam eamus morbo.

§. 482.

Alia methodo uti debemus in curatione icteri a bile viscida, amurcosa et inerti circa jecur impacta; alia vero ab eadem, dum copia peccat et acrimonia. In primo casu prosunt ea, quae concretionem bilis solvunt, et amissam fluiditatem restituunt. Purgantia leniora ex cremore tartari etc. aquae purgantes, diureticae diluta, eductaque bile; prosunt deinde roborantia.

§. 483.

At in ictero a copia bilis, tenuitate, et acrimonia, utendum diureticis, diluentibus, nitratis, quae illam contemperare valent.

§. 484.

Si bili addatur mucago acida viscida, ea brevi in calculos felleos concrescet, ea ratione, qua quis ex intemperantia vini, lactisque diu simulque ingurgitatis brevi tophos, calculosque patietur. Ex quibus ratio reddi potest, cur existentibus calculis in vesica fellea, germinent quoque in urinaria et contra. Calculosis et ictericis minerales acidulae optime conveniunt.

§. 485.

Acida vel potius austera cum bile mixta substantiam viridem faciunt, cum sedimento amurcoso, viscidoque, cinereo alboque (fors alvi cretaceae explicatio, et curatio hinc haberi potest *Stoll*) uti testantur experimenta cum alumine, spiritu nitri, salis, et vitrioli facta.

§. 489.

Per experimenta *Baglivii* cum bile instituta constat, bilis virtutem nil magis acuere, quam salia lixivialia plantarum, et amaras plantas. Item bilis maximam mutationem fieri ab acidis. Adeoque ubi excrementa videmus nimium in colore mutata, et ad viridem, aeruginosumque accedere, id ab acido maligno, vitriolico, corrodente factum esse credamus.

§. 487.

Nimia animi quies magis prohibet transpirationem, quam nimia corporis. *Sanctorius* Libr. 5. Aphor. 15.

§. 488.

Qui quotidie sordidos, viscidosque dentes habent, licet eos quotidie abstergant, ii ut plurimum sunt stomacho debiles, male digerunt, ore foetent; post prandium capite dolent, moesti sunt, atque debiles: et si studiis atque negotiis eo tempore dent operam, irascuntur, impatientes fiunt, capiplenio cum dolore corripiuntur; ad venerem minus proclives sunt: generaliter enim debiles ventri non sunt dediti, imo potius frigidi et impotentes. Debiles quoque stomacho natura sunt somnolenti; mane vix evigilant, imo nunquam somno satiarentur matutino, potissimum quando vesperi replentur victu copiosiore. Sunt pariter debiles, languidique corpore, facie aliquantum pallidi; et quod primum est, maxime somnolenti: et si non dormiant, quantum stomachi debilitas postulat, pessime habent, morbisque quam plurimis fiunt obnoxii. Sinendi itaque sunt, ut dormiant, praecipue si pueri sint aut juvenes. Potionibus The, Caffee, Chocoladae, simulque stomachum recreantibus juvantur et sanantur.

§. 489.

Usu calidorum, acrium, aromaticorum, calli pedum summopere dolent et exacerbantur; et quando hi sine causa dolent, significant latentem apparatum regnare in liquidis acrium, acutarum, purgantium, salinarumque particularum.

§. 490.

Quod de callorum dolore *Baglivius* monuit, dicas pariter de dolore dentium repente orto sine causa; de catharro ac sternutatione ob exiguum susceptum frigus, vel auram nocturnam.

§. 491.

Qui nimium replentur cibis, si postea bene dormiant, beneque per somnum transpirent, non ita facile ob nimiam repletionem aegrotabunt, sicuti aegrotarent si non dormierint, et non transpiraverint.

§. 492.

Dogma generale est: qui male digerunt, male transpirant.

§. 493.

Duo medico sunt praecipue necessaria cognitu, primo accurata methodus curandi febres, deinde doctrina solida de curandis ventriculi et proximi mesenterii morbis.

§. 494.

Aeque noxius est nimius cibus, ac extrema diaeta, sed magis haec, quia partes defraudat debita restauratione, in qua consistit vita.

§. 495.

In infarctu mesenterii, obstructisque visceribus diuretica urinam magis adhuc supprimunt. Non diuretica, sed purgantia solutiva per intervalla data urinam movent in hisce casibus. In morbis sedem habentibus in massa sanguinis, diuretica prodesse possunt. Quod de urina dictum

est, de aliis quoque evacuationibus, e. g. de sudore, dicta sint.

§. 496.

Hyeme, ad praeservandum, purgationes mediocres per intervalla juvabunt, aestatisque transpirationem compensabunt. Hac etiam ex causa scabies morbique cutis quamplurimi circa solstitium hyemis incipiunt ac vigent.

§. 497.

Fere semper in chronicis organi laesio adest, et si non est, diuturnitate mali tandem succedit.

§. 498.

In mulierculis menstruorum suppressione laborantibus, quae ventre intumescere incipiunt, ac ad molam ventosam uteri, sive hydropem siccum ejusdem, sive vulgo falsam graviditatem pervenere, statim, instituta male sana et a *Baglivio* minus probata sanguinis missione, iisdem medici praescribunt amara, calida, aperientia, myrrhata, castoreata, et alia id generis moventia. Inepta haec praescribi universim ait *Baglivius*, nullo scilicet facto examine, an iracunda sit mulier, an placidis praedita moribus; an arida, siccave, an vero mollis et succi plena; an morbis animi laboret nec ne: quinam sit elater in solidis, quae acrimonia in liquidis, quod aequilibrium in utrisque. Curantur more, quo hydropes siccos ventris curare solemus, per emollientia, crispaturam mulcentia, indignationem liquidorum lenientia, aliaque nobis nota et usu probata.

§. 499.

Libera transpiratio debilem facit constitutionem corporis, sed salubritate compensatur.

§. 500.

Melancholicos doloribus vagis dire excruciatos vidit *Baglivius* juvari sero lactis simplici, vel viperinato, succis depuratis sonchi, boraginis, cichorei, longa potione aquae nucerianae et similibus.

§. 501.

Asthma siccum, hydrops siccus, mola uteri convulsiva, hydrops uteri siccus sunt morbi analogi.

§. 502.

Folio 370 ait *Baglivius*, ardens mutatur in lypiriam et epialam, ergo datur una species febris *ardentis*, quae ad febres *biliosas* pertinet; alia autem species febris *ardentis* erit febris inflammatoria. *Stoll*.

§. 503.

Folio 424 et 425 videtur *Baglivius* describere febrim *nervosam*, aitque hanc neglectam abire in mesentericam. Causam asserit lympham viscidam, eamque vocat *lymphaticam lentam*, quae adeo cum *nervosa Huxhami* eadem esse videtur.

§. 504.

Mictus sanguinis nigri, vitriolici et ad instar atramenti valde obscuri et nigri, criticus solet esse, et aliorum morborum liberator, nempe capitis et pectoris, uti in nonnullis senibus observavit *Baglivius*. Ita fluxus sanguinis atri, nigri, vitriolacei, foetidi, pestiferi, per alvum effluens, criticus esse solet et complurium morborum ventris, dolorum diuturnorum circa lumbos et similium liberator, dummodo tamen non sint dura, obstructa et intenta hypochondria, praecipue dextrum; in quo casu letalis est hic sanguinis fluxus; itaque talis fluxus non est sistendus

in

in mollibus hypochondriis, sed sinendum ut fluat, donec veluti per crisin viscera naturalia liberentur; — — sanantur usu seri lactis cum hedera terrestri recenti et radice scabiosa recenti cocti. — — Fluxu talis sanguinis quidam liberabatur a crudelissimis lumbi dextri doloribus. Ex hujusmodi doloribus lumbi dextri pertinacissimis et diris, durantibus per totum triennium, obiit de repente vir melancholicus. In cadavere observatae sunt plures librae sanguinis concreti, coagulati, foetidi circa omnes musculos lumbi dextri (Hic mictus sanguinis a ruptis vasis varicosis haemorrhoidibus ad vesicam tendentibus, pertinet ad primam speciem morbi nigri *Hippocratis* de quo vide *Tissotum*. Varices introrsum ruptas et mictum etiam sanguinem *Tissotus* non habet. *Stoll*).

§. 505.

In rheumatismo inflammatorio, factis aliquot venae sectionibus, datisque emollientibus, in morbi declinatione, viribusque prostratis dedit *Baglivius* infusum flavedinis corticum aurantiorum, cum aqua fervente factum copiose potandum. Hanc aquam citratam frequenter praescripsit *Baglivius* suis Romanis, loco Caffée, aut Chocholadae; Caffée enim, si nimium potetur, officit nervis; Chocalada nimia sanguini et capiti.

§. 506.

Autumno anni 1703. coeperunt variolae et morbilli, regnarantque copiose: erant autem non valde graves, nec mali moris: confluebant tamen; et licet plurimis superveniret diarrhaea, bona erat, nec periculosa, quod etiam alias observavi (*Baglivius*) in variolis; unde in appa-

ratu pravorum humorum cum variolis, si diarrhaea venit, non semper noxia est, ac molesta; sed quando variolis supervenit spirandi difficultas, semper mala est. Qua de causa nihil magis observo quam respirationem in hisce morbis; bona enim respiratio semper bonum indicat etc. — — Ut ergo materies denuo ac citissime ad superficiem corporis revocetur oscillatione morbo contraria, totum fere corpus jussit *Baglivius* scarificare, et appositis cucurbitulis sanguinem ad duos fere dies educere; quo educto involutus fuit aeger linteis calidis, dispositusque ad dormiendum, mane tota cutis oblinita est oleo amygdalarum dulcium mixto cum spiritu salis amoniaci; facta eruptio denuo est, et salus secuta. — — — Multi acu aurea variolas pungunt, ut pus educatur, ne longiori mora cutim rodat. — — — Quod de variolis ad interiora recurrentibus, moxque per artem ad exteriora revocatis notavimus, intelligi quoque poterit de petechiis aliisque papulis cutaneis in malignis febribus, eadem nempe methodo scarificationum et unctionum curari.

§. 507.

In curatione febrium mesentericarum feliciter adhibuit *Baglivius* fomentationes ventris, nec non juscula digerentia, cichoreum, sem. citri, radic. graminis aliaque; in tybacea simul cocta purgantia per intervalla, materia jam digesta et cocta propinata; victum tenuem.

§. 508.

Aeger, referente *Baglivio*, crudelibus doloribus in sinistro rene vi calculi divexatus, pluribus frustra adhibitis remediis, levabatur tandem facto clysmate ex jusculo carnis, et oleo amyg-

dalarum dulcium. Quod vero admiratione et animadversione dignum est, clysma per sex horas in ventre mansit, tandem totus per urinam secessit, nihilque per alvum, et in superficie urinae oleum clysteris innatabat.

§. 509.

Frequentissime observavi in pueris et infantibus convulsione affectis, si venter nimium intumescat, intendatur, et durior evadat, moriuntur. — — — Quare mortem praedicito pueris, si convulsionibus gravibus durus intentusque venter superveniat.

§. 510.

Hydrops siccus, magnus et crudelis hic solidorum morbus, homines prae ceteris siccos, aridos, adustos, iracundos, alvo sicca laborantes, nimium exercitatos, et intempestive, post abusum rerum calidarum, salinarum, acrium, volatilium, post ardentem aliquam febrim, nimias vigilias, nimiam veneris exercitationem, aliaque id generis, quae corpus ordina io exsiccant, invadit. Incipit morbus a doloribus circa lumbos et umbilicum, ut olim etiam notavit dictator noster. Pedes frequenter non intumescunt, nisi paucis ante mortem diebus, vel hebdomadis, cum tympanitidi ascites supervenit; crescentibus in dies doloribus, nec remittente morbo, crescit sensim intensio elastica potentissima fibrarum abdominis, sub specie tumoris ventris flatulenti; non quod flatus sit caussa morbi, ut antiqui crediderunt, sed fibra intenta crispataque et portentose oscillans, quae, cum tangitur, resonat, ut intenta vel resiccata tympani pellis; calidis remediis, purgantibus, sudoriferis, quaeque agunt exsiccando, malum exacerbatur vehementlssime, et

vires acquirit eundo: contra remediis humidis, anodynis, demulcentibus, balneatione, sero et lacte, potione aquarum copiosa, mitescit et saepe sanatur, ac cedit. Si vero spreta remediorum vi dolores et fibrarum intensiones crescunt quotidie, superveniunt vigiliae, inappetentia, febricula, alvi siccitas, sitis etc. tandem solidorum diuturna crispatura, sensim quoque crispatur, contrahitur, exsiccaturque vasorum systema potissimum per abdominis longitudinem, et hinc ruptis vel apertis lymphaticis lymphaque depluente in abdominis cavitatem, sicco hydropi ante mortem supervenit ascites letalis. — — — In hujusmodi casibus malum incipit a solido, dum vero liquida in consensum trahuntur, aequilibrium mutatur, et liquidum pariter peccat. In curatione tamen semper respiciendum ad solida erit, quae sane post mortem in mesenterio et vicinis locis arida, tabida, sicca et emuncta inveniuntur, quod in pluribus tympanitide mortuis observavit etiam *Ballonius*.

§. 511.

Huic malo analogus est, nec in laedendo multum dissimilis morbus, crudelis, humidus et lachrimabilis dolor ventris, quem dicunt *colicam convulsivam*; occidit paucarum horarum intervallo, vires incredibiles acquirit eundo, pauci ipsum effugiunt, nisi in doctissimum, et in solidorum natura peritissimum inciderint medicum. Corripit sanguineos adustosque homines, intemperate viventes, et venere immodicos, biliosos, pendetque ab enormi infarctu pravorum humorum in primis viis, copia et exaltatione incredibili bilis in jecinore: cujus exaltationis et acrimoniae bilioso-salinae causa crispari, convelli, contra-

bique fibrae jecinoris incipiunt, quandoque fibrae intestinorum vicinarum partium, communicataque vicinis locis dolorifica crispatura, res tandem desinit in colicam convulsivam; in hac dolores crudelissime totum abdomen invadunt, ventris tumor, intensio, duritiesque tanta supervenit, ut ne quidem digito tangi possit venter, sed ad instar tympani bellici tensus intentusque doloribus veluti tot canibus miserrime laceratur; crescentibus doloribus, sitis, vigiliae, inappetentia, singultus, vomitus, et, ad mortem properante, iliaca passio cum stercoris vomitu superveniunt, qua pereunt miserrime et crudeliter. Usu remediorum calidorum, quae in vulgari colica exhibentur, indignatur morbus, exacerbaturque vehementissime, et statim ruit in deterius. Si purgans dederis medicamentum in initio morbi, et in actu crudelissimorum dolorum, statim jugulabis aegrotantem. Clysteres injecti nocent maximopere. Nam praeterquam, quod ab intestinorum fistula indignata, convulsaque foris potenter repelluntur, usu ipsorum crescit dolor, venterque intumescit magis et dolorificus evadit. Flatus nec unus pedendo, sive per inferiora prodit, sed omnia veluti fatali nodo, et adinstar unci ferrei constricta sunt naturalia viscera; pauci medici curare crudelem hunc morbum sciunt: curare vero nescient, nisi cognita solidorum natura. Quamvis enim pendeat ipse frequenter a liquidis corruptis, et putri viscerum cachochylia, solidaque enormiter et crudeliter oscillent, a liquidis indignata et crispata in initio morbi crudelissimi, initio horrendorum dolorum tota indicatio curativa dirigi debet medendo solido: laxando nempe quam citissime solidum crispatum

oleis, balneis, sive semicupiis, anodynis, gelatina cornu cervi, et quod magis urget, citissime sanguinis missione ex pede, vel haemorrhoidibus, vel aliis ex locis, nihil enim citius crispatum systema solidorum atque vasorum, relaxat, mollit, lenitque, quam sanguinis missio. Sed quod maxime notandum, initio dolorum tanquam pestis fugiendum est purgans remedium, fugiendi clysteres et usus calidorum. Haec omnia expertus loquor, ait *Baglivius*.

§. 512.

In hoc morbo semicupia sint ex hydroleo cum herbis emollientibus cocto, relaxatis solidis primum clysmatibus, purgantibus lenissimis etc. educenda est putris cacochylia.

§. 513.

Saepe vidit *Baglivius* nimium dolentes pleuritides, nullisque remediis cedentem dolorem statim solutum esse, applicata dolenti lateri curcurbitula scarificata, paucoque sanguine educto, quo facto et sputum, et sudores et alia liquida in libertatem posita apparuere. Spongia aqua calida madens et imbibita in pleuriticis, si pluries in die ante os detineatur, et aura calida inspiretur, fere pro secreto solvit dolorificam inflammatae pleurae, pulmonumque crispaturam (Puto cucurbitas optime versus dorsum applicari in pleuritide, ibique, ubi pulmones thoraci nectuntur *Stoll*).

§. 514.

Verum est (*Baglivius*), solida varie contrahi, aut relaxari, prout liquidum, quod illis fluit ad contactum, fuerit acre, salinum, urens, vel contra oleosum, aqueum, mucilaginosum etc. (*Haec est vera idea morborum nervosorum, conve-*

tuunt omnes in nimia fibrarum irritabilitate, sed differunt ob caussas varias, quae nimirum hanc irritabilitatem in actum deducunt. Stoll).

§. 515.

Muliercula aetate annorum XXXV, calido praedita temperamento, ob nimiam humorum acrimoniam in leprae graecorum speciem incidit, cum ingenti mensium suppressione per multum temporis intervallum: usu decoctionis sudoriferae a medico praescriptae abiit in deterius: ulcera in pedibus cum febricula apparuere. Id consuluit *Baglivius*, ut unoquoque mane plures aquae libras cum syrupo violarum hauriret et duceret per urinas, interjectis per intervalla purgantibus syrupis. Horum usu remediorum, victusque humectantis et dulcificantis ope duorum mensium spatio perfecte convaluit, curationeque finita apparuere menstrua magna in copia, laxatis usu aqueorum solidis, quae ante potenter crispabantur ab acrimonia salina liquidorum vitalium, et dicta de crispatura menstruorum fluxum impediebant: quae animadvertant ii, qui singulas mensium suppressiones myrrhatis, acribus, salinis, acutisque aperire contendunt — —

§. 516.

Coelius Aurelianus Siccensis Africanus, vetustissimus methodicus *de stricto et laxo* pene divine disserit, deque morbis solidorum eorumque diagnosi et curatione optime agit. Semper medicis prae manibus sit.

§. 517.

Putridae exhalationes a maceratione lini ortae pestiferi quid habent.

§. 518.

Canis venaticus incidit in coryzam, tussim ferinam, et prae coryza in gravissimam suffocationem; bis in anno foedissima scabie corripiebatur, tandem evasit summe macilentus. Dissectus fuit. Pulmones omnino integri, nullum coryzae aut tussis vestigium aderat, nec glandulae mesenterii. Interea tamen observatae sunt copiosae venae lacteae in mesenterio, penesque eas copiosa vasa lymphatica. Lympha his vasis contenta et a *Baglivio* degustata erat mordacissima, et linguam graviter feriebat. Etiam in aliis hujusmodi animalibus talem lympham veluti subsalsam gustavit.

§. 519.

Hinc diuretica apprime hoc in casu convenire videntur. Stoll.

§. 520.

Cor ranarum exemptum, etiam in frustula dissectum, diutissime palpitat.

§. 521.

In hemiplecticis *Baglivius* solebat venam secare in ipso brachio paralytico.

§. 522.

Lumbricus latus epidemicus est in *Hollandia*, nimium scilicet abundante lacticiniis, cujusque incolae lacte et caseo fere solo saginantur.

§. 523.

Lumbricus teres ab odore caepae dissectae per vomitum rejectus.

§. 524.

Symptomata lumbrici lati sunt: dolor circa jecinoris regionem jejuno tempore, ingens sputatio; et si dolor nimis excruciat, aphonia supervenit. Tormina circa ventriculum ferociunt: pallidi sunt, et imbecilles, ad laborem pigri, quandoque fastidiunt cibos, quandoque inordinate appetunt, vermiculos figura cucurbitina excernunt.

§. 525.

In urbe *Roma* atque in *Italia* non ita frequens est latus lumbricus, ut in *Hollandia*.

§. 526.

Medicamenta ex absynthio externe et interne adhibita vermibus praeprimis inimica sunt.

§. 527.

Emetica *Romanis* minus conducunt (*sunt enim habitus stricti*).

§. 528.

Si in apparatu crudo mesenterico quis purgationes minus ferre possit, ob nimium fractas ventriculi vires, tunc semel aut etiam bis dedit *Baglivius* clysma emolliens, item quolibet mane jusculum cum 12. sem. citri contus. et cichor. silvestri, addito quodam eleosaccharo.

§. 529.

Inter signa, quae apparatum humorum in primis viis designant, sequentia sunt patienti observatione nostra et matura meditatione acquisita: os valde amarum est cum quadam nausea horis matutinis; lingua viscida, glutinosa, ingrati saporis cum oris foetore, dentes quoque luridi sunt et conspurcati, stercora multum foetida, et flatus pedendo emissi ingenter foetent. Caput aliquando nutat et gravitat; et si patiens supra lectum perpendiculariter erigitur, caput hinc

inde nutando gravitat; aliquando caput fere continuo dolet cum gravitate, et pulsatione circa tempora; et dolor exacerbatur post prandium, et aliquando post coenam. Aures murmurant cum sibilo. Urinae naturales, vel a statu naturali non multum recedentes. Febres post prandium et post coenam augescunt, et typum duplicis tertianae continuae servant. Calorem in volis manuum aut pedum, et in hypochondriis patiuntur. Vultus pallet; alvus sicca est. Inappetentia moderata. Sed quod magis observatione dignum est, qui febricitant ex infarctu mesenterii, majora mala in capite experiuntur, quam in mesenterio, in quo morbi sedes est; medicique decipiuntur, cephalica, emulsiones, frigidasque potiones, aut copiosos aquarum haustus, ut hodie apud nos invaluit abusus, propinando; quibus remediis crescit magis, quam imminuitur morbus, quia crescit causa ob indigestionem dictorum inutilium remediorum.

§. 530.

Post urinam per decem dies omnino suppressam secutus diabetes est copiosissimus, quem *Gualterus Harris* infuso vinoso vini canariensis cum rheo, santali albi citrin. cordamom. minor. curavit (*Hucusque omnia ex Baglivio excerpta sunt; sequuntur excerpta ex operibus Ballonii. Stoll*).

§. 531.

Autumno anni 1570. multis sudores primis diebus parum levantes, nec morbum ullatenus solventes; qui decubuere, de solo capite conquerebantur. Ceteris partibus illaesis (autumnus calidus, humidus ac suffocans erat); — — virgines visae sunt, febre quam *tritaeophyea* vocat

Galenus, prehendi, quas inappetentia potus in ſummo aeſtu premeret. Conſtitutio auſtrina.

§. 532.

In tumore ventris puerorum, cum praeſertim ſitis, ſymptoma fere intolerabile, adeſt, ea maxime methodus ſequenda eſt, ut latentis incendii ratio habeatur. Caloris enim alieni dominatu torrentur interna, putredo eſt *αναδοσις* impedita, orificiorum venarum meſeraicarum, lactearumque ipſarum phlogoſis: itaque debet ſanguis mitti, nec debilitari debet aetatula. Deinde purgandum corpus ſenna et rheo frequenter, vel ſyrupo Regio ſaponis cum ſenna. Nec forte omitti debet agaricus, et qui parcunt his medicamentis, parcunt et vitae.

§. 533.

Pluvioſo coelo efferi in pulmones catarrhi; cum vetus eſt in pulmone infirmitas, in vicinas partes facile vitium irrepit: nullis fere pulmonicis (quod pluribus medicis placuit) laudabilis ſanguis detrahitur. Sed hoc diotiſmo utendum; ſi intemperiem calidam pulmo concepit, illud verum non eſt; ſi putredo magna ſit, contra.

§. 534.

Pleuritides hoc autumno graſſatae ſunt; potius dolores erant laterum ob diffuſionem ſeri a capite; non erat magna *δυσπνοια*; non tam in tumore et phlegmone conſiſtebant, quam in affuſione quadam eryſipelatode: juvabat venae ſectio.

§. 535.

Nobili viro dolor erat perpetuus circa mammam ſiniſtram: nullis ceſſit remediis, perſeverat quatuor menſes. Inopinato rumpitur abſceſſus in pleura conceptus, livens, vermiculatum ſputum

educitur; evasit: tamen febricula manet, et vestigium aliquod doloris remanet. Forte tandem tabidus interibit: metus ne pulmo huic lateri adhaereat, *ανακαθαρσις* perpetuo procuranda.

§. 536.

In malignis temporum constitutionibus, praesertim, cum febres *ασσωδεες* vexant, et aegri uruntur, saepissime detrahitur laudabilis sanguis, magno aegrorum et virium detrimento; serum nullum aut paucum, floridus sanguis; serum calor absumit, truces oculi, jactationes, cordiogmi. An venae sectio tunc utilis? nequaquam, aut parce detrahatur, imo alexipharmaca et cardiaca dentur; alvus blande et saepe eluenda, nam dejectionibus instar pultis croceae morbus solvetur. Hoc *Hippocratis* et *Galeni* consilium est. Vomitiones sistere, et sanguinem plenius detrahere nocet.

§. 537.

In plerisque tertiani sunt cardiogmi, vomitiones subvirides. Tales cordiogmi, anxietates, jactationes oriuntur a refluente bile et os ventriculi feriente. Talibus evacuationibus plurimum vires dejectae videntur, sed id fit ob morsum bilis, et purgatione restaurantur.

§. 538.

An illud verum, mollitiem gingivarum caussam esse, cur non ita cito nascantur dentes? puellarum exempla docent, quibus mollities dentes tardare solet.

§. 539.

Poemarcho Brisiaeo motus erat impotentia, deliria, nullus potandi appetitus in summo aestu. Magna raraque respiratio, oblivio, quae omnia laesionem cerebri significabant; tamen

de rebus divinis altius philosophabatur, de domesticis disputabat, in ceteris delirus omnino. — — In consule regio id observavit *Ballonius*, qui cum summe deliraret, nulla ratione adducebatur, nisi cum de Deo disserentes audiret; cetera erat phreniticus, imo quod *Hippocrates* vocat νεανικως εξεσταμενος.

§. 540.

Quo plus nutritur corpus, eo laeditur magis; cum tamen biliosis, imo et catarrhosis (in quibus et impuritas est, et excessus humoris) inediae malum potius augent; nam inanis ventriculus et exhaustus satiat se impuris humoribus, bilis ferventior redditur: contra acer acutusque humor benignitate alimenti mitigatur. Sic in pestilenti statu accidisse narrat *Galenus*, omnes ferme peste perculsos minime cibos fastidientes evasisse, αποσιτους autem omnes fato functos fuisse.

§. 541.

Ballonius ait in annot. ad constitutionem autumnalem anni 1570. Nec fraudari laude debita debet *Fernelius*, qui meo quidem judicio de atrophia aliquid litteris commemorabile consignavit: bilis flavae et atrae circa jecur perfusio atrophiae causa saepius est; vix enim vera atrophia observatur, in qua viscera praeter intemperiem non multa quoque biliosorum humorum colluvie scaterent, ac eorum copia distenderentur; et cum haec causa naturalem spiritum et calorem proferat, vix laudabilis sanguis gigni potest. Laudat *Ballonius* in hoc casu decoctum hordei, omnium intybaceorum, rad. archus, portulac. sem. frig. maj. in quo dissolvi potest cassia; et infusum rhei ad robur partis αἱματοποιετικης — — Quidam pueris cachecticis, in quibus et sitis incre-

dibilis, et *αποσιτια*, usum aquarum naturalium potu sumptarum consulunt, quae opinio suis destituta non est patrociniis. Ceterum in eo statu constituti pueri laborant saepe fluxu alvi chiloso, ut et ii, quibus venae meseraicae sunt obstructae, vel hepar imbecillum — — diligenter hi purgandi sunt.

§. 542.

In constitutione hyemali anni 1570. grassabantur dejectiones subrubrae, foetentes, hepaticae, meseraicae maxime; dysenteriae multis contigerunt; multi periere. Vires languebant ob fluores ejusmodi. Sectio venae multis profuit. Forte conandum erat, ut quam citissime sisterentur; nam fluores erant symptomatici. Multis commode initio statim suppressimus; quibus non suppressi sunt, diu perseverarunt, imo semestres fuere. Nob li Viro suppressa rhei usu alvus humorem phlegmonodem totius abdominis attulit; iterata phlebotomia tumenti alvo occursum est; sanguis erat ιχτεριωδης.

§. 543.

Ballonius ait, nos in malignis morbis et temporum constitutionibus vidimus excretiones fere ab initio morborum factas ad bonum apparuisse; et ut ajunt optimi medendi magistri: qualis sit excretio, et quovis tempore, juvat tamen; quod notari debet, ne temere de morbis judicium sententiamque feramus.

§. 544.

In magnis vomitionibus clysterum usus frequens, et boli ex rheo valent; nam potiones facile excluduntur.

§. 545.

In fractis jam morbo longo saepe haemorrhagiae symptomaticae apparuerunt. Putant hac una exclusione allevari aegros; maxime vero istae haemorrhagiae contingunt pulmonicis et hepaticis; quod maxime est notandum de pulmonicis: et has haemorrhagias bonum est sistere.

§. 546.

Nobilis mulier multis scatens excrementis propinata medicamenta quinquies vomuit; concinnant illi syrupum solutivum, de eo, uno die cochlear unum dant, sequenti duo, deinde tria: tandem natura retinet medicamenta.

§. 547.

Notandum, plerisque hyeme praesertim rigente dolores laterum excitari a congestione ob ambientem frigidum aërem: an his sectio venae imperanda (ad orgasmum impediendum)? faciendum autem omnino, nam purgationi tunc nullus locus. In hoc a plerisque peccatur, et ideo Hippocrates purgationi praefert celebrationem phlebotomiae.

§. 548.

In constitutione verna anni 1571, cum hyems praecesisset asperrima, ac exciperetur ab austrino pluvioque tempore, nec non magnae aquarum inundationes essent, ineunte vere magna morborum ilias fuit; sed maxime sub finem hyemis: et rheumata innumera in pulmones, unde tusses et dolores laterum: in fauces, unde anginae et dolores; et cum tempus vernaret, et tepidiusculum foret, repentini laterum dolores oriebantur. In doloribus hujusmodi sectio venae non profuit. Credo, ait in annot. ad eandem constitutionem quod tales, pleuritides pestilentiales

erant. Multi sub eadem specie morbi interibant; nil omnino proficiebat venae sectio.

§. 549.

Galenus comment. ad part. 89. sect. 2. libr. 1. epidemicorum ait, parotides citra suppurationem curatas fuisse solis ad inferiores partes excretionibus.

§. 550.

An in colicis doloribus sectio venae? imo praesens remedium, si a bile esse videatur. Cavendum a medicamentis validis, et usu linteorum impense calidorum; tepore juvantur, et thermasmate. Syrupus violatus confert, imo et usus lactis recens mulcti, aut calidi.

§. 551.

Firmus puer, robustus senex, et gravida mulier valens tuto curantur hoc praesidii genere; scilicet venae sectione; ita *Celsus*.

§. 552.

Quod si quis iliaca passione cum crebris vomitionibus torquetur, prolapsum ilei intestini vereri oportet (nam non raro iliaca passio aliunde oritur); quum autem prolapsum est intestinum, si vires admodum debiles videantur ob infarctos spiritus, oportet blandis medicamentis alvum solvere. Nobilis mulier id declaravit, quam repurgavimus, postquam repositum intestinum fuit, tametsi omnes extimae partes frigescerent. — — Id quod foras eminebat in hac nobili muliere, adeo erat exiguum, ut id omnes negligerent. Restituto intestino aeger nondum omni periculo liberatus est; ideo danda opera est, ut saluti falso creditae non acquiescat: alvus non est supprimenda; nam per aliquot dies multa colluvies debet per inferiorem alvum excerni.

cerni. Rheum aut pilularum forma, aut potu datum confert. Sed et aliud aliquando deterius contingit; nam circum glandulas mesenterii inflammatio contingit, et tum alvus quidem fluit, et tamen venter intumescit. Ideo danda, quae inflammationem compescunt, id quod in multis a nobis est observatum. *Celsus* C. 20. l. 7. prae ceteris in prolapsu intestini laudat inediam et phlebotomiam.

§. 553.

Tabidis dentes livescunt.

§. 554.

In multis adest multus adeps in ventre et toto corporis habitu, item ευσαρχια bonitasque coloris, cum tamen viscera ipsa, id est, hepar et lien putria in eorum cadavere reperiuntur.

§. 555.

Statim initio mensis novembris anni 1573. hyems incepit algidissima, quae ad mensem Martium saeviit, et post hominum memoriam nunquam observata fuit tam diuturna. Aquilonia erat constitutio. Exacta hyeme mense Martio omnes pene pleuritides funestae, nullis cedebant remediis, epidemicae erant, et cacoëthes; sine ullo vehementi motu prehendebant; dolor erat fugax, et cum aegri bene habere putarentur, et immunes a dolore lateris, interibant. Erant autem sero acri, indomito, cuniculos et viam sibi parante, erysipelatodes, non phlegmonodes. Non erat magna difficultas spirandi, sed dolor tantum mediocris: et hinc decepti medici; ingens erat sitis, leipothymiae erant, et praeter rationem vires vacillabant. Nil commemorabile expectorabant. Vagabantur innumeri herpetes, aphtae pueris; pauci ab aphtis immunes fuere. Pustulae in

extrema lingua sero plenae. Mulieres istas aphtas contempserunt, tanquam leve malum et inauditum sed in cancros abiere: testamur innumeros ab istis cancris sublatos. Cum talis viget constitutio, frequentibus purgationibus, et ptyolismo morbos antevertere oportet.

§. 556.

Epidemicorum L. I. Constitutione anni 1574, mense Junio, Julio, Augusto, febres vagabantur mali moris. Quotidianas intermittentes mentiebantur. Exacerbationes omni nocte. Interdiu bene habere videbantur. Initio quidem erat febris vacuitas; sed post unum atque alterum paroxysmum erat assidua febris. Noctes omnibus implacidissimae; interdiu mens integra, doloris quaedam vacuitas, sed linguae ariditas, amaror, aversatio ciborum, sitis, jactationes; vesperi hinc semper aut caloris, aut frigoris reaccendebatur febris, molesta maxime, cum atrocissimo capitis dolore, mentis alienatione, ingenti siti, vacuitate somni. Mane summa imbecillitas, et saepe sudores frigidi, ασφυξια, aut pulsus exilis, inaequalis; calor aridus; pulsus quibusdam formicans. Judicium nono, aut 11. die, subinde cum magno vitae discrimine. Aliis febris protracta, et sine crisibus fere soluta. Parotites multis apparuerunt, aliis funestae, aliis non. Multis obortae maculae rubentes; mox livescentes cum summa membrorum contractione, eas graeci εχανθυματα vocant, *Celsus* papulas vertit, quod in epidemiis multis contigisse vidimus magno aegrorum periculo. Parotides ideo multis perniciosae sunt, tum quia morbo impares sunt, tum quod omnis translatio ab infimis partibus ad superiores sit perniciosa. — — Febres ad hemitritaeas et tritophyes acce-

debant. Vidimus multos, quibus fluxerat alvus excrementis biliosis, ut ait *Hippocrates*, cum borborygmis: sed isti fluores parum proderant; tamen praestabilius erat, alvum quomodocunqne fluere, quam subsistere; nam materia morbifica excernebatur: tamen si, quae excernerentur, substitissent, deterius actum esset cum aegris; adeo quae injiciebantur in corpus alimenta, corrumpebantur. In pestilentibus, et male moratis morbis, qualescunque excretiones juvant. — — Aliis fluente etiam alvo cardiogmi remanebant. Aliis *απροαιρετως* fluxit alvus cum mentis laesione atque comatosa dispositione atque evaserunt; adeo natura juvabatur hac excretione, licet symptomatica foret. — — urinae nullis erant flammeae, sed saltem boni erant coloris, eodem tempore grassabantur variolae mali moris (*Ballonius* variolas vocat *morbillos Stoll*).

§. 557.

Ante ruptionem variolarum in aliquo homine *Ballonius* vidit summam difficultatem degluttiendi. Metu synanches secta vena est, cum etiam adesset insignis febris. Datum clysma. Die sequenti copiosae variolae, et brevi convaluit.

§. 558.

Ballonius observavit venae sectionem et dein catharsin non impedire variolarum eruptionem. (Puto ergo catharsin aut vomitorium necessarium omnino esse in epidemicis variolis mali moris; benignae autem variolae potius venae sectionem praemitti volunt. Si corpus fuerit probe purgatum aut paulo ante variolas, aut ante earundem eruptionem, etsi eae mali moris sint, saepe tamen contingit, ut absque pravo symptomate decurrant. Hinc ratio haberi potest meo judicio,

quare variolae alias ex malignarum familia, nihilominus felicissime et absque ullo malo symptomate decurrant. *Stoll*).

§. 559.

Secundum *Ballonium* apparatus crudus in ventriculo, e. g. bilis copiosa, ingesti immodici fructus horaei etc. si magnas faciat anxietates cum pulsu febrili, facit febrim ἀσσώδην, sive *anxiam*. Si vero ex eadem causa *extima* algeant, urantur *interna*, erit *lypyria* (*Assodes, ergo et lypyria sunt una eademque febris, eodem modo curantur, scilicet cholera artificiali. Solvuntur vomitionibus biliosis, aeruginosis. Pertinent ad febres Tissotio biliosas dictas. Stoll*).

§. 560.

Numquid in vulgata hydropicorum curatione plurimum ubique aberratur? nam cum hepar hydropicorum vitiatum sit, exsuccum et per quemdam marasmum arefactum, tamen saepe et confertim dantur scammoniata, antimonium, succus ebulorum, sambuci, thymaleae, chameleae, tithymalorum: numquid adaugetur hepatis intemperies, numquid malum malo cumulatur, et augetur perpetua generatio? nullo profectu omnia haec propinata vidimus. Imo ab his multos interiisse testamur, quod serum utile traxissent, et majorem sitim, calorem, febrem, squallorem corporis attulissent etc. — — an non alia medendi ratio, et num potius paracentesis conferat, quam nullo profectu, et cum auctione causae ista medicamenta praescribuntur? (*Mea methodus in tali casu esset sequens: danda sunt ea, quae solvunt, uti cichoracea, omniaque intybacea etc. cum iis, quae vires sustentant. At vero quoniam aquarum colluvies jam adest, ea non evacuantibus, utpote quae*

ſemper debilitant, ſed paracenteſi etiam ſaepius inſtituta tolli debet. Stoll).

§. 561.

Quum e pulmone ſanguis reiicitur tuſſi, ille omni arte reprimi debet et ſolet: an hoc verum? ſi febris adeſt, conſtat, et eſt extra controverſiam omnem, non debere ſiſti, niſi cum ſufficienter et imminutus et alio revulſus fuerit neceſſaria venae ſectione. Hoc *Galeno* videtur *comment. in aphor.* quod inflammationis magna ſit ſuſpicio: an tum malum eſt e pulmonibus ſanguinem educi? Quidam nomine *Reveche* ſatis declaravit, ſaepe innocue e pulmone ſanguinem rejici; nam vidimus eum ſaepe febribus detentum, cum quibus alias cruentum exſpuit, alias ſanguinem e pulmone ſpumantem expectoravit: ſed hoc putamus ob mollitiem pulmonis fieri, ut id eſſet illi inſtar evacuationis ſolennis aut per nares, aut per haemorrhagiam. Quod cum fit, et ſuſpicio inflammationis non eſt, et quae adeſt febris, non ob vitium in pulmone oboritur, ſed propter corruptos in meſenteriis humores, tum minus formidandus eſt ille impetus ſanguinis per os: niſi enim magna vaſorum pulmonis eſſet mollities, impetum ſanguinis non facile ſuſtinens, ad nares ſanguis viam affectaret. Vidimus, qui ſaepe minore quantitate ſanguinem a pulmone rejectarent, quos proxime tabes ſit conſecuta. Quamquam magno opus eſt judicio, ut diſtinguas, an excretio illa ſanguinis ſit formidanda, an non, cum parvi non referat ſcire, quomodo ſe ea in re gerere oporteat (Jam *Galenus et Ballonius agnoverant ſtatum pneumonicum et phlogiſticum ſanguiſputorum. Stoll*).

§. 562.

Hippocrates ita scribit in aphorismis: *qui sanguinem evomunt, si sine febre, salutare; si cum febre, malum curandum refrigerantibus et adstringentibus*. Hoc consulit sumpta indicatione ab ipsa excretione. An tuto ista adstringentia praescribuntur? nequaquam; nisi magna cum cautione. Nam nisi usu rerum mellitarum aut oxycrati dilutissimi purgaveris pulmones eo sanguine, qui materiam in eis trahere posset, metus est, ne corrumpatur, et ita plethoram accersat — — — (Male *Ballonius Hippocratem intelligit de sputo sanguinis. Interim tamen Ballonius agnovit optime, adstringentia in sputo sanguinis nocere*). *Stoll*.

§. 563.

Galenus meminit parotidum, quae exitiales minime erant, quod febrim comitem non haberent, et tumoris oedematosi naturam redolerent, et propter spirituosam substantiam facile evanescerent; quae autem fiunt propter copiam succorum multorum, crassorum et crudorum, propter vehementiam acrimoniamque, et febrilis caliditatis abundantiam, sursum ad caput delatorum, quos natura in aurium glandulas deponit, propter allatas caussas periculosae existunt.

§. 564.

Galenus comment. ad part. 25. sect. 2. Lib. 1. epid. ait, discrimen statui inter *πυρετος τριταιοφυνεις* et *ἡμιτριταιους*, quod illae febres nascantur a bilioso subtili et pituitoso. Hae *κατ' εξοχην horrificae* dicuntur et fere sunt perniciosae (*τριταιοφιεις sive tertianarum naturam referentes ημιτοιταιοι semitertianae vocari possunt. Priores sunt febris biliosa Tissoti*, posteriores sunt *febris maligna Tissoti. Stoll*.

§. 565.

Hippocrates ad frigidos et increſcentes morbos μιξιν laudat.

§. 566.

Pilulae ex rheo; maſſa pillularum quibus et caſtoreo veteres et conſummatas fere gonorrhaeas et foedas colores et muliebrem fluorem profligaverunt.

§. 567.

Ballonius, etſi variolas et morbillos nominet, tamen *rubeolas* videtur vocare, quas nos hodie *morbillas* appellamus. Data rubeolarum deſcriptio noſtris morbis per omnia exacte convenit. Vide *conſtitut. hyemal. anni* 1574.

§. 568.

In ſectione cadaveris, referente *Ballonio*, inventum eſt inteſtinum jejunum coarctatum et cartilaginoſum; alvo difficili et non niſi enemate aut purgante ſollicitanda per multos annos laboravit.

§. 569.

Solebat *Fernelius* poſt uſum medicamentorum purgantium, praeſertim rhabarbari, et eorum quae reſiduam aliquam ſiccitatem faciunt, dare magna ſatis copia ſyrupum violarum aqua diſſolutum.

§. 570.

In quibus meſenterium obſtructum eſt, et uligine plenum, juvat taleolas rhabarbari macerare in lib. j aquae additis cinnamomo et paſſulis; de ea aqua ʒvj aut viij praebentur. Ad purgationem puerorum idem fere convenit; nam in magna aquae copia maceretur aut ſenna aut rheum.

§. 571.

In iis defluxionibus, quae repente et affatim in faciem incidunt, praesertim si fauces appetant; vide, ut quam primum emissarium in os ipsum moliaris, alias repente suffocationis metus ingruit. Griffonis uxor satis aperte id declaravit.

§ 572.

Ubi fauces aegrotant, aut tubercula in corpore nascuntur, dejectiones inspice. Si similes sanis, tutum est corpus alere; ita *Hippocrates*. Item alibi ait: impetigines et leprae, et vitiligines, quibus quidem pueris, aut juvenibus quidpiam horum fuerit, aut paulatim conspectum in multo tempore augescit, his non putare oportet tale εξανθημα, id est, talem eruptionem esse *abscessum* (graecis αποςτασιν) sed morbum. Quibus vero horum quid factum fuerit multum et de repente, hoc sane fuerit *abscessus*, ita *Hippocrates*. Affectiones cutis triplicis generis esse ait *Ballonius*; vel *abscessum*, vel *morbum* vel denique *tertium quid*, ubi scilicet illaesis purisque partibus internis, pars sola externa afficitur, inque se ipsa materiam morbi excoquit.

§. 573.

Pulsus intercalaris senioribus frequens est, uti et inaequalis. Haec inaequalitas et intermissio saepe est a plenitudine. Eadem inaequalitas in pueris dormientibus, et iis, quibus pulmonum leves arteriolae obstructae sunt, saepe observata est, et tamen periculum abfuit.

§. 574.

Vidit *Ballonius* mulierem gravidam in dentium dolore gravi cineres calidos, donec stigma notaque inureretur, temporibus adspersisse: hinc dolores cessarunt (*Vesicans ad tempora commodius foret. Stoll*).

§. 575.

Cum quidam ob flatus melancholicos et sanguinis calorem saepe dolores sentiret maximos in ventre, statim se adjutum phlebotomia asseveravit, secundum illum *Hippocratis* *ανεμην Φλεβοτομια λυει*.

§. 576.

Hippocrates ait sect. 6. libr. 6. epid. quibus sanguis multus ex naribus fluit, si decoloratio mera sit, id non prodest, rubicundis prodest.

§. 577.

Dum quis cum scabioso concumbit, et cutis inficitur, malum hoc vere cutaneum est, et superficiaria curatio esse debet. Sed cum ab imo corpore erumpunt tubercula, aut aliquid consimile, mali contagionem subesse in partibus internis fit verisimile.

§. 578.

Diligenter est observandum, major enim est pars et pleuritidum et dolorum capitis, tam a congestione cujusdam excrementi in pulmonem et thoracem, tum ob recursum tenuioris humoris per orgasmum a ventre inferiore, quam a capite et partibus superioribus; quod diligenter videndum, quoniam plerique non audent purgare et solvere ventrem: at saepe haec plus confert, quam phlebotomia: imo tunc sectionis venae locus non est, nisi forte semel id fiat. Ita *Ballonius*; talem autem pleuritidem hyeme grassari, ait idem auctor.

§. 579.

Cum dolores vagabunde tenent nothas costas et continuatione membranarum attingunt aliquando mammas et partes sterni anteriores, caute videre oportet, an propter ventris inferioris

cacochymiam, a qua propter vapores elatos dolores surgunt, sensio adsit doloris, an causa ipsa a partibus superioribus pendeat, an vero in thorace ipso sit. — — — Quis enim nescit, si dolor iste agnoscat causam in ventre inferiore, non modo non prodesse phlebotomiam, sed etiam nocere.

§. 580.

Sanguinem cum crusta plogistica veteres dixere sanguinem *biliosum*, *pituitosum*, *ωμον αιμα*. *Stoll*.

§. 581.

Sedulo examinandae sunt causae procatarcticae in morbis. Sic etiam *Hippocrates* meminit crapulae, apricationis in sole, potus vini meracioris, laborum, lassitudinis, et in diaeta *των οξεων* etc.

§. 582.

Horror fere semper prodromus est pleuritidis.

§. 583.

Austri auditum hebetant, caliginosi, capiti graves etc. *Hipp.*

§. 584.

In constitutione austrina verna mense Aprili et Majo anni 1575. id contigit videre, quod ab *Hippocrate* part. 10. l. 1. ep. sect. 1. scriptum est: *tubercula multis secundum aures, febre carebant. Nonnullis parum accendebantur, sed omnibus sunt extincta citra incommodum. Nemini suppurarunt. Erant laxa, magna, diffusa, citra phlegmonem. Accidebant haec adolescentibus, adultis praeter ceteros, luctatoribus et athletis, mulieribus vero parum.*

§. 585.

Victus ratio, ut homo minime pinguescat, esse debet, quam praescribit *Hippocrates*, dum suadet, ut talis *maza et lucta uteretur*, id est, ut laboraret plurimum, et cibis minime satietur.

§. 586.

Mulieres, quibus menses supprimuntur, de dolore, quem vocant, stomachi queruntur, dicuntque habere sic manifestum cujusdam ponderis ibi incumbentis sensum.

§. 587.

In constitutione aestiva anni 1575. tempus autumnale referente ob suam intemperiem, erant diuturni dolores capitis; sine febre videbantur, attamen cum oris siccitate, oculorum rubedine, pulsu in temporibus manifesto, sensu punctionis et lancinationis. Medicorum opera in horum dolorum curatione ludebatur. Deduxit eos *Ballonius* a sero bilioso, cum pituitoso; non est, ait ipse, exquisita inflammatio, alias enim esset phrenitis, et magna febris insequeretur. Ponit quaestionem *Ballonius*, an non in ejusmodi doloribus capitis prodesset embroche' ex oxychodino cum repercutientibus.

§. 588.

Hippocrates ait, autumno *rigere Splenes*, duo intelligens, vel *tumorem et efflorescentiam* splenis, dicit enim *σπληνωθαλιειν* vel dolorem hypochondrii sinistri. Tempore hoc aestivo admodum inconstante multis sacri ignes, et in faciem herpetes, in tibias, in inguina de repente humores tenues, non tam quantitate quam qualitate molesti multis eruperunt.

§. 589.

Hippocrates ait, *salsae gustatui carnes, superfluae materiae signum*. Id est, si salsedinis gustus sit in ore, materiae superfluae et excretionem molientis est argumentum.

§. 590.

Lingua redundantis cujusdam in corpore humoris indicium dat. *Hippocr.* ait: *lingua lotium* indicat. Linguae observatio in febribus multum valet.

§. 591.

Lingua humore quodam praeternaturali *obducta* purgationem evacuationemque postulat. Id *Hippocrates* significavit, dum ait: *Linguae virides, biliosae* materiam redundantem significant. *Aridae a fuliginosa exustione. Lentor circa dentes fortes febres significat.* Ait enim *Hippocrates*: *quibus in febribus circa dentes lentores quidam sunt, iis fortes febres fiunt*.

§. 592.

Febres sunt *venosae*, aliae *gastricae*.

§. 593.

In haemicrania saepius redeunte una cum catarrho in fauces vel et pulmones, copiosa saliva in os recurrente; item in fluxione ad oculos, quae subinde aegrotum afflixit loco hemicraniae, praecipue, si nimiae curae, vigiliae etc. praecesserint, suasit, syrupum de cichoreo cum rheo, abstinentiam a purgantibus, pilulas stomachicas, non tam ventriculi repurgandi, quam ejus confirmandi gratia. Conferent, ait, pilulae ex aloë initio pastus, nisi haemorrhoidum fluxui sis obnoxius.

§. 594.

Primus nostra memoria *Fernelius* observavit, ait *Ballonius*, saepenumero cruciatus observavi, qui quadam similitudine et vehementia colici nuncupantur, quibus tamen non in colo intestino sedes est, sed vel in peritonaeo, vel in membranis, quae abdomini, ventrisque partibus obtenduntur; non clysteribus, non medicamentis leniuntur; eorum materia aut flatus est, aut acer aeruginosus humor, qui cum diu restagnans in visceribus restitisset, tandem inusitatam viam in abdominis spatium, aut in peritonaeum sibi patefacit: et haec in diuturnis febribus contingunt etc. (In annotatione ad hoc consilium ait *Ballonius*: in aliorum scriptis hoc non inveni). *Fernelius* vocat dolorem colicum non legitimum: dolor non est erraticus, sed in imo ventre fixus manet, et intolerabilis est, fotibus paulum quiescit, sed multo saevior repullulat. Imo *Fernelius* ait, eum dolorem aliquando tertianarum febrium (quibus aliquando succedit) modo repetere ac exacerbari — — nihilominus, subjungit *Ballonius*, *Hippocrates* aliquid simile in coacis videtur observasse, ait enim: dolores ex lumbis diuturniores; qui febre exacerbantur τριταιοεγενεας (in modum tertianae febris, vel similiter tertianae febri) grumosum sanguinem egerere faciunt. — — In ejusmodi aegris, *Ballonius* observavit, dolorem crudelissimum esse, et tumores quosdam nonnullis apparere. — — *Joannes Fernelius* in talibus balnea usurpabat, viribus nondum lapsis: ac in balneo ipso medicamentum purgans propinabat: quod dum agere incipiebat, educi jubebat aegrum e balneo. — — De ejusmodi doloribus videtur agere aphorismus coacar animad-

versionum *quibus doloribus hypochondriorum, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum; hi sanguine per inferiora excreto moriuntur, quia metus est inflammationis.*

§. 595.

Videtur esse colica spasmodica spasmo excitato vel ab haemorrhoidis internis vel a plethora abdominalium viscerum absque varicibus, vel ab acribus contentis, praesupposita nimia fibrarum in abdomine irritabilitate. Huc pertinet colica P. Ign. Capucini, vide ejus historiam morbi. Stoll).

§. 596.

Puella alvi profluvio, febri, respiratione anhelosa, vomitione frequenti laborabat, priori hyeme magna in pulmones destillatione vexabatur. Dabatur infusum rhei, inde vermis mortuus excretus. Illitus totus thorax oleo violaceo et butyro recenti, sedatus vomitus. Datum rheum: omnia meliora. (*Infarctus pulmonum pituitosus a primis viis onere pituitoso gravatis traductus. Stoll*).

§. 597.

Puellus coelo aestuante circa mensem Martium coepit febricitare: diaria erat febris in speciem hecticae degenerans. Alvus liquida, cineritia, putris, paucis post diebus alvus restitit. Secta vena, sed frustra. Urinae croceae, turbatae. Facies collapsa, cita macies totius corporis. Genarum per intervalla rubor; a pastu frigus extremorum. Cutis arida, scabra. Marcor. Facies Hippocratica. — — Fomes in pulmonibus est et in imo ventre — pulmo et mesenterium focus videtur — — — itaque blandissime per intervalla corpus repurgandum; litus corporis totius, praecipue vero ad thoracem. Syrupus resumtivus: aurae refrigeratio, frigidae potus, aqua

rosarum et violarum, massipanes, panis infricatus in jure gallinarum et caponum, lac asininum postmodum jure et loco praescribatur. (*In priori casu pulmo potissimum, in hoc autem praeter pulmonem totum systema vasorum pituita gravatum, infarctumque fuit; malum vero ex mesenterio traductum videtur. Stoll*).

§. 598.

Consilio octavo narrat *Ballonius* fluxionem biliosam in scapula et brachio cum capitis dolore, per aliquot annos affligentem. Suasit *Ballonius* frequentes purgationes ex cassia cum rheo per aestatem; vere et autumno sectionem basilicae, hyeme vero luna silente purgantes pilulas ex agarico. In adnotatione ad hoc consilium ait: *Aëtium* cap. 28. serm. 4. Tetrabil. β de ejusmodi articularibus morbis biliosis docte disserere. (*De fluxionibus biliosis post morbos biliosos male curatos orti, vide, quae ad annum* 1775 *adnotavi in morbis autumnalibus. Stoll*.

§. 599.

Hippocrates l. 2. Prorrh. scribit; haemoptysin non afferre periculum, in iis, in quibus dolores melancholici excitantur in dorso et sterno. Quod etiam *Ballonius* annotavit, et ego quoque aliquoties vidi.

§. 600.

Ballonius ait, a latente obstructione mesenterii nasci febres non *becticas quidem per empyreuma et* phlogosin, sed *putres becticas.* (*febris per empyreuma videtur esse illa continua phlogistica diathesis, quae e. g. datur in sanguisputis. Putris bectica est ille morbus, de quo consilio septimo exemplum referebatur. Stoll.*)

§. 601.

Hippocrates in coacis animadvertit, quemdam dolorem lateris cum hypocondrii meteorismo et difficultate spirandi. Sed vocat eum dolorem, lateris dolorem sine signis, scilicet non pleuriticum,

§. 602.

Quidam in febrim incidit autumno, quo febres vagabant incertae, sine typo, modo cum rigore, modo sine eo. Erat febris erratica, pariter in accessionibus erat pulsus parvus, febri non analogus, coma, aphonia', nulla re excitatur homo, macer alias. Secta vena, sed frustra, erat et σεγλος et metus suffocationis. Repurgatus saepe est — neque huic solum viro ea symptomata ingruebant, sed fere omnibus, qui toto illo tempore in febres inciderunt. In quibusdam erat tempore accessionis periculum suffocationis; aliis accessionis initio praefrigidi sudores; aliis, quibus ex longis intervallis tantum tussicula erat infesta, ingruente accessione, tussis vehemens; mulieri sexagenariae toto tempore accessionis leipothymiae, comatosum quid, dolores permolesti, quaerimoniae, — plerique interierunt — — febris augebatur, per modum continuae perseverans, interiit etiam iste decimo septimo die, *Consil.* XVIII.

§. 603.

Ballonius ait: quicumque stirpe tabida sati sunt, eos fere omnes tabes attingit — — item, eodem anno liberi pereunt tabidi, quo alteruter eorum parens interiit.

§. 604.

Flores et germina salicis catarrhosis praescribuntur, desiccant impense, et sine morsu. Remedium hoc laudat *Dioscorides* libro I, suorum simplicium.

§. 605.

§. 605.

Ballonius ait, febrim haemitritaeam, continuam esse, et affecti ventriculi augmentata prodere. *Videtur pertinere ad biliosas. Stoll.*

§. 606.

Hippocrates l. 3. de morbis ait; Omnis hydrops difficilis curatu, praesertim si corpore attenuato veniat, et ubi alvus fluit, moritur cito. Item l. περι παϑων ait, morbum omnem alteri succedentem funestum esse fere.

§. 607.

Puer annorum quatuor febre continua corripitur. Vesperi exacerbationes; catarrhus, tussis sicca, inanis. Spiritus difficilis- Fraequentes vomitiones. Alvus albicans, deinde substitit. Urinae tenues, crudae, decolores. Medicamentulo alvus sollicitata reddidit multa biliosa. Tussis perseverat. Dolores ad hypocondrium sinistrum, sed vagi, nec eodem modo perserverantes, deinde sinistram lateris partem occupabant. Alvus soluta est viridia excreta, chylosa: sitis non explenda. Aliquando animus paulum deficiebat. Fugax genarum rubor, isque magnus.

§. 608.

Quaeritur, an sit inflammatio pulmonis sive ea sit *phlegmonodes*, sive *erysipelalados*? An in peripneumonia sint *vomitiones*, *defectus animi*, *tussis sicca*, *alvi fluores*, ac si per se primoque alvus inferior laboraret. *fugax genarum rubor*, *tussis inextinguibilis*, *febris non ita magna*, *sed per intervalla

rociens*. Vidit *Ballonius* in alio quopiam, cui pulmon inflammatus erat, defectiones animi et frequentes vomitiones. Vomitiones frequentes, dejectiones frequentes; ingens admodum sitis et opinione major in inflammatione

pulmonis solet apparere. Dolor sterni vomitiones, tussis sicca, deliquium animi sunt signa pulmonis erysipelate tentati. *Ballonius* ait, in erysipelatosa affectione e. g. pulmonis febrim non eodem perpetuo tenore affligere, ac saevire. Debuerat mitti sanguis. In cadavere pulmo partim inflammatus, partim lividus. Destillatio, tussis sicca, febris non ita ad manum mordax, rubor genarum, dolor sterni (quod notandum), virium dejectio, sitis ingens, perceptio summa caloris in pectore, certam dant inflammati pulmonis diagnosin? Incautis medicis, cum cibum appeteret et biberet avidissime, mortuus est die 20. morbi. (Saepius vidi in veris peripneumoniis pulmonum *atroces convulsiones, vomitus*, *strepitum*, *sibilumque* in pectore). In somno convulsivum quid, oculos inter dormiendum semiapertos; in somno loquentes. Secta vena habuit sanguinem phlogisticum. Signum peripneumoniae *Hippocrates* in coacis dixit ευχροαν, id est genarum ruborem.

§. 609.

Ballonius observavit in peripneumonia *deliquium animi*, *praecipitem virium lapsum*, *et sudores subfrigidos*. *Hippocrates* disserens de quibusdam, quibus totus pulmo cum corde inflammatur, et aliis, quibus cor non inflammatur, asserit, illos, *resolvi*, quibus cum corde pulmo inflammatur.

§. 610.

Ballonius de homine scribit, cui testiculus neuter in scroto erat: sed uterque intus conclusus erat; unus quidem apparebat tactui soli et circa pectinem locatus erat: alter delitescebat plane.

§. 611.

Miratus sum , ait *Baglivius*, aegras saepe conqueri de dolore ad orificium stomachi , cujus doloris circumscriptio brevis admodum est , nec explet latitudinem duorum digitorum. Purgationibus non juvantur multum : vomituriunt : pulsum habent languidum : corpus pigrum ac iners. Noctes insomnes ducunt ; ventre plurimum sunt adstricto , imo prae dolore superior pars hiat, inferior adstringitur. — — Ita piscator quidam post aerumnas aliquot et labores incidit in febrim typi expertem : saepe leipothimia: 4to pene die laboravit. Summa virium ruina, partium extimarum refrigeratio: hinc alvus subducta est, excrementis modo liquidis, modo chylosis, modo mucosis, incredibile dictu. Tribus aut quatuor diebus tres et quinque pelves satis capaces implevit, non allevabatur; perpetuo alvus, sive ventriculus laborabat . — — Modo roborato ventriculo , modo usu rhabarbari allevabatur.. Pallor , sitis , partium imbecilitas, dejectus appetitus; dolor ad regionem stomachi, quem antea diximus , etsi munia sua .consueta obiret. — — — . Tandem vomitu provocata excreta sunt viridia , biliosa , glutinosa admodum; sic allevatus est. — — Ubi tanta copia materiae latebat? an in ventriculo? Certe non , sed in partibus vicinis (dolor ventriculi a saburra biliosa , purgantibus parum proficientibus , juvit vomitus . Ejusdem saburrae signa Consil. XXXIV .)

§. 612.

In Roberto Sangermano dolor incredibilis , quasi colicus , post aerumnas et tristitiam. Dolores ex intervallis repetentes. Vomuit perpetuo.

Calida medicamenta non profuere. Educta est emetico lenis materia biliosa vitellina, putris. Allevatus est, et sanitati restitutus. — — *Fernelius* tale quid fieri observavit sub finem febrium et morborum typicorum.

§. 613.

Vidua ob mariti mortem in tristitiam incidit, inde in morbum mirabilem: febris enim erat expers: ex intervallis sentiebat quamdam auram venenatam ab infimis partibus tibiarum, deinde stuporem, deinde dolores ad ventrem superiorem a ventriculi regione fere ad umbilicum, paulum ad lienem declinando, tunc sine voce et respiratione decumbebat, cum sudoribus, defectione pulsus, palpitatione, duodecim horas paroxysmus durabat. Morbus hic annum et plus eam afflixit. A paroxysmo erat satis alacris, sapor et gustus toto morbo aderat, quasi aeruginem et aes degustaret. (quod notandum) Oculatior medicus dicebat suspicionem melancoliae hypocondriacae, aut conclausam putrem, malignam et venenatam materiam in hypocondriis er partibus vicinis ventriculo, *quae non ita cito, sed tempore* vomitione excludenda foret, nec aliter contingit; nam cum etc. diuturnitas taederet omnes, recreatis viribus mane clyster acer injectus est, tribus post horis cassia data. Natura irritata sursum deorsum excrevit, sursum quidem aeruginosam, pallidam, ac varii coloris bilem, et mixtos alios humores adeo insigniter corruptos, et foetentes, ut nemo odorem ferret, imo locus totus inquinatus est; allevata est, fluor alvi decem continuis diebus perseveravit. Ac plerosque alios pari modo affectos vidimus, praesertim de orificio ventriculi conquerentes — — In ejusmodi morbis

duo praecipue praestanda videntur, ut *leniter et blande* cum aegris agamus, et *per intervalla tantum*. (Morbus hypochondriacus sive hystericus erat, stimulo in primis viis haerente, eoque bilioso. Viden denuo moeroris effectus. *Stoll*).

§. 614.

Consilio XXXVIII. *Ballonius* ait: Multi melancholiae hypochondriacae meminerunt, et hujus morbi nomen crebro usurpatum, sed quid proprie significet, quis locus affectus, cur ita appelletur, cum non sit necesse melancholicum humorem in vitio esse, an intemperies sola sit, an morbus in confirmatione, nondum satis definitum est. (*Nota*, 1.) *agnovit Ballonius morbum hypochondriacum absque humore melancholico*. 2. (*dubitat*, *an non sit vitium in solidis*. Stoll).

§. 615.

Diocles 3. locor. affector. describit morbum hypochondriacum, aitque sedem in ventriculo esse. (*eam morbi hypochondriaci speciem describit*, *cujus caussa excitans est in ventriculo acria etc. continente*. *Idem sentit etiam Galenus*. Stoll).

§. 616.

Noverat et *Galenus* et *Ballonius* aliam speciem morbi hypochondriaci, quam *Galenus* vocat *melancholicam cerebri passionem*, *Ballonius* vero *melancholiam* cerebralem, quae cerebrum scilicet primo et per se occupat. De hac specie *Galenus* ait: *fit melancholica cerebri passio*, *affecto prius calidis dispositionibus cerebro*, *aut aestuatione*, *aut phlegmonosa passione*, *aut phrenitide*, *interdum a sollicitudine*, *moestitia cum vigiliis*. In melancholia cerebrali *Galenus* et *Ballonius* mali sedem in cerebro statuerunt.

§. 617.

Ballonius ait: qui sunt corpore squallido, macro, sicco, pulsu satis infirmo, aut qui praerubri sunt ἐξερυζρους graeci vocant (de quibus etiam *Galenus* 3. locor. affector.) ii melancholiae hypochondriacae sunt obnoxii: item qui curis, aegritudinibus, perturbationibusque animi concutiuntur, qui generosis vinis sese dediderunt, eos in melancholiam hypochondriacam, praecipites ruere testatum satis est — — Inde hypochondriorum aestus, inaequalitas, in calore et frigore, vincente victoque calore, et materia superante calorem et ab eodem superata. *In melancholia cerebrali videtur illam morbi speciem describere, ubi omnibus rite se habentibus praesupposita nimia fibrarum irritabilitate, caussa excitans sive stimulus admodum spiritualis est*. Stoll.

§. 618.

In melancholia hypochondriaca unum quoque observandum est, ne similitudinis errore decipiamur, nimirum quod in thorace dolores sentiuntur, ac si pleuritidis argumenta aliqua forent. Et ignari medici male confugiunt pleuritidi, quum dolor iste per hypochondrii sympathiam oriatur. Ita *Ballonius* in annotat. ad cons. XXXVIII.

§. 619.

In omnibus illis morbis, qui partes illas obsident, quae nutritioni dicatae sunt, praecipuum curationis momentum in optima victus ratione consistit.

§. 620.

Galenus ait in Comment. in pract. quamdam 2. prorrhet. *neque ventre aut hepate, aut septo inflammato febris maligna est, forsan acuta est*, sed ne hoc quidem *perpetuum est* (*ergo morbi inflam-*

matorii per se maligni non debent appellari, praeterea possunt dari internae inflammationes topicae absque febre universali. Talis interna topica inflammatio in suppurationem abiens, subinde mortem afferre potest. Sic si modica particula pulmonis inflammetur e. g. tuberculum pulmonale ex *citata suppuratione phthisis et inde mors oriri potest. Tales phthises oriundae frequentes sunt, cum nulla febris adsit, aut exigua, quae topicam pulmonis inflammationem manifestet. Sic modicus catarrhus male curatus saepe in phthisin abit. Huc ea pertinent, quae Baglivius annotavit de latenti pleuritide et peripneumonia.* Stoll).

§. 621.

Primipara sub ipsis doloribus octies aut sexies convellitur, ac paroxysmum epilepticum patitur; edito autem foetu, bis aut ter. Putat *Ballonius*, convulsiones has provenisse a *plethora*, *usu vini Hippocratici* tempore graviditatis, *suppressione* alvi quinque aut sex dierum ante partum, *enixu quoque ipso*, *accedit*, *quod primipara fuerit*. Subjecto acriusculo enemate ex hiera substiterunt convulsiones. Largus sanguinis fluxus per sinum pudoris. Postridie partus propinatum medicamentum. Dejectiones multae. Quieverunt omnia. Purgans erat lenissimum, simul lubricans, emolliens.

§. 622.

In confesso est, ait *Ballonius*, quod scriptum ab *Hippocrate*, a sanguine in mammis collecto furorem oriri, praesertim si sanguis ille in lac non vertitur aut propter *abundantiam nimiam*, aut *propter fervorem*, quod diligenter adnotandum — — Itaque providendum, ut alvus libera semper sit, raptus sanguinis ad mammas cohibeatur — — vi-

dendumque, ut purgationes a partu citentur semper (*purgationes autem hasce* citat gramine, asparago, *passulis etc. et fotu aquae tepide*. *Clysmata*, *et purgantia* rhabarbarina pariter huc faciunt *Stoll*).

§. 623.

Puls ex amygdalis contusis et hordeo contuso, facit ad sordes corporis abstergendas.

§. 624.

Quaedam mulieres epilepticae fiunt tempore graviditatis, a partu autem sanae sunt. Quaedam foemina haemicrania laborabat extra graviditatem. Gravida autem ab eadem immunis erat. *Hippocrates* 5. epidem. observavit de muliere, cui caput circumdolebat, nec allevabatur, nisi quum uterum gereret.

§. 625.

Foemina a primis fere unguibus foedo anhelitu laborabat, ac procul jam foetebat. Palatum, gingivae, faucesque ipsae livosae coenosoque humore tanquam uligine quadam erant oblitae, et cum is humor aut mucor potius detersus esset, dicto citius alius aderat etc. Dubitatum de sede mali, si foetor hic a ventriculo est per depravationem alimenti, assumpto cibo cessaret, vacuo autem ventriculo rediret. *Gordonius* adnotavit, oris foetorem a pectore nunquam curabilem esse.

§. 626.

Idem auctor communem quandam foetoris oris caussam memorat, *humorem phlegmaticum*, quod in hac quoque muliere fuisse credibile est, cum totum os, faucesque hoc humore tetro plenae fuerint. *Ballonius* observavit in auriga, cujus ex ore foetor incredibilis totam domum inficie-

bat, et cadaverorum olebat: unde non ita longe post fato concessit, siderato toto pectore.

§. 627.

Ballonius ait consilio XLV. In plerisque observabamus initio morbi totam corporis cutim maculis rubris suffusam, quibus tamen nil praeterea alienum contigit. Saepe enim aut sanguinis aestus aut cum fervore quodam juncta malitia aliquid tale promittit. Sal illud nihil periculi junctum habet, sola aut sectione venae, aut blando cathartico, quidquid est, praevertitur? *Hinc caussa exanthematum videtur esse aut in orgasmo sanguinis, ubi venae sectio, aut in saburra primarum viarum ubi catharticum valet*. Stoll).

§. 628.

De virium dejectione subita Ballonius ibidem ita scribit: quoties vires non constant, nulla praesertim *praeeunte evacuatione* manifesta aut *simili aliqua re, quae* jacturam virium faciat, aut cum *febris vehemens* non adest, malum illud est ut signum (*ergo malignitas morbi tunc erit aestimanda ex subita virium jactura, si haec nec a manifesta evacuatione praeeunte, nec a febris vehementia, nec a simili quadam re jacturam virium afferre solita proveniat*. Pleuritis vehemens *summam virium subitamque jacturam facit, quin morbus propterea malignus vocari debeat. Nam ratio debilitatis est in vehementia febris et inflammationis*. Stoll.

§. 629.

Ait *Ballonius*: saepe et optimus color et character (faciei) in aegris apparat, cum tamen morbus ad interitum tendat, tribus ex caussis.

§. 630.

1) Ratione ipsius febris, quae fallacem aliquam faciei viriditatem subinde affert.

2) Si febris ea non sit ingens, aut συνεκτικη.

3) Si qui aegrotat, pulmonum vitio sit obnoxius: qui enim ita affecti sunt, saepe rubro suffunduntur, quod medicis minime advertentibus imponit maxime.

§. 631.

Ballonius saepe observavit, eos aut extreme laborare aut interire, quibus acris caloris et ejusdem temperati ex intervallis vicissitudo est; nec enim solum vicissitudo caloris et frigoris mala est, uti voluit *Hippocrates* — — — quosdam videmus interire cum perfrigeratione partium et sudore frigido, ut contingit siccis et extenuatis, alios vero cum loco febris tempore non sudaverint, aut leviter tantum, sine ulla perfrigeratione, cum universali sudore, multo, calido occidere — — — Atque ita, non opinantibus medicis, multi moriuntur.

§. 632.

Letargus a pulmone affecto.

§. 633.

Verum illud comperit *Ballonius*, qui a levi sudore somni sunt expertes, et rursum ardore febrili conflagrant, malum; nam qui bene judicantur, suaviter dormiunt.

§. 634.

Hippocrates observavit meteorismum, hypochondriorum et alvo suppressa et alvo subducta: utrumque malum.

§. 635.

Caloris revocatio et absentia, febris exacerbatio et sine caussa manifesta remissio solet esse frequens in febre tertianam referente continua sive τριταιοφυεις. Galenus ait, febres has diebus decretoriis deteriores fieri.

§. 636.

Hippocrates in coacis ait: qui circum articulos rubicundas in superficie pustulas habent, insuperque rigent, hi circa ventrem rubefiunt et inguina, velut ex plagis dolorosis, et moriuntur. (*videtur hic vibices petechiales describere, sed quid sunt papulae circa articulos?* Stoll).

§. 637.

Vidit *Ballonius* mulieres aliquot et viros, quibus familiaris renum dolor est, gravis et pungens, qui saepe conqueruntur de dolore lateris, ac si pleuritis aliqua nothas costas occuparet, cum tamen nil sit tale.

§. 638.

Galenus ait: *Lac, ubi cruditatem in ventre patitur, in frigidiori acescit, in calidiori amarum, nidorosum efficitur.* Item *Hippocrates* asserit: *Malum lac in acutis febribus, et quibus biliosae sunt dejectiones.*

§. 639.

Ballonius ait: et observavi, quod affirmare ausim, in fluoribus pessimis alvi, asininum lac praescribi; repressa humorum malignitate, lactis bonitate alvus magno commodo substitit. Aliis, quibus alvus adstricta, leve profluvium usu lactis contigit, et profuit. (*quaeritur, in quibus alvi profluviis lac prosit?* 2, *quibusnam alvum molliet?* credo iis, *qui intestinis resiccatis, fibrisque adstrictis donati sunt, his enim pars butyracea alvum modicam reddit. Subinde hydrogala prae lacte conveniet, aut lac cum melle mistum.* Stoll).

§. 640.

Galenus, 3. de alimentis ait: lac asinae raro in ventriculo cogitur; quod si lac et mel addatur, non fieri potest, ut ipsum in ventriculo coa-

guletur. (modus adhibendi lac cum thee et melle plurimum arridet, coagulum autem praepeditur et sapidius addito sale redditur. (*Lac saccharatum adjecto sale* aeque convenit. *Stoll*).

§. 641.

Experientia confirmatum est, ait *Ballonius* Cons. L. quosdam, quibus dysentericae et mesentericae erant dejectiones, diu fatigantes, non aliena arte cessavisse, quam diuturno lactis usu. Et *Hippocrates* l. 2. de morbis mulierum in fluore muliebri biliosò lac commendat; quia, ait, fluxus a lacte obtunditur: quód idem de dejectionibus dici potest. Filio Crotolai 7. epidem. circa initium libri, lac per os dat in vehementi dysenteria.

§. 642.

Celsus cap. 22. l. 3. ait, in phthisi sicut in omnibus longis, difficilibusque febribus, lac dare commodum est.

§. 643.

Quidam aegrotabat dolore nephritico acuto; vomitiones, urinae plenaria suppressio. In cadavere tamen solus ren sinister calculo obturatus inveniebatur.

§. 644.

Multi medici putabant, vitium in *utroque* rene haerere, aut in vesica ipsa, aut utrobique. Sed eos eventus fefellit.

§. 645.

Temperamento bilioso praeditus, emaciatus, habens calidam hepatis intemperiem, ventremque adustum, sive θιρμοχοιλος.

§. 646.

Galenus primus, ait *Ballonius*, fluorum alvi caussam unam agnoscit quandam σωματικὴν διάθεσιν intestinorum, quae inducitur, si intestina a valido medicamento laedantur, et imbecilliora reddantur, ut adeo humores eo facilius ruant.

§. 647.

Consul parisiensis hepatico profluvio bilioso sex annos vexatus, et nullis remediis allevatus est: eo mortuo inventus tantum hepatis loculus et membrana, illius parenchymate consumpto et colliquefacto. (*Observat tamen Ballonius fluxus hepaticos rarissime esse chronicos. Stoll*).

§. 648.

Quidam veterum, cum perfecte confectum in ventriculo cremorem animadverterent, et talem fere dejici, nec a meseraicis suctum devectumque, ut fieri solet, ejusmodi affectu laborantes *meseraicos adpellant*. Etiam *Ballonius* vidit chylosas dejectiones sublatis multis, quae mesaraeon occupabant, obstructionibus, tandem cessantes.

§. 649.

Quaecunque excretio sanguinis per alvum fit (haemorrhoidalem si exceperis) *dysenterica* vulgo appellatur, praecipue cum dolor, ventrisque torsio aliqua percipiatur: quae tamen cum ulcere est, proprie *dysenteria* appellatur, naturaque ejus in ulcere posita est. Ita enim eam proprie dysenteriam vocari et ab *Hippocrate* et a suis *Galenus* autor est.

§. 650.

Si tenue et saniosum et recens mactatarum carnium loturae simile evacuatur, id hepaticum est.

§. 651.

Calidas intemperies, ait *Ballonius*, nunquam comitatur ciborum appetitus, sed ingens cibi fastidium, febris, vitiosorum humorum vomitus —— in intemperie frigida non dejicitur appetitus, sed potius augetur desiderium cibi. *Hippocrat.* de diaet. acut. ait: *dysenteria*, quae cessavit, abscessum, vel tuberculum aliquod faciet, nisi vel in febres vel in sudores desierit. Item in coacis: *dysenteria intempestive suppressa* abscessum in costis, aut visceribus, aut articulis facit.

§. 652.

Mutilis ob copiam sanguinis fit excretio ejusdem per alvum.

§. 653.

Constitutio aquilonia impense frigida saevierat. Morbi multi, praesertim febres, cum magna perfrigeratione; calescendi frigescendique erat vicissitudo et crudor quidam, ut *Aristoteles*, problematon nono et decimo problemate annotavit. Ille autem crudor, graecis σφαχελος, maxime ob frigidam, siccam aquiloniamque constitutionem solet contingere. Pleuritides grassatae sunt, peripneumoniae, pulmonumque variae affectiones. Atque inter caetera tusses et raucedines, praesertim cum desaeviente hyeme, quae in summo squallore et rigore frigoris coagalata fuerant, fundi, liquarique coeperunt. Ophthalmiae multis ῥοωδεες, multis ξηφαι. Item deglutiendi difficultas quaedam cum febre, linguae scabritie, et totius oris squallore quodam, juncta virium infirmitate. Nihil apparebat in faucibus, nec solemnis remediorum usus quidquam valebat. Sine tussi, sine excreatione, oris siccitas. Languent

admodum aegri per 20. et 30. dies. Dolor occultus et latens colli, musculorumque omnium, qui ad humeros usque protenduntur. Color faucium non alienus a naturali. Sitis nulla, oculorum quaedam cavitas, fuliginosus spiritus arcens atque aestuans, ac si in hecticam laberentur. *Cl. Magnus* morbum hunc vocavit *anginam* συντηκτικήν, colliquativam anginam, et catarrhosam colliquationem; nam partes omnes ad guttur, collum et fauces attinentes liquefieri quodammodo videntur: et in exiguis venis ichor tenuis contineri videtur, qui superficiarium dolorem excitat. Omnium morborum hic difficillimus et ad cognoscendum et ad curandum *Ballonio* visus est. Conferent humectantia ex passulis, ficubus, glycyrrhiza, althea, oxymelle.

§. 654.

Hipocrates meminit part. 20. l. 3. prognos. cujusdam synanches, quae aegrum in periculum non conjicit: non laborat guttur, sed in fauces aut in cervicem, aut in utramque fluxio fit: maximaque ex parte cervix et pectus ruborem contrahunt. Nec dolent vehementer, nec difficulter spirant. Talis fluxio *sacer ignis* ab *Hippocrate* vocatur, quod erysipelatodes sit. Item part. 17. l. 3. prognost meminit faucium exulceratarum in febribus.

§. 655.

Hippocrates ait in coacis: *in jam perniciosis morbis parvi tremores et vomitus aeruginosus, qui in potibus substrepunt, in siccis submurmurant, et deglutiunt difficulter*. Illud murmur in siccis, juxta *Ballonium*, referri debet ad id, quod saepe adparet in delirantibus, in quibus laryngis musculi siccati sunt, et non amplius motum facilem prae-

stent et obediant. Nam cum bibunt illi et delirant, pars aquae, quae descendit, quodammodo it praeceps cum sonitu, in vacuo et inani descendere videtur, obauditurque murmur circa praecordia, musculis siccatis et inertibus.

§. 656.

ξηρον νοσημα ab *Hippocrate* vocatur quilibet morbus, in quo materies intus conclusa tenetur nec evacuatur. Sic ophthalmia sicca, dum nihil resudat; in cerebri affectibus, cum nec per nares, nec palatum; in affectibus abominis, cum nil per alvum excernitur.

§. 657.

Si materia excernenda supprimatur, morbus *siccus* vocatur, cum autem excerni incipit, morbus dicitur *ὑγραινεσθαι*.

§. 658.

L. 4. de diaeta acutorum invenimus *χολεραν ξηραν καὶ ἰγραν*. *Choleram humidam et siccam*. Videtur, ait *Ballonius*, ex sententia *Galeni* cholera sicca his nasci, qui cibos coctu difficiles sumsere, transire nequeuntes, quibus adjecti sunt acriores: et tunc flatulenta copia impedit, quo minus quicquam excernatur. *Hippocrates* ait in epidem. ab arida cholera venter inflatur, strepitus fiunt, dolor laterum et lumborum, nihilque alvus dejicit, sed adstringitur. Credo *choleram siccam fieri e.g. ingesta nimia quantitate rei ventriculum nimium distendentis, clausis spastice et orificio superiori ventriculi et ano*. (*Stoll*.) Cholera sicca usu balnei juvatur, ut patet ex l. 7. epid. de Pausaniae filia, quae ex fungi crudi esu incidit in choleram siccam. Hydromel valde ei contulit.

§. 659.

§. 659.

Hippocrates ait in coacis animadverſionibus: τα λειπυρικα κοι χολερας επιγινομενης ȣ λυεται.

§. 660.

Nulla eſt conſenſio inter Graecos et Arabes de leipyria febre, ait *Ballonius*, imo nec inter Graecos ipſos. καουσον et febris leipyriae magna eſt affinitas, iisdemque pene ſymptomatis morbus uterque ſe prodit: ſitis eſt ingens, jactitatio, mentis perculſio, vigiliarum aſſiduitas, partium extimarum refrigeratio. Sed praeſertim in leipyria, aeſtus in internis, *Galenus* vero ait comment. in aph. 48. *Partium extimarum refrigeratio aeſtuantibus internis, ſolis accidit febribus, quae* καυσοι *dicuntur perniciosis, vel potius malignis, ut leipyriis*.

§. 661.

(Nota 1.) *leipyrias febres a Galeno ad* καυσους *referri, qua in re quidem non male habet*. Cum *Cauſus bilioſus* idem *ſit cum leipyria*.

§. 662.

2) *Cauſus hic bilioſus uti eſt leipyria, inter febres perniciosas et malignas referri, quod quidem falſum eſt*, cum *per ſe periculoſi non ſint*. Stoll).

§. 663.

Ballonius ait, in cauſo linguam ſcabram eſſe, in leipyria vero *nigram*, cauſam autem leipyriae ſtatuit idem autor, διxϑεσιν ερυσιπελατωδην *ab humoris bilioſi congeſtione*, vel bilem aduſtam in ventriculo eryripelatis modo aeſtuantem.

§. 664.

ῥους γυναικειος, ſive fluor muliebris multas mulieres affligit, ex earumque numero albas, et quibus laevis admodum aequalis et jucunda viſu ſuperficies ineſt, et quae delicatioris mollioriſque

sunt habitus, eosque in morbos proclivioris: sunt effoeminatiores, aquosaeque magis, quas *Hippocrates* l. de *diaeta* ὑδαταινούσας vocat; fluxionibus sunt obnoxiae, et partes principes aqueas, laxas, uliginosasque habent.

§. 665.

Sexagenaria per aliquot annos fluorem foetentem, putremque passa, usurpato levi remedio eundem stitit. Inde successit diabetes funestus. Urina tota fere die plane aquea fluxit, nec natura eam sistere poterat. Macies, sitis inexplebilis, lingua arida, et pellucida prae siccitate. Spiritus foetens et cadaverosus. Regio renalis semper perfrigida, quasi ab admota glacie, post quatuor menses mors. Putat *Ballonius* fluorem illum muliebrem a salsa partim, acidaque materia manavisse. Fontem catarrhi exhaurire oportuisset, diaeta exsiccante, decocto sarsaparillae, medicamentis purgantibus, venae sectione.

§. 666.

Mulier quadrata, boni habitus et sana a 2. mensibus caret menstruis, gravida existimatur. Per mensem integrum saepius questa est de dolore ventriculi. Exacto mense graviditatis secundo ad balnea sudatoria pergit. Tertio post die imus venter ei dolet. Dolor primo vagus, deinde ad partes paulo superiores revolvitur, stomachumque quodam veluti pondere premi queritur. Dolor gravissimus. Clysma carminans. Alvus licet irritata nil reddidit. Nox insomnis. Mane clyster acerrimus, sed frustra. Die tertio (priores autem duos ορθοστασιην transegit) frequentes syncopae. Sudores ad claviculas. Mente constat. Datum cardiacum revomuit. Frequentes vomitiones. Frigus extremarum partium. Character fa-

aiei plane deletus. *ἀσφυχια* perfecta: deinde vermiculatus pulſus, hypochondria *ſatis aequalia*, ſed illa, et regio ventriculi *contrectata etiam blande dolebant* et ſyncopen inducebant. Neceſſario erat illi propendendum in dextrum latus, inclinato etiam capite; ſi aut ſupinam figuram retinere cogeretur, aut in ſiniſtrum latus devergere, animo deficiebatur et pene ſuffocabatur. Vomitiones perpetuae. Alvus pertinaciter clauſa. Sitis ingens et inexplebilis. In ventriculi regione ſenſus quaſi ardentis carbonis. Inquies et jactitatio. Die tertia pomeridiana mors. Cadaver lividus.

§. 667.

Equiſo quidam, cum ſero bene coenaſſet, quarta matutina prehenditur febre acutiſſima, circa duodecimam meridianam totus imus venter inflatur, delirat, tertia pomeridiana pulſus parvus, et frequens, nigra dejiciuntur: ſero pectus dolet: Duodecima pulſus formicans, interiit tunc. Corpus totum intumeſcit, et neſcio quibus ſuſpectis maculis deturpatur.

§. 668.

Filius vitriarii percepit prima die dolorem exiguum ad latus dextrum, vomitiones aſſiduae: die ſecundo dolores inferius ad ventriculum et cartilaginem xiphoidem, tertio die habuit *ὀρθόπνοιαν*, quarto die ſummus ad ventriculum dolor, inflatio, extremorum frigus, leipothymiae, ſudor, mors.

§. 669.

Nota: in prima hiſtoria abdomen et hypochondria non tenſa, non tumida, ſed aequalia; attamen leviſſimum attactum non ferentia. In ſecunda hiſtoria malum ſtatim ad initium vehementiſſimum eſt, cum abdominis tumore. In tertia malum ad initium

nite, demum atrox. Summa cautela opus erat in diagnosi tertii morbi. Dolor exiguus, et quod ορθοστάδην haberet, decipere medicum potuit. Dolor etiam inflammationibus abdominis ad initium et fugax et errabundus esse potest. *Ballonius recensitis his tribus historiis dissuadet clysteres acres in colicis, adducitque Arnoldum Villanovanum clysteres blandos mitesque in ejusmodi doloribus suadentem. Idem Ballonius ait, morbum caeliacum Celsi convenire vix non cum historia morbi primi. De ejusmodi colicis doloribus ab inflammatione loquitur aphorismus* 26. *l.* 7. *in forti dolore ventris partium extremarum frigiditas, malum.* Stoll.

§. 670.

Quartam historiam refert *Ballonius*: Auriga quidam queritur primo die dolorem levem ad latus sinistrum, qui statim et pedetentim ad regionem lienis descendit, ac increvit: vomitiones frequentes: dolor stomachi secundo et tertio. Perseverabant vomitiones rerum viridium aeruginosarum: dolor lateris non affligebat: in ventre inferiore vagos dolores percipiebat. Quarto de nocte omnia exacerbabantur; partes extimae refrigescunt; cogimur prae suffocatione mittere sanguinem, quod ita requireret aeger; vomitiones tanquam lutosi, nigrique humoris, syncope, mors.

§. 671.

Hippocrates narrat in prorrheticis duas esse diarrhoeas, una cum febre, variis excrementis hepatis, inflammatione, aut praecordiorum, aut ventris, cum ciborum aversione: aliae quidem sunt sine his signis, cum ramentis quidem et sanguine, sed breviores sunt, et eas vocat λυσιτελέας, fructuosas, commodasque aegris, quod

aut a diuturnis, aut brevibus morbis aegros asserant. De his posterioribus loquens ait: *quae uterum gestant, ab hujusmodi dysenteriis, et ad partum et ex partu evadunt, foetus sanos habent, etiam per multos menses et sanguine et ramentis excretis.* Putat *Ballonius* hanc dysenteriam provenire a congerie excrementorum factâ, quorum excretio et foetum in melioris valetudinis bonam spem adducit.

§. 672.

De singultu et febre singultuosa, sive per se talis sit, sive in prolapsione intestinorum accedat, deque eorum curatione abunde dictum est ab *Hollerio* in methodo medendi.

§. 673.

Ad ripam Sequanae quidam cum menses quatuor febre quartana, erraticaque laborasset, emaciatus plane, squallidus coepit tantisper desipere, delirare, crebro resurgere et inde cataphora; seu catalepsi prehensus interiit. Item *Rondeletius*, diligens rerum observator, annotavit; caron, cataphoram et catalepsin in febres quartanas longas, et tertianas incidere. Item filius Domini *Povart*, cum bimestri tertiana laborasset, nec ad medicamentum adduci potuisset, quum coelum incanduisset paullum, datur medicamentum, cui indormiendum imprudens pharmacopaeus consulit. Medicamentum inane fuit: movit, nil exclusit. Ab eo tempore vix febris expers: de dolore capitis, de quo prius non querebatur, modo conqueritur. Dum paroxysmus repetit, repente αφωνος fit, elatis in cerebrum vaporibus, imo et febre ipsa jam cerebrum occupante, unde caloris acerrimi sensus apparebat, ac si febris esset capitalis (ut sic loquar); per 24. horas

αφωνος fere fuit et catochus eum prehenderat. Virtus erat debilis, nil natura praestitit, quamvis irritata: convulsus interiit. In cerebro nil deprehensum: venae intumuerant parum, vi febris interiit; obsesso cerebro quoque, ut interea non esset flabellatio cordis ob respirationem non liberam. (*Vide deliria, coma, carum, catalepsia etc. a biliosa potius saburra in hypochondriis stabulante et resorpta oriunda. Probe hae affectiones capitis distingui debent ab aliis ejusdem affectionibus; illas biliosas, has vere inflammatorias potius appellare convenit; illis purgans, solvens, vomitum ciens, his venae sectio medetur Stoll*). *Hippocrates* l. 4. quid. notat, quartanam febrim tum cessavisse, cum homo factus esset typhodes aut typheodes stupore attonitus.

§. 674.

Carpentarius quidam, nomine *Gilet*, annorum pene 28. imbecillis pulmonibus ac purulentis, ut fidem eventus fecit, crudeli phrenitide decubuit. Pulsus inaequalis et intermittens. Vena ter quaterve secta. Convaluit. Addit *Ballonius*, intermissionem hanc ab aetate esse, juvante quoque duritie pulsus tum ratione inflammationis, tum duritiei vasorum. Quod animum addidit ad secandam venam in hac intermissione, erat *pulsus magnitudo:* si enim ad istam intermissionem *pulsus crebritas cum parvitate* accedat, angustior longe spes est. — — — Istam pulsus inaequalitatem saepe de industria in molliusculis pueris conspicuam vidit, praesertim cum dormitant.

§. 675.

Partium externarum perfrigeratio pertimescenda est in inflammationibus partium internarum.

§. 676.

In febribus epialis non solum est sensio caloris et frigoris simul, in quo epialis natura consistit, sed etiam mox calor percipitur; mox frigus.

§. 677.

In febribus cum catarrho junctis, alterna frigoris calorisque permutatio non solum in partibus corporis extimis, sed etiam in toto corpore ipso usu venire solet.

§. 678.

Galenus ait, inaequalitatem et intermissionem in arteriarum obstructione et asthmate minus esse terrificam; quod de asthmate dixit, idem potest audiri de infarctu pulmonum et copia pituitae, licet homo ita repletus, quod forte latum habeat thoracem, non sit asthmaticus.

§. 679.

Hippocrates l. de vetere medicina scribit, non a calore simplici, aut a frigore, sed ab amaro, acido, acri aestimandos morbos esse, ut in vacuando potius, quam in alterando laboremus.

§. 680.

Decoctio visci quercini in morbis epilepticis aut quasi epilepticis tempore *Ballonii* valde celebrata fuit.

§. 681.

Ballonius consilio LXI. describit foeminam, paroxysmos aut histericos aut epilepticos pati solitam, de qua dicit: continenter aqua ab ore defluit: et in ultimis paroxysmis tota facies rubore suffunditur, manentque veluti exanthematum quaedam vestigia quarto a paroxysmo die. (*Hanc salivationem et continuam sputationem vidi in Dom. de T** tempore graviditatis affectiones hystericas pati solita. Exanthemata autem rubra circa nasum, labia, et in mento tempore paroxysmi hysterici oriri solita, et quaedam pustulae rubrae et post paroxysmum aliquamdiu visibiles apparebant in Domina Z** Huc pertinet genarum, oculorum, et praecipue nasi totius tumor dolorque in Dom. M** tempore paroxysmi oriri solitus, post paroxysmum autem disparens.* Stoll).

§. 682.

In morbo epileptico aut quasi epileptico, cum dubitatum esset, an *a cerebro*, *vel a partibus cerebro subjectis* proveniat, *Ballonius* ita ajebat: cum aegrota sit sagax, expedito et solerti animo, ingeniosa, non videtur malum a cerebro esse. Nam cum quis epilepticus est, affecto primum et per se cerebro, maxima ex parte hebes est, obtusus, obliviosus, socors, ignavus, oculis concavis, somniculosus; gravi capite, vertiginosus, et nullis signis praeeuntibus statim concidit. At qui ob partes, capiti subjectas est epilepticus, non statim concidit, sed pleraque patitur, tanquam futuram accessionem praesagientia. Eadem haec aegrota, cum utero gereret, non tam frequenter epilepsia corripiebatur, quam cum utero non gereret.

§. 683.

Vertigo, nausea, vomitus, cardiagmus aequivoca signa sunt, quum fere aeque affectionem cerebri et ventriculi consequentur.

§. 684.

Juniores puellae, nuptae, et frequenter enixae tanto imbecilliores redduntur, quanto frequentius enixae fuerint: imo magna earum pars catarrhis et doloribus capitis immedicabilibus detinetur.

§. 685.

Hippocrates scribit, in Pherio mulierem exstitisse, cui caput valde condoleret, idque multo tempore: dolor is nulla ope medica levabatur: cum irent menses, levius habebat, cum concepisset, dolores relinquebant. Novit quoque *Ballonius* mulierem vetere hemicrania laborantem, cum frequenti cardiagmo. Ne minimum quidem appulsum caloris, aut frigoris, aut fumi ferre potest, quin doleat. Dum foeta est, alacris, jucunda et immunis ab omni est dolore. Idem *Avicenna* Cap. II. L. 3. ait, mulieribus saepe non gravidis crurum et lumborum dolores oriri, qui concepto foetu in utero cessant. *Hippocrates* libro de superfoetatione meminit, non tantum dolores lumborum, sed et capitis et aliarum partium; ita enim ait: *si dolores in coxendice mulieri contigerint, aut in capite, aut in manibus, aut aliqua alia corporis parte, et quum praegnans est desierint, post conceptum ab utero exsolutum, si repetunt, huic odorata ad uterum suffire convenit, et bibere quoque convenit.*

§. 686.

L. 5. epidemicor. narrat de muliere doloribus capitis, cum utero non gereret, conflictari

solita; eam ait odoratis ad uterum appositis juvari, et euntibus mensibus. *Fernelius* contra notat, multas foeminas, quum utero gererent, paroxysmo epileptico prehendi solitas, liberas vero extra graviditatem.

§. 687.

Galenus et *Hippocrates* ajunt, in imminentibus morbis *per distantiora* revulsionem esse faciendam: in *praesentibus* vero per *locum proximum*. (*Ergo sectio venae penes locum affectum nil novi est* Stoll).

§. 688.

Hippocrates l. 1. de diaeta ait: morbi paullatim fiunt, et crescunt, et paullatim collecti affatim et acervatim apparent.

§. 689.

Ad hanc difficultatem, quae est, cur mulieribus male sanis ex conceptu commoditas proveniat, contra sanis majora symptomata et deteriora eveniant, quum contra fieri debeat, pertinet locus notandus ad finem *libri de carnibus Hippocrat.* ubi docet, mulieres puras gravius affici initio conceptus, quam impuras: et si impurae afficiantur, non ita percipiunt (*hinc fors dolorum quorundam extra graviditatem affligentium et post conceptum sponte cessantium curatio desumi potest*. Stoll).

§. 690.

Cum eodem die modo calor, modo frigus adparet, autumnales morbos parit.

§. 691.

των εξερυθρων duo sunt genera: alii calidi et humidi sunt, hepaticique dicuntur, et multum sanguinis generant; pulsus habent plenos, elatos, magnos; multum sumunt alimenti; febribus con-

tinuis, synochis putridisque sunt obnoxii — — Si in quartanas incidant, eae longe quidem sunt, sed securae. Alii colorem habent rubrum et hepar praecalidum: sed calor in humiditate positus non est, sed in nescio quo squallore, siccitate, humiditatis inopia: et hi, tametsi rubore alias fugaci perfundantur, suffundanturque, tamen hoc non est judicium abundantis sanguinis, sed calidioris hepatis sanguinem acrem, subtilem, serosumque generantis: sic sunt pauci sanguinis, pulsu satis celeri, non elato, non plano; valetudinarii vivunt; serosis humoribus abundant, febribus longis, hecticis, haemitritaeis detinentur, fluoribus hepaticis, et si in quartanas, alias continuitatem habent, utpote sanguine non humectato nec corde, et inaequalitate in pulsibus perseverante, urinas meiunt aqueas; et alias in quartanam incidunt atrabilariam, horrificam. Priores *ἐξερυθροι* venae sectionem facile ferunt. Posteriores nonnisi cum summa difficultate — — hypochondriacis morbis laborant, et obstructionibus mesenterii et tenaces sunt, et moesti, et facile terrentur, et apprehendunt. Imo in hydropem siccum facile delabuntur. — — Utrisque solemnis subinde est quaedam alvi fluxio, quae dum fiat, ut erat morborum vindex, ita cum cessat, eorum demum est promotrix. — — in hi *ευεξια* et *ευχροια* mala est; omnis enim *ευεξια*, et *ευχροια*, quae praeter rationem advenit, consuetis naturae legibus non continetur, imo potius est ob veteris et solemnis evacuationis suppressionem, quam ob partium solidarum repletionem et instaurationem, nata est. — haec *ευχροια* solum indicat abdomen plenum esse, mesenterium plenum, unde vetus stercus illatum illam *ωρρυι* secundum

quid, non absolute, bonam inducit — — εὐεξία haec morbos a plenitudine indicat, non sanguinis, sed humorum in abdomine contentorum. Hinc quibus mulieribus menses, aut viris haemorrhoides subsistunt, eae impinguantur. An praeterea bene habent? non — *Hippocrates* lib. coac. animadversionum ait: *Coloris bonitas*, *et sudores sine febre*, *aut inordinatam diaetam docent*, *aut vetus stercus subesse*. Haec coloris bonitas bona non est, uti nec ea, quae in peripneumonicis adparet. — — Sic non quoties quis saturato rubore est, dicere oporteat, eum valde sanum esse, nec taliter affectum dicere oportet, temperamento esse sanguineo. — — Rubens gena non propterea sanguinis dominatum declarat. Nam bifariam rubent genae, aut propter sanguinis abundantiam; et tunc eos sanguineos esse dices et ii quadrati esse solent, rubicundi. Parum de rebus solliciti (nisi inclinante aetate corpus minime perspiret) et liberariores esse oportet in sanguine mittendo.

§. 692.

Theriaca initio febrium quartanarum data, duplices triplicesque quartanas facit.

§. 693.

Galenus l. de typis c. 4. ait: quartanam typum sequuntur inappetentiae, salivationes, aliquando ex causis contrariis appetentiae intensae, tussiculaque ipsis adest, quando corporis habitus corrumpitur. (*In quartanarum paroxysmo vidi etiam ego famem intensum Stoll*).

§. 694.

Corpora macilenta, attenuata, squallentia, arida, quaeque adstricta alvo laborant, validioribus medicamentis tentanda non sunt. — —

Ejusmodi ventres siccos et arentes *Hippocrates* vocat *ambustos exustosque*. — — non calefacientia, sed lenientia eccoprotica etc. prosunt; nocent scammoniata. — — Ea corpora *praehumectare* oportet ex consilio *Hippocratis* in Aph. de usu helleborismi. Quidam ex coaetaneis *Ballonii* sic illa corpora purgabat, ut per tres dies continuos, et bolis cassiae tanquam alimento sumptis, et jusculis vitulinis praehumectaret et praepararet.

§. 695.

In iis, qui febricitant insigniter satis, sed non valde sitiunt, et levibus momentis exhorrescunt, non est aequum, usum magnorum remediorum accelerare, praesertim coelo paulo frigidiore. Innumeras vidimus hieme tepidiore febricitantes eo modo quo descriptum a nobis est, quibus medici praepropere vulgatam nimium medendi viam sequentes, et sectionem et purgationem adhibent. — — Eccoprotica dare sufficit, non scammoniata eradicantia medicamenta, in quo graviter peccatur. etc.

§. 696.

Ballonius observavit, medicamentum etiam blandum, horis pommeridianis tribus horis a prandio exhibitum, magnum habere effectum. Hinc discere possumus, ait *Ballonius*, in his quibus alvus admodum adstricta est, ex usu esse, si quatuor horis a prandio exhibeamus pharmacum.

§. 697.

Hippocrates observat in affectibus pulmonum, praesertim si inflammatio sit, insignem mutationem pulsus, et animi defectionem, quod nos animadvertimus saepe; imo et quoties multa pi-

tuita infarcti sunt pulmones, et si a capite catarrhus illabitur — — quidam ita affecti simul putant, sibi animum deficere. Quod pauci animadvertentes, illud ad inanitionem revocant, et ad repletionem confugiunt. — — Pulsuum inaequalitas et nonnunquam intercalaris intermissio potest provenire ab obstructione laevium arteriarum: potest et propter pulmonum ipsorum infarctum provenire, aut mollitudinem et laxitatem ipsorum, utpote qui in costas incumbunt; quod annotavit *Hippocrates*: maxime vero videtur fieri ex pravitate anathymiaseos; declarat id, indicatque subinde curatio; nam pro gradibus purgationis pulsus restituitur subinde.

§. 698.

Hippocrates 2. prorrh. observat, in morbis funestissimis contingere quandam leucophlegmatiae speciem, ob malignam qualitatem et flatulentam, quod in phthisico quodam *Ballonius* vidit, cui totum corpus moribundo intumuit, ac facile disparuit.

§. 699.

Ballonius l. 1. conf. LXXIII. narrat de foemina, cujus ex utero flatus erumpebant; quod *Aetius* observat in cap. de inflammatione uteri et satyriasi.

§. 700.

Filiola Domini *Floraei*, quum sub dio, partim in sole versata esset, dolere caput coepit, et tussire: febris acuta, per intervalla major: noctes molestissime, maxime enim ad sextam serotinam et febris et omnium symptomatum exacerbatio, jactitatio, inquies, tussis et tussiendi cupiditas perpetua: nullum sputum, tametsi esset *stridula*; in pulmone humoris concursatio,

quae *obaudiretur*. Sitis ingens et implacabilis frequens et brevis respiratio cum difficultate. Postquam tussiverat, statim ejulabat; aliquando in partibus extimis febris mitescere videbatur, imo leniter perfrigebantur, ac si non foret accessio; sed illud fallax fuit; de dolore lateris non querebatur. Rubor genarum non erat, etsi is fere perpetuo adesse soleat in inflammatione partium thoracis: item aliquando clauso ore dormiebat. Octavo die symptomaticus alvi fluor; nono interiit. Aperto cadavere latus sinistrum purulentum erat, et pars pulmonis, quae illud contingeret; imo et pus in capacitatem fusum erat. Pleuritis fuit. Venae sectio neglecta fuit. Asserit *Ballonius*, se observasse in pueris valde febrientibus frequentem, parvamque respirationem, licet affectus thorax non esset, sed nonnunquam magna intercidit respiratio in omnem dimensionem dilatato thorace: at in hac puella nil tale observavit: imo cum dilatare thoracem vellet, subsultabat quodammodo et vociferabatur. (*Stridorem in pectore, exacerbationes manifestas, et convulsificas, pallorem faciei, spiritum exiguum, frequentemque continuo; saepius vidi in inflammatoria puerorum pleuritide Stoll*).

§. 701.

Tabescentes comitatur subinde febris semitertiana.

§. 702.

Ballonius narrat de foemina, quae ex febre *tritbaeophye* decubuit, indeque mortua est 27. die morbi. Dein addit sequentia: nec alienum erit monere, *Galeno* placuisse cum veteribus febres istas tritaephyeis inflammationem sequi partium internarum, quod et in hac muliere observatum

est, totum enim corpus internum incendio conflagravit, totus sanguis putris erat et fere lacteus. (*Febris haec tritaeophyes dicta, erat febris vere inflammatoria. Nomen ergo tritaeophies subinde biliosis, subinde vero inflammatoriis indebatur. Stoll*).

§. 703.

Perperam medici faciunt, qui ubi primum aliquem haemopticum vident, illum frequenti venae sectione fatigant; sic enim pulmoni et lateribus infirmitas conciliatur. (*Ubi roborantibus opus in hemoptoe, ibi nocet venae sectio. Stoll*).

§. 704.

Si instantibus crisibus, praesertim si morbus biliosus sit et bene ordinatus, medicamenta dantur, saepe hypercatharses inducunt: quod centies verum deprehendi, et id primus edisseruit *Hippocrat.* Ita Ballon. Id *Hippocratis* libr. de medicamentis.

§. 705.

Ex *Hippocrate* constat, medicamentis praescriptis diebus instantibus criticis, aut secta vena hypercatarses esse faciles: quod nos in plerisque observavimus.

§. 707.

Catoche, cataleptica affectio, cadit in febres praesertim eas, quas committit nescio quae in parte dispositio; ut cum materia est in cerebro — — aut cum est in ventriculo, aut in hepate, fit febris *elodes*, *typhodes*, *erysipelatodes* — —

§. 708.

Cum in episemasia morborum febrilium soporosi affectus surgunt, affectionem et pravam dispositionem non in genere venoso, sed aut in ventriculo, aut mesenterio aut in cerebro ipso significat, et ad pravum exitum saepe hae febres tendunt.

§. 709.

§. 709.

(*Nota* 1. *affectiones soporosas a primis viis oriundas, uti e. g. in morbis biliosis, hinc etiam delirium biliosum.*

2. Febris *erysipelatodes* aliud est apud veteres, ac hodie; veterum enim *erysipelatodes pertinent ad febres stomachicas, aut intestinales.*

3. *Febris typhodes, elodes, materiam morbi in primis viis habent, pertinentque ad stomachicas et intestinales. Stoll*).

§. 710.

In morbis omnibus malignis, qualiscunque fuerit excretio, quoniam virulentae materiae excretione, quomodocunque id fiat, juvatur, plurimum profutura est.

§. 711.

Haemorrhagia narium praeter aetatem et morem, itemque genarum rubor pulmonum eorum proprium existit.

§. 712.

Experientia probavit, exiguo pure, aut vi excreto, aut sua sponte mananti, majorem virium jacturam contingere, quam si sanguis aut plenius detrahatur aut sponte fundatur.

§. 713.

Evacuationes magnas, aut aquae in ventre aut puris in thorace, aut ubicunque alibi, non debent fieri *confertim*, sed successive. Id quod *Galenus* jam monet.

§. 714.

Hippocrates ait, quibus dolor ad hypochondrium sine inflammatione, his febris superveniens solutio.

§. 715.

Quum iniretur consilium pro Forcii Mercatoris cognato, cui dolores arthritici sunt familiares, et autumno et vere repetunt maxime, creditum est, serum maxime putre a visceribus manans causam reducis illius mali esse. Declarat curatio; nam cum expurgata prima regio ventriculi, et educti multi humores serosi electuario diacarthami, et syrupo rosarum solutivo, praecipiebatur occasio reditus. (*Ad morbos biliosos dolores hi pertinent, iique saepe observantur post morbos biliosos, autumnales, non sufficienter adhibitis evacuantibus, curatos. Stoll*).

§. 716.

Ballonius narrat de quodam, venerea lue infecto, cui gonorrhea virulenta suppressa fuit intempestive. Suppressa gonorrhea uxorem suam compressit. Medio graviditatis tempore dysentericum et serosum profluvium patitur mulier, quo vix liberatur — — nono mense foetum edidit purum et incontaminatum, quod mirum fuit — — sed cum forte matri propinatum esset pharmacum alius rei causa, et jusum esset lactari infantem etiam medio graviditatis tempore, repente multis corporis partibus argumenta certe ejus et scabiei hispanicae paruerunt. — — Infans nondum duos menses natus ablactatur, et lacte pascitur e vitreo vase, collum gruis habente. Provisum puello hoc remediolo.

℞. Butyri recent. non salsi in aqua salviae lot. unc. jv.

Argenti vivi in eadem aqua lot. dr. ij. diu triturando, fiat linimentum.

§. 717.

Ballonius describit l. I. Cons. med. conf. XCIV. febrem *assoden*, morte terminatam ubi sanguis cum crusta ter educebatur. Male dabatur purgans. (*Videtur fuisse atrox inflammatio ad cartilaginem xiphoidem. Patet febrium assoden subinde vocari etiam eam, quae vere inflammatoria est. Stoll*).

§. 718.

Galenus in comment. in aph. 23. l. I. in biliosis et ardentibus febribus non reformidat venae sectionem, etiam ad leipothymiam usque. (Quas *Galenus biliosas febres vocat, hic fuere inflammatoriae. Frequenter in veterum libris occurrit. Febres biliosas saepe nominarunt a crusta sanguinis flavescente, quam bilem dixere. Ita Ballonius* omnes fere pleuritides *biliosas* vocat, id est, *nostra phrasi inflammatorias*. Imo *Hippocr.* l. *de locis in homine nomine bilis pleuritin intelligit. Arabes in biliosis morbis venae sectionem reformidant, sed an eandem cum veteribus de bile ideam habuerunt?* Stoll).

§. 719.

Galenus ait, omnes morbos diuturnos *frigidos* esse. (*Tamen dantur morbi calidi diuturni*. Stoll).

§. 720.

Quartanarius hausit cyathum unum aceti destillati aqua diluti. Revera febris visa est exstingui: sed vice illius totum corpus scabie est infectum, nec non ab eo tempore in magnis temporum mutationibus, articularibus doloribus est impeditus.

§. 721.

Quibus praecordiorum dolores, oris ventriculi, hepatis, partium circa umbilicum, sic sanguine per alvum egesto servantur, non egesto moriuntur. *Hippocr.* in coacis.

§. 722.

Quibuscunque ex morbis acutis ac diuturnis, sive quovis alio modo extenuatis nigra bilis, sive uti sanguis niger desuper exierit, postridie moriuntur. l. 4. Aph.

§. 723.

Saepe quibus venarum aliqua rupta est, a laboribus aut exercitiis, quum coaluerit, alio tempore iterum rumpitur, ubi vero iterum rupta est, sanguinem fundit, et statim pereunt sanguinem multum fundentes; pus autem per totum diem excernentes consimili modo pereunt, veluti in aliis morbis dictum est. l. I. de morbis.

§. 724.

Hippocrates dilatationem venarum in pulmonibus veluti varicosam adstruit; itaque *σπαδωνα* vocat *ἀπο το σπαςδαι* quod prae dilatatione divellantur membranae prae sanguinis copia ibi inundantis. Et sic in omnibus corporis partibus ob violentum aliquem conatum ille spadon seu *κιρσος* potest contingere. *Hippocrates* in libris de morbis.

§. 725.

Hipp. sect. 3. l. 2. epid. memorat quartanam quoque febrem longam facto impetu in universum corpus, et tumore, qui ad lienem erat, evanescente, desiisse.

§. 726.

In febribus, quae non intermittunt, exulcerationes sanguinolentae, liventes, graveolentes, biliosae, omnes malae sunt: si bene procedunt, bonae: eademque ineunda ratio in iis, quae per alvum et urinas feruntur. *Hipp.* aphor. 47. l. 4.

§. 727.

Error Medicorum est, ait *Ballonius* l. I. Consil. CVIII. qui cum sputum aut cruentum aut subcruentum vident, putant esse aut pleuritidem aut peripneumoniam. Quae opinio, etsi opinione *Galeni* et *Hippocratis* paullo post confutata est, quod ex pulmone saepe pravae fiant excretiones ut floridae, id est cruentae, nigrescentes, pallidae, cum tamen nec fit inflammatio, nec pleuritis, nec peripneumonia. Inter caetera locus est commemorabilis in historia de Pythione l. 3. epid. p. 4. sit. ubi docet, varia Pythioni, et cruenta sputa apparuisse, cum nec peripneumonicus, nec pleuriticus foret, nec a capite malum esset, sed a defluxu tantum materiae, quae non erat tanta, ut inflammationem pareret, aut forte in pulmone congesta, sed quae incendium non conceperat.

§. 728.

Circa faciem coloris suavitas, et sudor sine febre, aut vetus stercus subesse significant, aut diaetae *αταξιαν*. Vide locum praeclarum. c. 2. l. *Cels.*

§. 729.

Revera rubor genarum inflammatorum, aut inflammationi proximorum est indicium.

§. 730.

Ballonius observavit, quod somnus in multis morbis acutis laborem faciat, convulsiones et ti-

mores afferat — — — Per somnum non solvuntur febres, imo extenduntur, dolores augentur, fluxiones multiplicantur, crescunt inflammationes.

§. 731.

Hippocrates ait l. 4. de acutis: Hepatis dolores et splenis gravitates, et aliae inflammationes ac morborum collectiones solvi non possunt, si quis primum medicamentis purgantibus purgare aggrediatur: Nam venae sectio in talibus principalis est, dein infusa per clysteres et post venae sectionem purgans medicamentum securitate et moderatione opus habet etc.

§. 732.

In intumescente, et ad attactum dolente abdomine, et praecipue hypochondriis, alvo sive subsistente, sive etiam liquida, *Ballonius* venae sectionem faciendam suadet. Notat diligenter, non semper magnam adesse febrim, etsi intus inflammatio lateat, quae venae sectionem poscit. Talis morbus est *tympanites*, ortus a phlogosi, sive ventositas flatuosa, sive *ανεμιη*. *Hippocrat.* ait Lepid. sect. 5. ventositatem flatuosam venae sectio solvit.

§. 733.

Galenus ait: si in jecore, septo, ventriculo, phlegmone oriatur, acuta febris forsan fuerit, quamquam ne hoc quidem perpetuo. Verum, nondum vera maligna est.

§. 734.

Ballonius ait: videmus plerisque salivam dulcem et veluti insulsam esse, aliis salsam, nitrosam; aut aliis vehementioris qualitatis, ita quoque de defluxionibus dicendum est. Talis autem generatio peculiarem naturam corporis cujusque

sequitur: unde *Hippocrates* l. 2. epid. sub finem sectionis primae vocat corpus αλμωδες, quod humore nitroso et salso abundat, et a cujus capite maxime fluit talis humor. (*Tale corpus αλμωδες habuit puella in Marienhilf apud tres lepores, quae gravissimis doloribus capitis diu laboraverat, et salivam salsam querebatur, tandem* solventibus, sero lactis, succis recentibus taraxaci, cichorei etc. interpositis purgantibus ex rheo curata est. Domina de T * * ra arthritica facta, dolore gravi capitis affecta, pariter habet corpus αλμοδες, queritur fere semper gustum depravatum etc. (*Stoll*).

§. 735.

Hippocr. l. de vetere medicina abunde docet, in salsis et acutis fluxionibus mitificandum esse, non autem evacuandum.

§. 736.

Hippocrates in coacis ait: quibus salsuginosa sputa et tussis supprimuntur, his corpus velut a pustulis rubescit.

§. 737.

Hippocrates l. 3. de morbis, caput praeclarum scripsit de lethargo, ubi lethargum ait oriri per quandam peripneumoniae affinitatem, et in isto lethargo potius pulmoni, quam capiti consulit.

§. 738.

Hippocrates de indicatione purgandi ex urinis desumenda sic ait C. 4. auctor. *Quibus initio urinae crassae ac nebulosae fuerint, hos annuentibus ceteris purgare convenit. Quodsi urinae in initio tenues fuerint, tales non purgabis. (Egregia haec regula Hippocratis est, pro formanda diagnosi, utrum inflammatio adsit, an non. Nam in inflammatione omnia ad initium cruda, incoctaque sunt, id est urinae tenues.* Stoll).

§. 739.

Ballonius ait: Quaecunque mulieres; idem et de viris, dum sanae sunt, dolent de latere aliquo; cum febricitant, aeque dolent, ac si pleuriticae essent vere; et revera cum iis, ut cum pleuriticis agendum.

§. 740.

Putant, pleuritidi ideo succedere fluorem alvi, quod inflammatio communicetur cum hepate, et partibus nutritioni dicatis. Quemadmodum inflammatae gingivae in dentientibus facile ventriculum et intestina sollicitant. (*Patet in fluore symptomatico pleuritidis fieri venae sectionem debere, cum id sit symptoma acutae inflammationis.* Stoll).

§. 741.

Dentientibus pueris subinde opiata dare convenit. Pusioni sedecimestri *Ballonius* curavit in jusculo pulli incoqui dr. iij. Sem. papaver. alb. cum lactuca in taleolas secta.

§. 742.

Joannes Tasinus, calidus temperie et siccus, veneri indulgens, ut erat suspicio; vertigine oppressus linguae minime continens, repente concidit. Obmutuit, paulo ante gravi metu perculsus fuit; fandi impotens, loquentibus annuit. Designat locum dolentem ad latus dextrum circa septum. Ad frontem et tempora flammeus calor manu medici percipiebatur. Post paroxysmum narrabat, se gravissime caput doluisse. Ex intervallis exsilit, more phreniticorum, non convellitur, obmutescit, sopor velut vigilans, delirium. Dolet latus dextrum; sinistrum autem ante doluit. Olim sanguinem ore rejectavit. Secta vena est. A venae sectione rediit paroxysmus; coepitque

stata periodo reverti, idque noctu. Restitutus doluit adhuc capite et latere, febre carebat. Urinae non malae. Spiratio frequens, parva, non magna, rara, licet delirus; aliquando spirabat parum elato pectore, frequens, et humile, illa ducendo; hypochondriacum aliquid congenitum erat: pulmonicum quid putabant, aut a pure vaporem aut tuberculum, aut convulsionem articulorum, pulmonis aut adhaesum, sectio, ustio, aut maturatio flagitabatur; omnia in ancipiti erant. —— Post magnam purgationem convaluit. Eruperant paulo ante ambustis similes pustulae? an quia splenicus? ultimae dejectiones albicabant: an quia abscessus ruptus est? praeter spem convaluit. In epicrisi hujus historiae ait *Ballonius*: in febrium ineuntibus paroxysmis praeter consuetudinem quaedam symptomata apparent, aut ingens capitis solius dolor, aut brachii aut cruris, aut velut incubus, aut suffocatio; nonnullis quaedam contractiunculae convulsionibus similes.

§. 743.

Catarrhosis, a quibus manat a capite subtiliosus ichor, bene coloratas videmus; notae, quibus colligas, istam coloris bonitatem, a causa morbifica pendere, hae sunt si cum isto rubore non acute audiat; item si cum bene videatur habere, paucis cibis repleri, contentumque se esse dicat.

§. 744.

Κατ ἐξοχην dicitur febris τυφωδης, cum hepar est inflammatum; quemadmodum χρυμωδης, cum pulmo est inflammatus et ερυσιπελατωδης et λειπυρια, cum ventriculus est affectus, quo in sensu audiendum illud *Hippocratis*: *leipyriae febres non solvuntur, nisi cholera morbo superveniente*: id

est, eryſipelas in ventriculo ob inflammatam in eo bilem, et aeſtuantem non ſolvitur, niſi evacuatione bilis ſurſum deorſum in modum των χολέρικων, ut loquitur in epid. id eſt, cholerae morbi.

(*Patet aliud recentioribus eſſe febrium eryſypelatoſam, quam fuerit antiquis.* Nobis eſt, *febris inflammatoria*; antiqui *inflammationem vocarunt quemlibet ardoris ſenſationem, etiam a biliosa ſaburra provenientem. Hepatis inflammatio ſive febris τυφωδης non videtur ſemper fuiſſe vera hujus viſceris inflammatio, ſed ſaepe ſaburra biliosa. Stoll*).

§. 745.

In phrenitide inflammatoria non delirant τα πολλα, ſed ſemper.

§. 746.

Galenus ait: delirare ſolent aliqui ob vitium, quod in ore ventriculi exiſtit, et in febribus ardentibus et in peripneumonia, et in pleuritide; ſed deliria ob affectum diaphragmatis, non multum diſtant a phrenitide. Quippe per ceterarum partium affectus atque per febres ardentes delirium mitigatur, quoties morbus, id eſt aut peripneumonia, aut pleuritis, aut καυσος declinat. At phrenitidis propria nota eſt, ut ne in declinatione febrium quidem quieſcat delirium. Quum enim propria cerebri ſit affectio, paullatim accidit, ſed quieſcere ſubito atque affatim non ſolet.

(*Videmus a Galeno cognitum delirium bilioſum, quando dicit, dari delirium, ob vitium, quod in ore ventriculi exiſtit. Delirium quoque idiopathicum, a ſympathico bene* [illegible] *Galeno. Stoll*).

§. 747.

Ballonius ait: nescio qui fiat, ut morborum cerebri et notitia et curatio difficillima sit: notitia quidem, quoniam multi convulsivi sunt, pavoribus consternati, phrenitide, apoplexia, epilepsia sublati, lethargicis affectibus oppressi, sideratique, in quibus nullum ferè vestigium mali, aperto cranio inventum est, nec sanguis, nec aqua, nec ichor; quamquam medici, qui historiam morbi vidissent, et terrifica symptomata observassent, certo affirmarent, sibique persuaderent, se aut inter membranas, aut in cavitatibus, aut alia in parte, aut abscessum aut sanguinis aut aquae copiam deprehensuros: et nos saepe in ista alea versati sumus, primariosque medicos versari vidimus.

§. 748.

Hippocrates vocat morbos, lethargos, quorum ratio fere eadem est, ac peripneumoniae. Fit autem, cum focus febris continuae est in pulmonibus, et ii obstructi sunt valde, et humore crasso, putrique pleni: qui enim ab ea materia fumi excitantur, dum obruunt anteriores cerebri partes, lethargicon inferunt, et *καρώδες* et *χωματώδες* et ab eo accidente quoniam aegri obliviosi, socordes, veternosique jacent, affectus *ληθαργος* dicitur.

§. 749.

Aëtius, *Fernelius*, *Galenus*, et *Rondeletius* suas habent historias de catalepsi, quibus colligas modo ab his, modo ab illis causis pendere.

§. 750.

Hippocrates catalepsin l. 2. de morbis vocat *φροντιδα*.

§. 751.

Hippocrates in coacis ait: sanguinem spuentibus confert, ut sint sine febre, leviter doleant, sputum tenue sit ad dies bis septem; febrire, tussire contumaciter et recentem semper sanguinem excernere, malum.

§. 751.

Ballonius ait: in validis tussibus, praesestim cum inanes sunt, dolorem audivimus tantum in ventriculo natum, ut necessario opitulandum ipsi ventriculo fuerit. — — quemadmodum difficultas respirationis facit, ut vi sympathiae dolores in partibus ventris inferioris oriantur, sic difficultas aliqua spirandi oritur ob laesionem doloremque partium in ventre contentarum, et tunc est opitulandum partibus ventris inferioris relicto thorace et partibus ejus — — Causa saepe latet in hypochondriis.

§. 752.

Qui tussiculosus est, stridulam habet vocem, impeditamque, praeter rationem emaciatur, dum genae rubicundum, floridumque aliquid habent, et in ceteris pendulae videntur, *pulmonicus* esse dicitur, sive πλευμαν id est tabidus aut phthisicus esse.

§. 753.

Diuturnus lateris dolor, qui ordinariis remediis non cedit, teste *Hippocrate* l. I. coac. in supuratum abit. Tuberculum tunc in pulmone esse *Ballonius* asserit.

§. 754.

Hippocrates l. 2. de morbis describit morbum, quem vocat σπασμον του ορϑρου του πλευμονος, sive convulsionem articulorum pulmonis.

§. 755.

Galenus docet, siccos non ferre evacuationem sanguinis, id est, quibus alvus sicca, et qui squallidi sunt.

§. 756.

Omnes fere hipochondriaci per sympathiam quandam occultam thoracem dolent, et medici existimant in pulmonibus latere malum, aut in costis, cum id fiat tantum ratione dispositionis hypochondriacae, in qua flatus excitantur pessimi, qui oberrantes dolorem pectori inferunt. Unde etiam ante diximus *δυσπνιαν* contingere posse propter affectum et mesenterii et ventris inferioris.

§. 757.

Hippocr. praeclara praecepta dedit 5. epid. de instituendis purgationibus: in purgationibus instituendis, ventres subpurgabis in morbis, cum matura fuerint, infra, ubi confidisse videris: signum habens, si nec anxii aut capite gravati fuerint, aut cum post exacerbationes cessarint: sursum vero in exacerbationibus: tunc enim sera sponte elevantur, cum anxii et capite gravati fuerint, ac se jactarunt.

§. 758.

Incredibilia sunt symptomata, quae eveniunt in principiis accessionum. Hinc Hieronymus Gabuvinius narrat, quemdam juvenem vidisse se, febre quotidiana laborantem, qui, simul ac accessio prehenderet, syncopizaret, deinde epileptico modo convellebatur.

§. 759.

Caveant medici praedicere, scilicet deprehensuros se aliquid in capite eorum, qui morbo cerebri obierunt.

§. 760.

Videmus in paucorum dierum febre corpus ita saepe resiccari, ut marasmodes pene reddatur: id quod maxime biliosis accidere solet.

§. 761.

In quibusdam morbis ταϭις τις, in quibusdam λυϭις. In quibus, est lysis, deterior natura est, deterius ingenium.

§. 762.

Ballonius ait: inter locos, quos unquam legi, celeberrimus est l. 2. Prorrh. quum loquitur *περι αναρρηξηος αιματος*, id est, de excretione sanguinis per os, atque ait Hippocrates, inter haemoptoicos evadunt, quicunque dolores habent melancholicos et in dorso et in pectore, quasi hi minus laborent et periclitentur quam alii. Accedit et id, quod notavimus de Catonio Crespieensi Valesio in viro des Nonnains d'Hierre qui excrevit ingentem copiam sanguinis nigri, apyretos, et habitu valde melancholico est. E regione lienis in ventriculum eructabatur, et miraculo evasit. (*videtur probabilissimum, dari in pulmonibus quorundam hominum biliosorum siccorum, squallidorumque praecipue, varices aeque ac in eorum intestinis, ano, ventriculoque; remediis indicatis adhibitis juverit fors fumo adstringente et roborante vasa pulmonica roborare interne solventia ex sero lactis etc. dare, et alvum servare lubricam; lichen, cortex, balsama omnia assueta, et adhuc magis vere adstringentia medicamenta insigniter nocent, alvum stringendo, siccum per se squallidumque corpus densando, siccandoque. Stoll*).

§. 763.

Porro, quod ad melancholicos pertinet, ii saepe sunt flatuosi: flatus enim maxime facit ad ruptionem venarum, et proinde ad sanguinis rejectationem. (*Melancholicis saepe faciunt, ut vasa sanguifera rumpantur.* Stoll).

§. 764.

Qui hypochondriaci sunt et flatibus abundant et cruditatibus; utrumque imaginationem pleuritidis afferre potest, quia et in cruditate ipsa, et flatuum copia facile thoracis dolor excitatur.

§. 765.

Pulmonicis, ait *Ballonius*, efflorescunt nonnulla in cute circum pectus aut scapulas, et talia sunt signa contentae materiei in pulmone; cum apparent pustulae in aliquo, videndum, num id sequatur vitium quoddam particulare partium internarum.

§. 766.

Fluor muliebris praesertim foedus et efferus non tam repente adoritur. Sed vulgo quae mulieres *ροον* istam patiuntur, primum aliquas sentiunt in sinu pudoris humiditates, quae dum tempore augescunt, acore quodam in utero contracto, tandem verum *ρόον γυναικειον* inferunt. — — — Fluor iste symptoma est consequens morbum aliquem aut corporis totius aut partis. (Duo haec signa *sunt quasi diagnostica, fluorem album a gonorrhaea distinguentia.* Stoll).

§. 767.

Duplicem *Ballonius* fluorem album statuit, *universalem*, qui ex vitio totius corporis oritur, et *particularem* ob affectum ipsius uteri proprium.

§. 768.

Ballonius ait: cum genitalibus morbis thoraci magnum est commercium, unde catarrhosas mulieres et pituita in pulmone abundantes, opportunas fluori muliebri videmus, transfuso a thorace in uterum humore.

§. 769.

Pleraeque mulieres mensium suppressionem semestrem sine noxa patiuntur, aliae non patiuntur bimestrem sine graviore damno, praesertim si vel facile corruptibilis sit sanguis, ut quibusdam evenit, aut si jam a primo ortu aliquod malae indolis habuerit, aut si raptus fiat ad nobiles partes. Est enim valde notandum illud *Galeni*, sanguinem supprimi in muliere aliquando non propter paucitatem, aut vitium aliquod conformationis in utero, aut aliquid simile, sed quia sanguis prae suo rubore ad alias partes defertur.

§. 770.

Fernelius ait *fluorem album venereum* etiam prorumpentibus mensibus persistere; at vero fluorem album *non venereum durantibus* mensibus cessare. (*Falsum id esse, vidi in nosocomio practico.* Stoll).

§. 771.

Omnium deterrimus est ῥοος, qui et qualitatem malam habet, et perpetuam habet generationem, sive ea sit in toto corpore, sive in una parte — — tamen si adest, non continuo supprimendus — — pravam dispositionem primo tollere oportet. — — Est ergo ubi fluor uterinus ad tempus juvat. At si humiditas tantum quaedam simplex circum pudenda appareat, et certo colligas, aut ob humiditatem corporis multam,

tam, aut ipsius uteri id evenire, aut quandam uteri laevitatem esse, sine metu ullo ad supprimendas illas superfluitates accedere possumus, quod notandum ad legitime adhibenda remedia.

§. 772.

Apud *Hippocratem* locus est valde commemorabilis: docet mulieres biliosas non impune sanguinis evacuationem per uterum ferre — — a tali evacuatione incidunt in *ολιγοψοχιαν*; cibi fastidio, anxietate et vigiliis occupantur: at si alvus turbetur, bonum, et item *ῥοος χολωδης* per uterum confert, sed non per multos dies nec magna copia. (*Idem universaliter de omnibus biliosis dici potest*; *sanguinis evacuatio per se ipsis nocet*, *confert impense purgatio et vomitio*. Stoll).

§. 773.

Ulcus uteri suis se signis prodit, tum ex qualitate materiei fluentis, tum ejus, quae praecessit, tum a dolore petitis: accedit congressus difficultas ob dolorem, qui excitatur, maxime si circa collum ulcus lateat — — fluorem album maxime *ab utero* esse (*id est*, *ex vitio topico ipsius uteri*) colliges, si circum os pectinis aut in partibus internis ad uterum dolor quidam profundus sit, si menses suppressi sunt; credibile enim, circa uterum stabulatum esse humorem, qui mora vitiat uterum — — si corpus bene habitum sit et floridulum, credibile est, ab utero potius esse. Sin corpus pallidum, aut biliosum, aut melancholicum, vel in toto, vel in parte, illinc pendere *ῥοον* probabile est.

§. 774.

Aqua intercute laborantibus muliebria diutius perſeverant. Item *Galenus* ait: ſi craſſiores fuerint, humores difficilius fluunt quam ii, qui ſecundum naturam ſunt, longius tempus exſpectant etc.

§. 775.

Pleraeque foeminae fluore albo tentatae, pulmonum morbis a defluxione corripiuntur.

§. 776.

Corpora humidiora natura, ſunt morboſiora, ſi verum illud aph. l. 6. queis natura nares humidiores, et genitura humidior, minus integra ſanitate fruuntur: quibus contraria, ſalubres degunt. Item in Epid. quibus natura nares humidiores, genitura humidior et copioſior, hi morboſius ſani ſunt.

§. 777.

Quis dubitat, quin aliter ſeſe gerere oporteat *toto corpore* affecto, quam ſi vel *pars una*, *vel uterus ipſe* laboret. Quin etiam diſpoſitionis varietas rem quoque variat. Nam in quibusdam eſt *frigiditas* et *humiditas* multa nativum calorem obruens cauſa hujus rei; in aliis vitium *ventriculi et primae regionis*, ut in iis, quae foedos quoque colores, et in talibus foetet anhelitus, ructus adſunt cachexiae ſigna, luridi ſunt dentes, gravedo, tumor pedum aut corporis: eſt enim prava chyloſis, ſeu pravitas, ut loquuntur practici, digeſtionis — — — in nimia humiditate et refrigeratione ortoque inde fluore abſtinendum:

1) Ab adſtringentibus, ventris enim tumor et hydrops inde oritur.

2) Habenda eſt ratio ventriculi.

Rondeletius bonus medendi magister in curando ç'oo abstinet praesertim a pillulis officinarum, quod constent ex calidioribus, et iis, quae tenuitatem partium majorem habent: sed non omnino prohibet eadem remedia, quum fluor a pituita est.